Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Poul Due Jensen

- manden, der skabte Grundfos

Poul Due Jensens liv og værk

1912 Poul Due Jensen fødes den 19. maj på Sahl Fattiggård som søn af fattiggårdsbestyrer Niels Jensen og hustru Sørine. Han døbes i Sahl kirke den 16. juni.

1919 Den 16. januar dør Sørine Jensen, knapt 51 år gammel.
I oktober begynder Poul sin skolegang i Sahl skole.

1923 Niels Jensen fratræder posten som fattiggårdsbestyrer og køber jord i nabobyen Gullev, hvor han bygger et husmandssted. Her flytter han og Poul ind.

1926 Poul konfirmeres i Gullev Kirke den 3. oktober, slutter sin skolegang i Gullev skole og hjælper herefter ved faderens landbrug.

1928 Den 15. marts kommer Poul i lære som maskinarbejder på Bjerringbro Maskinfabrik. Hans far afhænder ejendommen og køber et hus i Bøgeskov.

1929 Niels Jensen dør den 20. juli.
Poul flytter til KFUM's pensionat i Bjerringbro.

1932 Den 15. marts får Poul Due Jensen svendebrev og arbejder nu som svend på Bjerringbro Maskinfabrik indtil årets udgang, da han bliver arbejdsløs.

1933 Efter lange arbejdsløshedsperioder beslutter Poul at bruge sin tid til noget fornuftigt og begynder den 1. november på Håndværkerhøjskolen i Haslev.

1934 I marts vender Poul hjem til Bjerringbro og får arbejde på sin gamle læreplads. Den 24. oktober forlader han igen byen for at uddanne sig ved Odense Maskinteknikum.

1935 Økonomien tvinger Poul til at søge orlov fra teknikum, og sidst i oktober får han igen ansættelse som svend på Bjerringbro Maskinfabrik, hvor han efterhånden involveres i konstruktionsarbejdet.

1937 Den 24. november forlover Poul Due Jensen sig med med Inger Johanne Bach, som samme dag fylder 22 år.

1938 Den 17. maj udnævnes Poul Due Jensen til værkfører på Bjerringbro Maskinfabrik. Den 27. november gifter han sig med Inger Johanne Bach.

1939 Inger Due Jensen føder parrets første barn, en pige, den 22. september. Hun døbes Birthe Due Jensen.

1941 På årets første dag køber Poul Due Jensen villaen Østergade 41 samt en lille ubebygget nabo parcel.

1943 Inger og Pouls andet barn, Niels Due Jensen, fødes den 8. marts.
Poul Due Jensen køber de 4 tdr. land mose bag villaen. Han forbereder selvstændig virksomhed og afgiver den 16. december tilbud på radiatorer m.v. under firmanavnet "Bjerringbro Pressestøberi og Maskinfabrik".

1944 Den 25. februar indhenter han tilbud på opførelse af en værkstedsbygning. Tre dage senere fratræder han sin ansættelse på Bjerringbro Maskinfabrik, og den 1. marts åbner han "Bjerringbro Pressestøberi og Maskinfabrik".
Den 23. august står en 200m^2 fabriksbygning klar til indflytning. Her fremstilles bl.a. maskiner til træindustrien og kalorifere-varmeanlæg, ligesom der løses et bredt spektrum af smede- og VVS-opgaver.

1945 Virksomheden, som i januar beskæftiger 6 mand, får ordre på en pumpeinstallation. Det er vanskeligt at skaffe en pumpe, og Poul Due Jensen går i gang med selv at konstruere den.

Poul Due Jensens liv og værk

1946 Bjerringbro Pressestøberi producerer sin første serie af grundvands-stempelpumper, Foss 1, (kaldet "Grisen"). Pumpen fremstilles i 26 eksemplarer.
Den 5. juni fødes Estrid Due Jensen.

1947 Virksomheden lancerer en serie af dybvandsstempelpumper (D-serien), som får navnet Dybfoss. Grundvandsstempelpumperne (G-serien) får tilsvarende navnet Grundfoss. De to produktnavne registreres som varemærker.

1949 Eksporten af Grundfoss- og Dybfosspumper er en realitet. Norge er det første aftagerland.

1950 Bjerringbro Pressestøberi producerer sin pumpe nr. 5.000, som udstilles hos S.C.Sørensen i Randers.

1951 Den 26. april føder Inger Due Jensen sit og Pouls fjerde barn, en pige, som døbes Ingermarie.

1952 Med CP3-40 introduceres Grundfoss flertrins centrifugalpumper.

1953 Borerørspumpen Dybfoss BP lanceres. Man fejrer pumpe nr. 10.000. Bjerringbro Pressestøberi udstiller for første gang i udlandet, på "Svenska Mässan".
Poul Due Jensen indtræder i bestyrelsen for Bjerringbro Elværk.

1954 Ved årets start ændres virksomhedens navn til "Bjerringbro Pumpefabrik".
Første eksport af CP-pumper til Mellem-Amerika.
Poul Due Jensen indvælges i Hjermind-Lee-Hjorthede Sogneråd pr. 1. april.
Samme dag optages han i Ingeniør-Sammenslutningen.

1955 Bjerringbro by samles i én kommune, og Poul Due Jensen indvælges i det nye sogneråd.

1956 De første Grundfoss CP-pumper eksporteres til Asien.

1957 I marts samler Poul Due Jensen sine medarbejdere til "Ungarnshjælpsaften".
Den 1. maj omdannes Bjerringbro Pumpefabrik til aktieselskab.
CP-serien udvides med CP8 og ejektorpumperne CPE.
Poul Due Jensen tildeles Dansk Arbejdes initiativdiplom.

1958 Poul Due Jensen genindvælges i Bjerringbro Sogneråd.
Bjerringbro Pumpefabrik eksporterer CP-pumper til Afrika.

1959 Med cirkulationspumpen VP32 bevæger virksomheden sig ind på et helt nyt område.
Sidst i juni produceres pumpe nr. 50.000. I den anledning holdes der fest for medarbejderne den 29. august.

1960 Grundfoss bliver fællesnavn for alle produkter.
Den 1. juli etableres det tyske selskab Grundfoss Pumpenfabrik GmbH med hjemsted i Wahlstedt, og dagen efter nedlægges grundstenen til den nye tyske fabrik. Den 23. november holdes der rejsegilde på byggeriet.

1961 Første eksport af Grundfoss borerørspumper til USA.
I december produceres pumpe nr. 100.000.

1962 Den 27. januar festes der for pumpe nr. 100.000. Hydraulisk regulerbare cirkulationspumper (VP35 og VP45) sendes på markedet.
Poul Due Jensen indtræder i bestyrelsen for Bjerringbro Savværk.
Han genopstiller ikke ved sognerådsvalget, men indvælges senere på året i skolekommission og skolenævn.

Poul Due Jensen

- manden, der skabte
Grundfos

GRUNDFOS

Udgivet af GRUNDFOS Management AG
Bjerringbro, 1992.
Tryk: Special-Trykkeriet Viborg a-s

ISBN 87-982679-5-7

Omslagsillustration:
Foto af Poul Due Jensen (1971): Mogens Laier. Akvarel af Grundfos A/S, Bjerringbro (1991): Svend Jensen.
Bogens øvrige fotos er så vidt muligt forsynet med kildeangivelse i billedteksten. Hvor intet andet er oplyst, tilhører fotografierne Grundfos eller familien Due Jensen, og fotografens navn kendes ikke.

Forord

Det er en stor glæde for familien, at bogen om Poul Due Jensen er blevet færdig - ca. 15 år efter hans alt for tidlige bortgang i november 1977.

Bogen om Poul Due Jensens liv og virke er først og fremmest blevet til for at give alle medarbejdere i Grundfos-koncernen et bedre kendskab til grundlæggeren bag virksomheden og til den stærke virksomhedskultur, som han gav i arv til medarbejderne, der skulle føre hans livsværk videre.

Det er familiens håb, at bogen også må give inspiration til læsere uden for Grundfos-regi. Inspiration og mod til selv at gå i gang med at skabe noget stort og varigt - ud fra sandheden om, at det ikke altid er den person med de højeste eksamener, der får succes; men at det mere er den, der besidder viljen og har troen på, at det nok skal lykkes, der vinder.

Familien er en stor tak skyldig til alle de Grundfos-medarbejdere og gode venner af Grundfos, som beredvilligt har videregivet deres oplevelse af Poul Due Jensen. Uden deres hjælp til de mange interviews havde det ikke været muligt at skrive et varmt og vidtfavnende eftermæle om Poul Due Jensen og hans hustru Inger Due Jensen.

På familiens vegne
Ingermarie Due Nielsen
Estrid Due Hesselholt
Birthe Due Jensen
Niels Due Jensen

Indhold

	side
Forord	3
Indholdsfortegnelse	5
Min tidligste barndom var streng...	7
Læreår	17
En idé tager form	31
En virksomhed bliver til	43
Visioner	59
En krævende chef med socialt engagement	75
En helt anden verden	89
Bag facaden	99
En mand, en by, et samfund	113
En by i Tyskland	127
"She turned lemons into lemonade"	141
En slutsten	153
Arven efter Poul Due Jensen	165

Tidstavle på omslagets inderside.

Min tidligste barndom var streng...

Den 19. maj 1912 fødtes et drengebarn i den lille midtjyske landsby Sahl. Det skete på landsbyens fattiggård, hvor han også kom til at tilbringe den første halve snes år af sit liv. Han fik imidlertid ikke den svære barndom på samfundets bund, som man umiddelbart forbinder med ordet fattiggård, for nok voksede han ikke op i nogen form for rigdom eller overflod; men hans barndom var i høj grad præget af kærlighed og omsorg.

Kapitlets overskrift er hentet fra filmen "Portræt af en virksomhed og dens skaber", som fortæller om Poul Due Jensen og hans værk, Grundfos.
Helt så hård og trøstesløs, som ordene lader ane, var hans barndom dog langtfra, selv om han senere under sin opvækst kom ud for oplevelser, som med god ret kunne kaldes strenge.
Netop de tidligste år af Poul Due Jensens liv var tværtimod fulde af kærlighed, tryghed og - som billedet her viser - leg.

Drengens forældre var bestyrerparret på Sahl Fattiggård, Sørine og Niels Jensen, og der er ikke tvivl om, at han var et ønskebarn for dem. Ingen af dem havde været purunge, da de blev gift i 1905, og den søn, de et par år senere havde fået, var omkommet ved en tragisk ulykke kun tre år gammel. I 1912 var de henholdsvis 44 og 50 år gamle og dermed ved at være ude over den alder, hvor de kunne gøre sig håb om igen at blive forældre. Så meget større måtte glæden være, da det nu skete.

Med en alder på henholdsvis 37 og 43 år var Sørine Nielsen og Niels Jensen to modne mennesker, da de i 1905 blev viet i Vor Frue Kirke i Århus.
Men netop alder og erfaring var vigtige egenskaber hos den, der skulle have ansvar for en fattiggård, og i årene 1907-1910 drev de Sahl Fattiggård med så stor succes, at Sahl-Gullev Sogneråd to år senere opfordrede Niels Jensen til at opgive sit husmandssted i Thorsø og genindtræde som fattiggårdsbestyrer.

Den 19. maj 1912, godt en måned efter tilbagekomsten til Sahl, fødte Sørine en søn.
Han blev døbt i Sahl Kirke og fik navnet Poul Due Jensen.

Fire uger efter fødselen blev drengen båret til dåben i Sahl kirke, hvor han fik navnet Poul Due Jensen.

Samme navn havde hans storebror båret, og begge var de opkaldt efter deres farfar, Poul Jensen, som havde fået tilnavnet Due, da han overtog Lillemosegård i Storring efter sin svigerfar, Jens Nielsen Due. (Hverken Niels Jensen eller hans søskende bar dog dette tilnavn).

En barndom på fattiggården

Pouls fødsel og dåb havde i øvrigt ikke været årets eneste glædelige begivenheder for Sørine og Niels Jensen.

Kort efter årsskiftet havde Sahl-Gullev sogneråd henvendt sig til Niels Jensen for at få ham til at overtage posten som fattiggårdsbestyrer - eller rettere genindtræde i stillingen, som han havde forladt to år tidligere. Det betød ganske vist et farvel til den lille landejendom, han og Sørine i mellemtiden havde drevet i Thorsø; men Niels Jensen slog til. Han havde klaret sig godt i sin første periode i Sahl, og en direkte bøn om at vende tilbage til bestyrerposten kunne ikke lade ham i tvivl om, at sognerådet satte pris på ham. Det var heller ikke enhver, der kunne få tingene til at glide på en mellemstor gård med et talrigt og særdeles broget folkehold, og der måtte stå respekt om den, der én gang havde bevist, at han mestrede kunsten.

Man var så småt ved at forlade den tanke, at fattigdom skyldtes manglende vilje til at bestille noget, og Sahl Fattiggård var ikke mere den arbejdsanstalt, den oprindelig var tænkt som. Den blev drevet med karle og piger som andre gårde og fungerede som en form for integreret social institution for de af sognets beboere, som ikke kunne klare sig selv.

Niels Jensen var altså en betroet mand med ansvar for kommunens "plejehjem", som vel at mærke skulle finansieres gennem gårdens drift. Allerhelst skulle han have det til at give overskud, hvilket da også lykkedes for ham. Sammenlignet med senere tiders plejehjemsforstandere var det vel beskedne forhold, han kunne tilbyde sine klienter; men alligevel blev han afholdt og respekteret også af dem - endda i en sådan grad, at en af dem af sine egne få skillinger lod sætte en lille sten på hans grav, da han mange år senere døde.

Det var en blandet skare, som i et antal på normalt 5-10, men i perioder helt op til 20-25, befolkede Sahl Fattiggård. Enlige gamle var en fast bestanddel af klientelet - enkelte som følge af fattigdom, flertallet på grund af sygdom eller senilitet. Men også mentalt retarderede blev anbragt her lige som enlige mødre med en ofte anselig børneflok. Hertil kom, at man gav husly til forbipasserende vagabonder.

I dette miljø voksede den lille Poul op - med udsigt til livets skyggeside og med tæt kontakt til ofte sære menneskeskæbner, folk som havde været omkring i verden og kunne fortælle om

Sahl Fattiggård blev rammen om den lille Pouls opvækst og gav ham indblik i livets skyggesider. Men selv voksede han op i trygge kår som søn af en mand, der var højt respekteret for sin evne til at drive en større gård med et talrigt og broget folkehold.
På tegningen herover har en anonym kunstner gengivet Sahl Fattiggård, som den så ud i Poul Due Jensens barndom.

oplevelser, som nok kunne sætte en drengs fantasi i sving. Men samtidig var han heller ikke ukendt med sognets spidser, for hver fjortende dag kom sognerådet med den stovte Niels Iversen i spidsen for at holde sine møder i fattiggårdens dagligstue og træffe afgørelser om sognets ve og vel.

Hans egen familie levede måske nok beskedent, men i modsætning til mange andre landbofamilier dog i tryg forvisning om en fast årlig indkomst. Og frem for alt fik han sin rigelige del af den kærlighed, som et midaldrende forældrepar naturligt måtte udøse over deres eneste barn. Sagt på det lokale tungemål blev han lidt af en "kjælle knajt" (en småforkælet unge).

Så meget desto hårdere blev slaget for ham, da Sørine Jensen døde torsdag den 16. januar 1919, knapt 51 år gammel.

På opdagelse i verden

Moderens død måtte sætte sig varige spor i en seksårig drengesjæl. Et af de sikre holdepunkter i tilværelsen var forsvundet, det trygge familieliv var væk, og Poul begyndte at gå sine egne veje - for det meste alene.

Det var vel ikke, fordi Niels Jensen ikke holdt lige så meget af sin dreng, som Sørine havde gjort; men han var en indadvendt natur, og nu da han var alene om Fattiggården og måtte klare den store husholdning med vekslende husbestyrerinder, havde han hverken tid eller kræfter til at tage sig ekstra af Poul. Som forholdene var, kunne han kun vise sin kærlighed til sønnen ved at give ham friheden til selv at finde ud af verden.

Poul og hans forældre, fotograferet omkring 1918, altså kort før moderens død.

En opvækst på landet gav Poul en livslang glæde ved dyr og natur.
Derimod kom han aldrig til at bryde sig rigtigt om landbrugsarbejdet.

For en vågen dreng var der imidlertid nok at tage sig til og mange indtryk at hente på egnen omkring Sahl i årene efter den første verdenskrig. Der var nye og spændende ting, som fortalte om en anderledes verden, milevidt fra landsbysamfundet.

Nede på landevejen kunne man for eksempel se den nye rutebil komme gennem landsbyen på sin daglige tur fra Silkeborg til Bjerringbro. Ja, på dens faste holdeplads foran købmanden i Sahl kunne man endda komme til at røre ved den og mærke den underlige lugt fra motoren - et teknisk vidunder i et lille samfund, hvor motoriseringen endnu ikke havde holdt sit indtog.

Fra markvejene ned mod Gudenåen kunne man følge opførelsen af Danmarks største vandkraftværk, Gudenaacentralen, hvor mennesker og maskiner forvandlede de sandede marker til en kunstig sø. Til hverdag gik det ganske vist ikke at komme alt for tæt på; men om søndagen, når arbejdet lå stille, valfartede hele landsbyen ned over Sahl Hede for at følge med i det kæmpemæssige ingeniørprojekt.

Det var således ikke svært at få fantasien i sving og hente inspiration til nye lege med kammeraten Peter. For mere enegænger var Poul ikke, end at han legede med andre børn, og nabodrengen Peter Markvart delte hans interesse for alt, hvad der havde med mekanik at gøre. Det skulle undersøges nærmere, om det så betød, at tingene skulle skilles ad. Og de ting, de ikke kunne komme i nærheden af og måske bare havde hørt om, måtte de forsøge at konstruere selv.

Selvfølgelig kunne de to kammerater som alle andre børn blive uvenner; men alligevel blev familien Markvarts hjem et af Pouls faste tilholdssteder i årene efter moderens død. Her var der andre børn at være sammen med, og selv om der måske kunne vanke en ørefigen, når knægtene fandt på gale streger, var det morsommere at være dér end på Fattiggården.

I skole

Pouls andet faste holdepunkt blev Sahl Skole, hvor han begyndte sin skolegang i oktober 1919. Her regerede førstelærer Ottosen og andenlærer Thomsen i de to skolestuer, og de åbnede nye horisonter for en videbegærlig dreng.

I al sin enkelhed omfattede skemaet dansk, regning, religion, historie og skrivning samt en smule gymnastik på legepladsen i sommertiden, hvis vejret tillod det. Den ugentlige skolegang var begrænset til to dage i sommerhalvåret og fire dage om vinteren i de syv år, det tog at komme gennem de fire klassetrin. Til gengæld var indlæringen effektiv, og der blev lagt vægt på, at de grundlæggende færdigheder kom til at sidde urokkeligt fast.

Poul blev generelt regnet til de dygtige elever; men det var dog først og fremmest i faget regning, han rigtigt brillerede.

Her var noget, der fangede hans interesse, opgaver, som både var spændende at løse og kunne bruges til noget fornuftigt.

Men skolen havde andre vigtige funktioner end de kundskabsmæssige. For det første var den rammen om årets festlige højdepunkter, sommerudflugterne og juletræsfesten 4. juledag, hvor børnene samledes i skolestuen for at danse om juletræ, høre julehistorier, lege og modtage den obligatoriske "godtepose", et kræmmerhus med bolcher og en figen eller to oveni samt en af de appelsiner, der havde fungeret som juletræspynt. For det andet var den stedet, hvor man kom i kontakt med andre børn.

Sommerudflugten var et af årets højdepunkter i Sahl skole. Mens de ældste klasser tog med toget til Viborg eller måske helt til Århus, spadserede de yngste ud i Ormstrup skov med flag i spidsen og kage og rød sodavand i den medbragte skotøjsæske. I dagens anledning var træskoene erstattet af snørestøvler, og man var i sit stiveste puds: matrosbluse eller hvid skjorte og slips, korte bukser og lange strømper. Billedet her stammer fra en af Poul Due Jensens første skoleudflugter. Han ses i forreste række som nr. 11 f.h.

For Poul var det sidste slet ikke så enkel en sag, for 80 børn er en stor mundfuld at stå over for, når man er vant til at gå for sig selv. Men trods de ofte hårdhændede drengestreger, man udsatte hinanden for, var han ikke den, der stak halen mellem benene. Han lærte at klare sig blandt andre børn og faldt godt til i skolen.

Der gik imidlertid kun tre år, før der på ny skete en ændring i hans tilværelse.

Flyttedag

At bestyre en fattiggård var et job for et ægtepar, og Sørines død gjorde det hårdt for Niels Jensen at bestride posten. Det lykkedes ham aldrig at finde en husbestyrerinde, som kunne udfylde pladsen, og selv om han stadig klarede fattiggårdens drift, var det et slid, som en mand på over tres år ikke kunne overkomme i det lange løb.

Den eneste fornuftige løsning måtte være at få sit eget, en lille gård, som samtidig kunne sikre Pouls fremtid, når han var færdig med skolegangen. I Gullev, godt en kilometer fra Fattiggården, erhvervede Niels Jensen da i 1923 et passende jordstykke til et husmandsbrug og lod opføre et nyt hjem til sig selv og sin søn. Samtidig satte han en smuk slutsten for sit sidste år som fattiggårdsbestyrer i form af et overskud på ikke mindre end 2800 kroner, for hvilket sognerådet kvitterede med en sølvbeslået merskumspibe med inskription.

Tilværelsen som selvstændig landbruger begyndte lovende. Det var gode tider for landbruget, og der var råd til at ansætte en husbestyrerinde, hvis dygtighed skabte respekt i det lille samfund. Men allerede efter et par år satte en landbrugskrise ind. Det var slut med fremmed hjælp, og Poul og hans far måtte klare sig selv - oftest med Poul i husmoderrollen.

Selv om Poul ikke hørte til dem, der ubetinget skulle være i selskab med andre, var det givetvis en brat overgang for ham

Hverken Fattiggården eller husmandsstedet levnede megen tid til fornøjelser, og en udflugt til købstaden var ikke nogen hverdagsbegivenhed.
Der må derfor have været en ganske særlig anledning til det besøg i Viborg, hvor Poul og hans far oven i købet blev fotograferet foran domkirken. Måske var der tilrejsende slægtninge, som skulle se byen, eller måske var det papirerne til det nye husmandssted, der skulle bringes i orden.

Det var ikke enhver dreng, der havde sin egen cykel; men det havde Poul - endda en flot en med forniklet styr og det hele.
Den blev der god brug for, da han det første års tid efter flytningen til Gullev fortsatte sin skolegang i Sahl.
»Nu kører du forsigtigt ned ad på Frisholtvej!« lød Niels Jensens formaning. Men hvem kunne tage sig af den slags, når man havde mulighed for at "ræse" ned ad en dejlig, stejl bakke? Ikke Poul, i hvert fald!

at gå alene sammen med faderen på den lille ejendom. Skolekammeraterne i Sahl fik han ganske vist lov at beholde, indtil han året efter blev overflyttet til Gullev skole; men dér var det til gengæld småt med jævnaldrende, for han var den eneste af sin årgang. Den lille skole i Gullev havde kun to klasser, hvoraf den ældste omfattede tre årgange, og han sad derfor ikke ensom i sin klasse; men egentlige venskaber blev det ikke til.

Nu var der også grænser for den tid, der var til kammeratskab og leg, for alle store drenge havde et arbejde at passe, hvad enten de som Poul arbejdede hos forældrene eller i en tidlig alder var sendt ud at tjene. Skoledagbogen fortæller da også, at det kunne knibe for ældste klasse at passe skolen, især når høsten skulle i hus, - med én undtagelse: Poul havde færre fraværsdage end nogen anden, for skulle han vælge mellem markarbejde og skole, blev det skolen, der gik af med sejren.

Sandheden var, at landbruget ikke interesserede ham særligt. Han oplevede det kun som et surt slid i ensomhed og med opgaver, der af og til måtte synes næsten uoverkommelige for en tolvårs dreng, og på den baggrund var det svært at se noget tillokkende ved at være landmand. Så var der meget sjovere i skolen - eller oppe på loftet.

Et fristed

På stuehusets loft havde Poul indrettet sin egen verden, hvor han kunne beskæftige sig med det, der virkelig interesserede ham. Det var lykkedes ham at samle en del værktøj til et lille hobbyværksted, og her tilbragte han sin sparsomme fritid.

Konstruktioner og eksperimenter på tværs af alle faggrænser bragte ham vidt omkring i fysikkens og teknikkens verden.

Bjerringbro-egnen, som den så ud i Poul Due Jensens barndom og ungdom.
Kortet viser datidens vejføring og bygrænser. Den punkterede linie markerer Bjerringbros bygrænse anno 1992.
Tallene angiver Poul Due Jensens opholdssteder, indtil han i sommeren 1929 flyttede til Bjerringbro:
1. Sahl Fattiggård, Poul Due Jensens fødested og barndomshjem .
2. I 1923 flyttede Poul Due Jensen til Gullev, hvor faderen etablerede sig som husmand.
3. Efter, at det var lykkedes at skaffe Poul en læreplads, solgte Niels Jensen sit husmandssted i efteråret 1928 og købte et hus i Bøgeskov, som i en kort periode blev hans og Pouls hjem.
4. Tidligt på foråret 1929 tvang alder og helbred Niels Jensen til sammen med Poul at flytte ind hos sin søsterdatter Agnes og hendes mand Christian "David" Christensen i Skibelund.

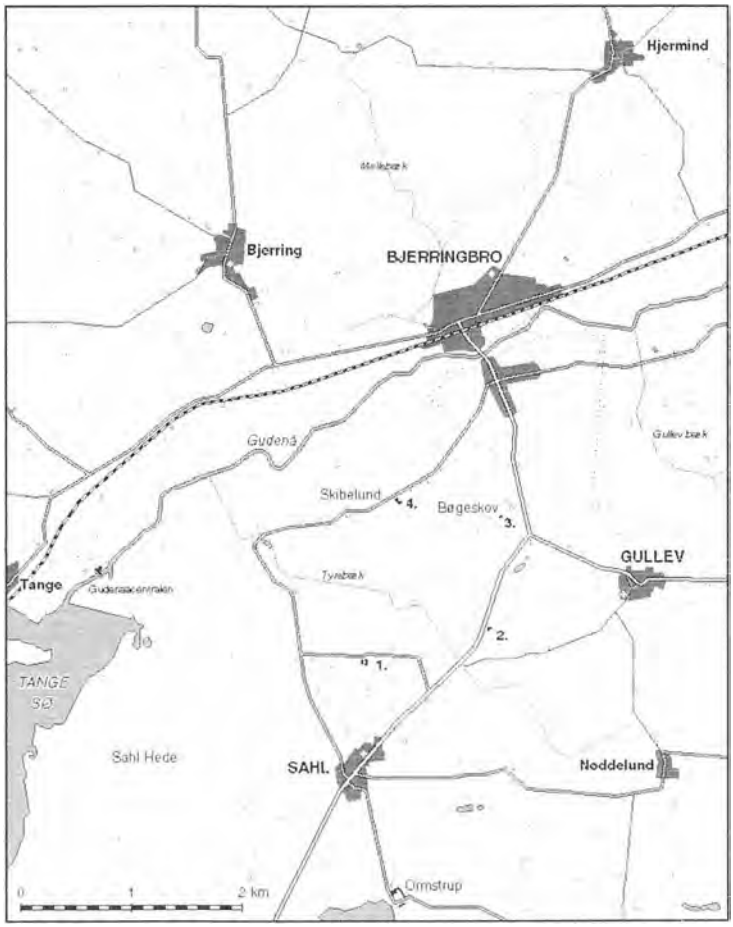

Selv små kemiforsøg kastede han sig ud i, selv om det nok var begrænset, hvor mange kemikalier han havde råd til at anskaffe sig. Derimod var det altid muligt af få fat i et stykke træ, som med lidt fingersnilde kunne blive til små praktiske brugsting, en lille vind- eller vandmølle eller andre sindrige mekaniske konstruktioner. Her kunne Poul skabe noget med sine egne hænder, og han blev mere og mere optaget af snedkerarbejdet.

Givetvis pinte det Niels Jensen, at hans søn ikke interesserede sig for den gård, han engang skulle arve; men han accepterede, at drengens interesser gik i en anden retning og lod ham bruge sin fritid, som han ville. Han var trods alt kun en dreng, og meget kunne ændre sig, før han var færdig med skolen.

Pouls lyst til landbruget var imidlertid ikke vokset, da han den 3. oktober 1926 blev konfirmeret i Gullev Kirke og sluttede sin skolegang. Han ville være håndværker og plagede om at komme i lære som snedker, og faderen behøvede blot at kaste et blik på hans markarbejde for at se, at han mente det alvorligt, for når Poul gik bag ploven, gjorde han plovfurerne ekstra brede for at blive færdig og komme hjem til sit værksted.

Farvel til landbruget

I en tid, hvor over 20% af landets lønmodtagere stod uden arbejde, og arbejdsløshedstallene voksede med rekordfart, var det svært for en far at bifalde sin søns ønske om at bytte en fremtid på egen jord ud med en usikker tilværelse som håndværker. Niels Jensen hentede da også aviserne med de skræmmende arbejdsløshedstal frem for at vise Poul, hvilken skæbne han gik i møde. Han tilbød endda at sende ham på realskolen i Bjerringbro, for hvis han endelig ville væk fra landbruget, var det dog bedre at blive lærer eller noget andet med en sikker indtægt.

Poul holdt imidlertid fast ved sit. Han ville lære et håndværk, og langt om længe gav hans far efter. Men det skulle vise sig, at han havde ret i sine forudsigelser, for selv om Bjerringbro på den tid talte hele seks virksomheder inden for træindustrien, var det umuligt at skaffe en læreplads, og indtil videre måtte Poul blive hjemme på gården.

Først i foråret 1928 lykkedes det Niels Jensen at finde den eftertragtede læreplads til sin søn - dog hverken som snedker eller tømrer. Marinus Svendsen på Bjerringbro Maskinfabrik havde sagt ja til at tage ham i lære som maskinarbejder, og var han ikke tilfreds med det, kunne hans far ikke gøre mere for ham.

Med købet af husmandsstedet i Gullev havde Niels Jensen sikret sin søn en fremtid på egen jord. Men i Pouls øjne var der intet som helst tillokkende ved en tilværelse som landmand, og han plagede sin far om at måtte komme i lære som håndværker.

Men Poul var tilfreds. Nok kom han ikke til at beskæftige sig med træ, og det var begrænset, hvad han på forhånd vidste om smedefaget, for selv om han nok kendte en smedje, havde han aldrig haft hverken viden eller økonomi til selv at gå i gang med mere end at skille sin cykel ad. Men det vigtigste var, at han nu fik lov at lære et håndværk fra grunden, og at der i maskinfabrikken var al den mekanik, en stor dreng kunne ønske sig.

Hvis man skulle være smed, var Marinus Svendsen heller ikke den værste læremester at få. På blot ni år havde han udviklet et lille smedeværksted til en velrenommeret maskinfabrik, hvis FF petroleumsmotor gik sin sejrsgang i dansk landbrug og nu var godt på vej ud i den store verden. Bjerringbro Maskinfabrik var en virksomhed, hvor man både kunne lære godt håndværk og se tingene udvikle sig, og Poul sugede til sig af det hele. Det varede ikke længe, før han vidste, at han var kommet på sin rette hylde; men alligevel skulle hans første læreår blive alt andet end let.

Hans far, Niels Jensen, havde efterhånden nået den alder, hvor de fleste landmænd tænkte på at gå på aftægt, og det oversteg hans kræfter at klare landbruget og den daglige husførelse uden Pouls hjælp. I september solgte han derfor husmandsstedet og købte sig et hus i Bøgeskov, midt mellem Gullev og Bjerringbro. Nogle måneder senere begyndte helbredet imidlertid at svigte, og tidligt på foråret 1929 måtte han sælge huset og sammen med Poul flytte ind hos en søsterdatter på egnen.

Den 20. juli 1929 døde Niels Jensen, og seks dage senere måtte den kun syttenårige Poul for anden gang følge en af sine forældre til graven på kirkegården i Sahl.

Læreår

Slytten ar gammel stod Poul Due Jensen alene i verden med en lærerplads som sit eneste aktiv.

Poul havde lært at klare sig selv, og hvor stort et slag faderens død end måtte være for ham, gav han ikke op. Ret beset havde de seneste måneder vel også været en så hård belastning for ham, at han trods sin sorg måtte føle en vis lettelse. Nu kunne han gå op i sit arbejde, han fik ro til aftentimerne på Teknisk Skole, og han fik tid til at være ung. Han var sin egen herre.

Sidst i maj var han flyttet ind på KFUM's pensionat, hvor han i forvejen indtog sine varme middagsmåltider. Dermed var ét problem løst; men der var andre vanskeligheder ved at stå på egne ben, for eksempel det hidtil upåagtede begreb økonomi.

Niels Jensen havde efterladt sig en smule penge samt et par pantebreve fra gården og huset, alt i alt en 2600-2700 kr.; men arven var anbragt i Overformynderiet, hvor man mente, at en

læredreng måtte nøjes med de lommepenge, han selv kunne tjene. Hvis han var i virkelig nød, kunne der frigives et mindre beløb til tøj og lignende praktiske formål; men man havde ingen forståelse for en ung mands virkelige behov, såsom den motorcykel, Poul på et tidspunkt forelskede sig i.

Han var altså sat under formynderskab og måtte finde sig i, at en offentlig myndighed bestemte over hans retmæssige ejendom.

Grænseløs frihed - og dog

Økonomien var imidlertid det eneste område, hvor nogen direkte bestemte over ham. I alt andet måtte han selv finde sine grænser. Det var ikke let for en selvstændig natur, for vel var det ikke storbyens fristelser, der lurede i det lille stationsbysamfund; men i en lille by, hvor alle kendte alle, var det let at komme til at støde mod de én gang vedtagne - og ofte strenge - normer, når man var ung og skulle afprøve livets muligheder.

I arbejdstiden gik det endda. Læredrengene på Bjerringbro Maskinfabrik var vel hverken værre eller bedre end andre; men det gik sjældent videre end til de traditionelle væddemål om, hvem der kunne bære ambolten tværs over Nørregade og tilbage igen, eller hvem der hurtigst kunne spise et antal flødeboller. Og gik nogen over stregen, skulle Mester og svendene nok sørge for at få slebet de skarpeste kanter af knægtene.

Vanskeligere var det at indordne sig i KFUM's pensionat. Alene det at passe de faste spisetider kunne være et problem, og så kunne man ikke engang selv bestemme, hvad der kom på bordet. Maden var for så vidt god nok; men det afholdt ikke de unge mennesker fra at klage over, at der manglede lækkerier på madpakkerne. Især fablede Poul så længe om røget ål, at

KFUM blev Pouls faste tilholdssted i ungdomsårene. Her indtog han sine varme måltider, indtil han selv stiftede hjem, og i flere perioder logerede han også i et af pensionatets værelser.
Han deltog imidlertid også i det foreningsliv, der udfoldede sig i bygningen - som f.eks. den sammenkomst, hvorfra nedenstående billede er hentet.
Han ses bagest t.h.

Norregade i Bjerringbro set fra hjørnet af Storegade i 1930'erne. Midt i billedet (på gadens højre side) ses KFUM's tørnbygning. Herfra havde Poul kun hundrede meters gang til Bjerringbro Maskinfabrik på hjørnet af Norregade og Adolfsvej.
(Foto: Lokalhistorisk Arkiv, Bjerringbro).

husmoderen svarede igen ved kun at give ham røget ål i frokostpakken, hvilket hurtigt fik ham til at bede om almindelig daglig kost.

Mere direkte tilrettevisninger var knapt så virkningsfulde, og husfaderens anmodninger om ikke at smække med dørene blev besvaret med et »Jeg gør, som det passer mig!« Det var en ærlig konstatering af de faktiske forhold. For eksempel passede det Poul at eksperimentere med kemikalier på sit værelse, hvilket ikke var ganske i overensstemmelse med KFUM's ordensregler.

Hvad der gav udslaget, og hvem der tog det afgørende skridt, står hen i det uvisse. Nok er det, at Poul måtte finde sig et andet sted at bo. Han fortsatte dog med at indtage sine måltider på KFUM lige til 1938 og vendte også senere hen tilbage som beboer. For med tiden kunne han ikke undgå at finde ud af, at han heller ikke i et privat værelse kunne gøre alt, hvad han ville.

En hjælpende hånd

Efterhånden fandt han gode støtter, som hjalp ham med at få styr på tilværelsen. Marinus Svendsen var f.eks. ikke den, der lod en læredreng i stikken. Selv i krisetider, hvor svendene måtte afskediges, beholdt han sine lærlinge og lod dem bruge stilstanden til at lære vedligeholdelse af maskiner og værktøj. Og "Mester" var ikke blind for, at Poul havde evner for sit fag og gik op i sit arbejde. Derfor gav han ham gerne den hjælpende hånd, han trængte til - moralsk og af og til også i lønningsposen.

Men der var andre, som fik betydning for ham, deriblandt den 18 år ældre Henrik Høstmark Risom, som i en årrække blev

Det var en brændende drøm, der gik i opfyldelse, da Poul (nummer tre f.h.) kunne indtage sin plads blandt byens unge håndværkssvende og -lærlinge.

Pouls nærmeste ven og fortrolige. Også han havde i sin ungdom boet på KFUM, hvor han var blevet "husfader", et hverv som i hans (og andres) tilfælde førte til giftermål med pensionatets husmoder. I 1929 havde han opført en ejendom i Storegade, hvor han nu drev en kombineret tobaks-, musik- og glarmesterforretning.

Som en stor del af byens borgere var familien Risom knyttet til Indre Mission, og Henrik Risom var særdeles aktiv i KFUM's ungdomsarbejde. Bl.a. var han formand for KFUM's skak-klub, og her mødte han Poul, som var en ivrig skakspiller. Der udviklede sig et nært venskab, og Johanne og Henrik Risoms hjem blev et fast tilholdssted for Poul. Lejligheden i Storegade blev da også et af de steder, hvor han logerede, selv om han dermed kom til at trække store veksler på venskabet.

Én ting var at have en snavset smed til at stå og vaske sig i køkkenet hver aften; men værre var det, når han *ikke* gjorde det og lagde sig til at sove i den første den bedste opredte seng iført sit alt andet end rene arbejdstøj. At han så oven i købet fandt på drengestreger som at lokke husets otteårige søn, Henrik, til at spise skråtobak under foregivelse af, at det var lakrids, gjorde det næppe lettere at have ham som logerende.

Henrik H. Risom blev Pouls nære ven og aldrig svigtende støtte i ungdomsårene, og han og hustruen Johanne åbnede dørene til deres hjem for den unge mand. En tid logerede Poul endda hos familien Risom, indtil hans kemiforsøg satte en brat stopper for lejemålet. Venskabet blev imidlertid bevaret.
(Foto udlånt af Henrik Høstmark Risom jr.)

Det var dog en anden begivenhed, som fik bægeret til at flyde over. Poul havde stadig sin kiste med kemikalier og var begyndt at eksperimentere med krudt på sit værelse. Det kunne nok holdes skjult en tid; men da han forsøgte at antænde krudtet med elektricitet og fik sikringerne til at springe, var hemmeligheden røbet. Han blev smidt ud på stedet; men han fandt det kun rimeligt, at andre reagerede lige så kontant som han selv, når han overtrådte deres grænser, og episoden slog derfor intet skår i hans forhold til familien Risom, som på sin side fortsat behandlede ham som en søn af huset og en selvskreven gæst ved årets højtider.

Det var ikke kun, fordi han var forældreløs og trængte til støtte; men på en eller anden måde var han et menneske, man

aldrig blev færdig med. Hans evige virkelyst og mod på livet måtte vække beundring, og i grunden var der jo intet ondt i ham. Tværtimod kunne han vise en smittende livsglæde og en næsten barnlig begejstring ved at glæde andre - som da han og familiens jævnaldrende adoptivsøn Frederik mødte op en juleaften med en flot dampmaskine til den lille Henrik.

At Poul så selv havde ødelagt den, inden aftenen var gået, var noget, man måtte tage med i købet.

Ung blandt unge

En tilsvarende tolerance kunne han ikke forvente blandt sine jævnaldrende, og ungdommen i Bjerringbro var da heller ikke længe om at stemple Poul som lidt af en særling. Han var imidlertid sig selv nok, og hvis andre ikke kunne acceptere ham, var han ikke den, der trængte sig på.

Udflugter var en yndet søndagsfornøjelse for byens ungdom. Her har "sjakket" taget turen til Busbjerg. Poul Duc Jensen ses som nummer tre f.v., halvt skjult bag den yngste af savværksdirektørens tre døtre, Inger Bach.

Men lidt efter lidt blev han alligevel lukket ind i kredsen. Ganske vist fortsatte mange med at betragte ham som en underlig fisk - og et hidsigt gemyt; men han var så fuld af sjove indfald, at man ikke kunne lade være at synes om ham.

Indre Mission var det faste ståsted for de fleste af datidens unge bjerringbrogensere, hvilket ikke betød, at man nødvendigvis samledes om møderne i missionshuset. Det var i langt højere grad KFUM, som var centrum for ungdommens - og mange voksnes - aktiviteter. Og nok var der grænser for udfoldelsesmulighederne; men der var stadig plads til en god del livsglæde. Således lå dans, spiritus og kortspil uden for det tilladtes rammer; men der var intet forbud mod sang og musik. Og her kunne Poul være med. Allerede i barndommen havde han været en god sanger og blev nu et skattet medlem af

Poul (t.v.) med kammeraterne på tur til Tange Sø - naturligvis i "søndagstøjet".

Bjerringbro Kristelige Sangkor. Desuden havde han lært at spille violin, og han havde således ikke svært ved at falde ind i den flok, der samledes rundt omkring til sang og musik og almindeligt hyggeligt samvær.

I adskillige hjem stod dørene åbne for de unge; men lige så tit skete det, at man blot fandt sammen en sommeraften på Bjerringbro Savværks tømmerplads og sad på bræddestablerne og sang. Og i ferietiden kunne man opleve flokke af unge samle sig ved Tange Sø, hvor familien Bach fra savværket plejede at leje sommerhus.

Poul deltog i det hele, og alligevel skilte han sig ud. Bedst som man talte med ham, kunne han få dette særlige udtryk i ansigtet, som fortalte, at hans tanker var gået på vandring.

Hyggeligt samvær mellem pensionærer og personale på KFUM. (Poul står i bageste række t.h.) Vi kan kun gisne om anledningen til billedet; men sparegrisen, som holdes demonstrativt frem, tyder på, at man har sparet op til et eller andet og nu er nået frem til målet.

I teknikkens drømmerige

Alle vidste, hvor Pouls tanker gik hen i en sådan situation: Han var kommet til at spekulere over et eller andet teknisk problem.

Der var vel ingen, som bad ham tænke på andet end at lære sit håndværk, og Mester skulle nok besvare de spørgsmål, det måtte medføre. Men Poul kunne ikke lade være at tænke videre. Hvorfor gjorde man tingene på én bestemt måde? Hvad var det, der fik maskinerne til at fungere, som de gjorde, og hvorfor var de konstrueret, som de var? Kunne det ikke gøres enklere og bedre?

De ældre sagde nok, at det ikke kunne lade sig gøre; men Poul havde aldrig haft for vane at stole på andres erfaringer. Det kunne jo være, at de havde uret, og det kunne i hvert fald aldrig skade at forsøge. Verden var fuld af opgaver, som måtte kunne løses på en bedre måde, hvis man tænkte sig om.

Der stod nu for eksempel Harald Laursen, KFUM's husfader, og forsøgte at save sig gennem et læs "skaller", han havde hentet på savværket til brændsel. Efter Pouls opfattelse var den slags ikke et arbejde for mennesker, og et par dage efter duk-

Harald Laursen (t.v.), som indtog pladsen som "husfader" på KFUM, var en mand med mange talenter og talrige opgaver.
Poul fandt det ulogisk, at en sådan mand skulle spilde sin tid på at save "skaller" til brænde. Han konstruerede en rundsav, etablerede et lille savværk i KFUM's gård, og i løbet af kort tid havde pensionærer og husfader i fællesskab klaret husets brændselsforsyning.

kede han op med en maskine, som kunne fritage den stakkels mand for sliddet som brændehugger og give ham tid til sine andre hverv som lærer, husfader, organist, korleder og meget andet.

Tilsvarende fik det evige problem med forsvundne cykellygter ham til at konstruere en låseanordning, som gjorde det umuligt at fjerne lygten uden at skille cyklen helt ad. Det lykkedes så godt, at han fik en lokal cykelsmed med på ideen om at søge patent på låsen og sætte den i produktion. De fik også patentet; men af en eller anden grund løb samarbejdet ud i sandet, og Poul blev bestyrket i sin tro på, at man i det lange løb var bedst tjent med at gøre tingene selv.

Lille mand, hvad nu?

Uanset hvor meget de tekniske problemer optog Poul, måtte han erkende, at andre problemer havde nok så stor betydning for hans tilværelse, da den verdensomfattende krise i begyndelsen af 30'erne nåede Danmark.

Landbrugets indtjening faldt katastrofalt, og han kunne glæde sig over at have skiftet løbebane i tide. Men det var en ringe trøst, når krisen også betød, at håndværk og industri måtte køre på vågeblus. Oven i købet var netop landbruget den største aftager af FF-motorer, og Bjerringbro Maskinfabrik fik derfor krisen at føle med fuld styrke.

Da han den 15. marts 1932 stod med sit svendebrev i hånden, var der endnu så meget arbejde, at han kunne fortsætte på maskinfabrikken som svend; men ved juletid måtte han se sin fars dystre spådomme gå i opfyldelse: Han var arbejdsløs - og delte dermed skæbne med 43,5% af landets arbejdsstyrke.

Der gik ganske vist kun tre måneder, før Marinus Svendsen igen havde arbejde til ham; men kort tid senere stod han atter med en fyreseddel. Det var ingen rar situation, og selv om Mester sendte bud efter ham midt i august, vidste ingen, hvor

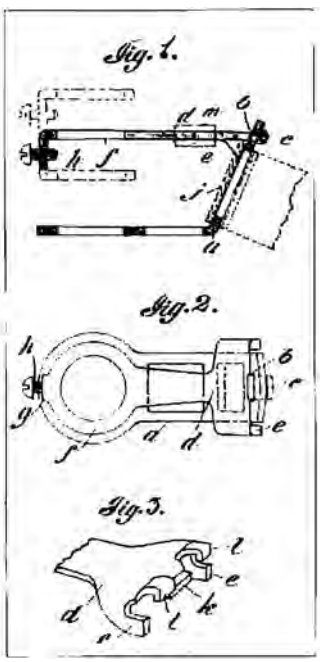

Pouls opfindelse til tyverisikring af cykellygter bestod i al sin enkelhed af en låsebøjle (d), som hindrede, at lygtens bøjle (j) kunne løftes af lygteholderen (a) - medmindre man fjernede hele cykelstyret.
Der blev opnået patent på opfindelsen, som dog aldrig kom i produktion.
(Illustration fra patentet).

Lærebrev

Den 15. marts 1932 fik Poul bevis på, at han havde udstået sin læretid som maskinarbejder; men fremtidsudsigterne var alt andet end lyse.

længe det ville vare. Han led ikke direkte nød, selv om arbejdsløshedsunderstøttelsen var begrænset, for læretiden havde lært ham at klare sig med en beskeden indkomst, og ydermere var han blevet myndig og kunne frit disponere over sin arv. De få møbler og husgerådet, som faderen havde efterladt, og som havde været opmagasineret, kunne vel også indbringe en lille skilling. Det lykkedes ham dog aldrig at finde en aftager, og tingene fik lov at blive stående, hvor de var. Han kunne jo også selv få brug for dem en dag, selv om de var i dårlig stand.

Indtil videre så det hele altså ikke så sort ud, for selv om hans samlede kapital knapt nok beløb sig til en ufaglært arbejders årsløn, ville der være rigeligt til at holde sulten fra døren i adskillige arbejdsløshedsperioder endnu. Men for en nybagt smedesvend med en næsten manisk virketrang var den tilværelse ikke tilfredsstillende. Der måtte være en fornuftigere måde at bruge sin tid og sine penge på.

I skole igen

Poul kunne ikke være utilfreds med den uddannelse, han havde fået. Han var blevet en god håndværker; men der var trods alt ting, en maskinarbejderlærling ikke lærte hverken i værkstedet eller på teknisk skole. Og netop de ting havde han brug for at vide noget om i sin puslen med tekniske problemer og nye ideer. Hvad om han brugte arbejdsløsheden til at lære noget mere? Han kunne i det mindste forsøge sig med et af de højskoleophold, man som arbejdsløs kunne få offentligt tilskud til.

Det var ikke svært at finde den rigtige skole. Håndværkerhøjskolen i Haslev var kendt i Bjerringbro, og det skyldtes ikke kun, at den blev drevet af Indre Mission. Savværksdirektør Martin Bach havde selv i sin ungdom været på højskole i Haslev og senere været med til at oprette Håndværkerhøjskolen, hvis bestyrelse han nu sad i. Og da hans hjem var et af de steder, hvor ungdommen samledes, havde Poul tit hørt om

Studieårene åbnede en ny verden for Poul; men der blev også tid til andet end studier.

skolen. Altså drog han til Haslev, da vinterskolen startede den 1. november 1933.

Helt tryg ved at skulle på skolebænken igen var han måske ikke; men det gik over al forventning, og han fandt ud af, at der var brugbar viden at hente. Geometri og projektionstegning var anvendelig fag for den, der havde lyst til at konstruere, og det var heller ikke svært at se nytten af fysik og regning, når fagene blev brugt til at løse problemer fra den praktiske dagligdag. Matematik var til gengæld noget nyt og fremmedartet; men det tiltalte Pouls sans for problemløsning og logisk tænkning, og det varede ikke længe, før det blev hans yndlingsfag.

Da skolegangen sluttede i marts 1934, kunne han derfor se tilbage på en spændende vinter og med stolthed notere, at han ved den afsluttende eksamen kun havde indkasseret to ug-, mens de øvrige otte fag var bestået med rent ug.

Det gav blod på tanden; men foreløbig ville han hjem til Bjerringbro. Han længtes så stærkt, at han ved eksamen i dansk stil havde valgt emnet "Giv en Beskrivelse af en Egn eller By, som De kender" på bekostning af et af tidens varme diskussionsemner, "Fritiden og Anvendelsen af den" og det fagrelevante "Fortæl om Arbejdet paa en Arbejdsplads".

Tiderne var også blevet så meget bedre, at han kunne få arbejde på sin gamle læreplads, og den 29. marts var han igen svend på Bjerringbro Maskinfabrik. Her gik det fortsat fremad med beskæftigelsen, og han kunne se fremtiden i møde uden frygt for en ny arbejdsløshedsperiode; men alligevel var han ikke i tvivl om, at han ville i skole igen.

Spørgsmålet var bare, hvor han skulle hen næste gang. Han kunne vende tilbage til Haslev og tage anden vinter af Håndværkerhøjskolen med; men der var også den mulighed at prøve at komme endnu videre. Det havde vist sig, at de teoretiske

Et ophold på Håndværkerhøjskolen i Haslev var et fornuftigt alternativ til arbejdsløsheden, og mange unge håndværkere søgte dertil for at dygtiggøre sig og få det eftertragtede eksamensbevis (herunder), som for nogle blev adgangsbilletten til et job som konstruktør eller arbejdsleder. Andre hentede under skoleopholdet inspiration og kundskaber til at gå i gang med videre studier. Til dem hørte Poul Duc Jensen, som herover ses sammen med sit hold (stående, nr. 6 f.h.)

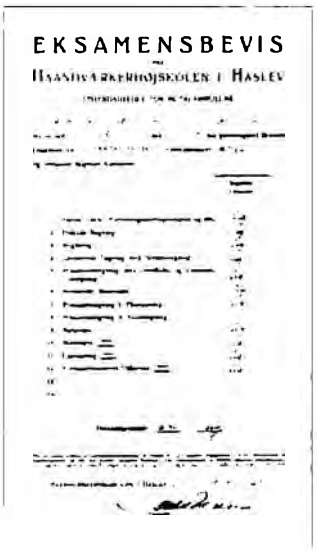
EKSAMENSBEVIS

Bjerringbro Maskinfabrik var en virksomhed, hvor man både kunne lære godt håndværk og se tingene udvikle sig.
I 1919 havde Marinus Svendsen etableret et lille værksted, hvor han bl.a. begyndte at fremstille petroleumsmotorer til anvendelse i landbrugssektoren.
Netop da Poul begyndte sin læretid i 1928, lancerede fabrikken en ny petroleumsmotor, som fik navnet "F.F.". Den blev en stor succes, som i de følgende år gik sin sejrsgang både i Danmark og på eksportmarkederne.
For den unge Poul Due Jensen blev Maskinfabrikken vejen til en ny og spændende verden, og efter studierne vendte han tilbage til sin læreplads, hvor han efterhånden blev involveret i konstruktionsarbejdet.
(Foto udlånt af ff luft a/s, som også har stillet omstående fotos af motorerne til disposition).

fag ikke var så svære, og det var jo konstruktion, han ville beskæftige sig med, så hvorfor ikke læse til ingeniør? Han havde stadig en god del af arven i behold og kunne vel også lægge lidt til side af sin løn, så hvis han levede som i læretiden, skulle han nok kunne klare det økonomiske i de tre år, studierne varede.

Poul tog en rask beslutning, og den 24. oktober 1934 forlod han igen Bjerringbro for at lade sig indskrive på Odense Teknikum.

Teori og praksis

Det var ikke svært for ham at falde til i den røde bygning på Hunderupvej, som dengang husede landets ældste egentlige maskinteknikum. Her fandt han ligesindede - unge mænd, der som han var grebet af teknikkens vidundere og besat af drømmen om selv at skabe noget. Og undervisningen fangede ham. Meget var måske nyt og ikke altid let at forstå; men for den, der elskede at løse vanskelige opgaver, var det netop det, der gjorde det spændende.

Men ét var skolens teori, noget ganske andet den praktiske dagligdag. Poul fandt snart ud af, at der var forskel på at være højskoleelev eller lærling i et lille samfund og at være studerende på egen kost og logi i en større by, hvor ingen kendte en.

Hans økonomiske ressourcer havde været begrænsede i læretiden; men der havde været folk, som gav en håndsrækning, når det kneb. Og på højskolen havde alt været tilrettelagt.

Maden blev serveret til faste tider, og både den og værelset var betalt én gang for alle. Nu var det derimod helt op til ham selv at holde hus med pengene og få dem til at strække studietiden ud, og det var ikke så let, som han havde forestillet sig, for der var mange andre udgifter end maden og værelset på Hjallesevej 53.

Lærebøger og tegnerekvisitter kostede penge, flere end han havde regnet med. En smule nyt tøj måtte han også have, og i Odense var der ingen, der vaskede og reparerede det gamle for ham uden at kræve betaling. Og oven i det hele steg priserne, mens Pouls kapital svandt ind med skræmmende fart.

Han søgte alle de legater, han kunne, og fik til den ende pæne anbefalinger fra både Marinus Svendsen og Martin Bach i hjembyen; men penge fik han ingen af, og da det første studieår var forbi, var kassen tom. Altså var der kun én udvej - at søge orlov fra studierne for hurtigst muligt at tjene nogle penge.

Orloven blev bevilget, Marinus Svendsen stod parat med et job, og den 20. oktober 1935 gik Poul endnu en gang i arbejde på Bjerringbro Maskinfabrik.

Pengelæns og forelsket

Han kunne have benyttet den påtvungne pause i studierne til at blive på Fyn og prøve at arbejde under andre forhold end de vante; men selv om arbejdsløsheden var faldet, var det stadig lettest at få et job der, hvor man var et kendt ansigt. Og sandt at sige var der også andet, der trak ham hjem til Bjerringbro.

Det var ellers svært at forestille sig, at der var plads til mere end teknik i Pouls tilværelse. Den optog næsten al hans tid, og hans tanker blev hængende ved den, selv når han deltog i sammenkomster eller i aktiviteterne i KFUM. Alligevel var der blevet et hjørne til noget helt andet.

Hun hed Inger. I øvrigt hed hun også Bach og var den yngste af savværksdirektørens tre døtre og derfor selvskrevet medlem af "sjakket" omkring sangkoret, KFUM og byens andre ungdomsaktiviteter. Tre og et halvt år var hun yngre end Poul og havde bare været en halvstor skolepige, da han kom til byen; men med årene havde bekendtskabet udviklet sig.

Nu var det også svært at undgå at møde Bach-søstrene, når man var ansat hos Marinus Svendsen, for Martin Bach var nabo til Bjerringbro Maskinfabrik, og hans døtre havde fundet en smutvej til Realskolen gennem et hul i hækken og over maskinfabrikkens gård. Samme vej førte til købmanden, og Inger begyndte at vise en påfaldende interesse for at gå ærinder for sin mor, især da ved den tid, hvor svendene sad i gården og spiste frokost.

I en lille by var ungdommen ikke længe om at opdage, at de to havde fået et godt øje til hinanden; men det var en gåde, hvordan det var gået til, for et mere umage par kunne man

Marinus Svendsen blev ikke blot Pouls læremester og arbejdsgiver i en lang årrække, men også en god støtte i de vanskelige ungdomsår.
Han var en mere besindig type end Poul, men lige så idé-sprudlende, og der udviklede sig med tiden et frugtbart kreativt samarbejde mellem de to.
(Foto udlånt af ff melk a/s).

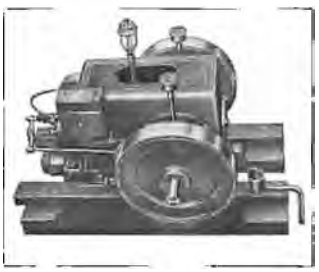

Bjerringbro Maskinfabriks første F.F.-motor (herover), som så dagens lys i 1928, blev forløberen for en lang række motorer, som i tusindvis eksporteredes til snart sagt alle verdensdele.
Herunder modellen fra 1932.

Det skete sjældent, at Poul lod sig fange af andet end tekniske problemer. Men der var én undtagelse.

Hun hed Inger...

næppe forestille sig. Inger var det sødeste og sarteste bitte pigebarn, stille og ordentlig. Det var svært at forstå, at hun kunne finde sammen med en vildbasse som Poul. Kærlighedens veje var sandelig uransagelige.

Heller ikke Martin Bach kunne i det lange løb holdes uvidende om, hvad der foregik, og han nøjedes ikke med at undre sig. Der kunne sikkert siges meget godt om Poul Jensen. Hans mester sagde i det mindste, at han var dygtig, og Martin Bach havde også selv støttet hans legatansøgninger med ordene »Han har udviklet sig til en særdeles dygtig, retlinet og maalbevidst ung Mand, som man har Grund til at vente af, at saafremt han faar den tekniske Uddannelse, han stræber efter, da vil han komme frem i Rækken blandt de første inden for sit Fag«. Det kunne han sige af et ærligt hjerte; men ét var at give en velment anbefaling til en ung mand, noget ganske andet at få ham til svigersøn.

Ideer og virkelyst havde han ubestrideligt; men det var et spørgsmål, om han nogensinde ville få så meget hold på sig selv, at han kunne byde Inger den rolige og trygge tilværelse, hun behøvede. Oven i købet havde Martin Bach en drøm om, at i det mindste en af hans døtre ville skaffe ham en svigersøn, som kunne gå ind i firmaet, en snedker eller tømrersvend som han selv. Og nu kom hans yngste datter med en smed!

Nå, hun kunne vel komme på andre tanker, hvis hun kom hjemmefra, og i foråret 1936 blev Inger sendt på højskole i Haslev. Men da hun kom hjem, var det lige galt. Det endte med, at den ellers så stille pige slog i bordet og meddelte sin far, at der ikke var mere at diskutere. Det var Poul, hun ville have! Og Martin Bach måtte bøje sig.

Et tilbud, et afslag og en beslutning

Måske var det forståeligt, at Martin Bach var skeptisk over for Pouls evner til at styre sin tilværelse og især sin økonomi, for selv om han havde sin faste løn og kun sig selv at forsørge, fik han ikke samlet penge nok til at genoptage studierne. Ikke fordi han soldede sin ugeløn op; men sparsommelig var han heller ikke. Han havde oven i købet den flothed at leje et lokale, som han indrettede til hobbyværksted, og når valget stod mellem at sætte penge i sparekassen eller købe et nyt stykke værktøj, var det ikke altid sparekassebogen, der løb af med sejren.

Set fra en håndværkers synspunkt var det ingen ufornuftig investering. Værktøj og maskiner var nødvendige, hvis man engang ville have sit eget; men hvem kunne forestille sig Poul som smedemester? Han ville være alt for optaget af eksperimenter og nye ideer til at tage sig af de opgaver, som skulle skaffe ham det daglige brød. Var det ikke bedre, om han blev ingeniør og fik et arbejde, hvor han skulle beskæftige sig med nye konstruktioner?

I familien Bachs hjem stod døren altid åben for Bjerringbros ungdom. Ikke mindst var det en næsten fast tradition, at familiens tre døtre og deres venner om søndagen samledes til hyggestunder med musik og sang.
Poul var tidligt kommet med i denne kreds, og han var således ikke ukendt med sin tilkommende svigerfamilie. Her ses han under en hyggestund i "Hjemly" (yderst til venstre i billedet, halvt skjult bag Inger Bach).

Martin Bach fandt, at det måtte være den bedste løsning, og han var villig til at hjælpe sin tilkommende svigersøn, når det nu ikke kunne være anderledes, end at han skulle ind i familien. Han tilbød Poul et lån til at gøre sine studier færdige for.

Til hans store forbavselse blev tilbuddet afslået. Poul var ikke vant til at skylde nogen noget, og mindst af alt ville han stå i gæld til sin svigerfar. Trods alt var han ikke engang officielt forlovet med Inger, og man havde før set et kærestepar blive trætte af hinanden. Den situation ville slet ikke være til at overskue, hvis han tilmed skyldte hendes far penge.

Sandt at sige havde han det også rigtig rart nu. Et godt arbejde, penge nok til at kunne beskæftige sig med sin hobby og en kæreste i behagelig nærhed. Den slags forlod man ikke frivilligt for at leve på lånte penge i to lange år, uanset om studierne så var aldrig så interessante.

Poul besluttede sig til at blive i Bjerringbro og fortsætte sit arbejde hos sin gamle læremester. Og den 24. november 1937, på Ingers 22 års fødselsdag, forlovede han sig med hende.

En idé tager form

Søndag den 27. november 1938, første søndag i Advent, viedes i Bjerringbro kirke Inger Johanne Bach og Poul Due Jensen.

For et ungt par med kristendommen som livsgrundlag lå der en vis symbolik i at lade kirkeårets nytårsdag være starten på en ny epoke i livet, og ikke mindst Poul stod ved en milepæl. Han havde fået den pige, han ville have, og skulle nu sammen med hende opbygge en ny tilværelse med det hjem og den familie, han så længe havde måttet undvære. De ydre rammer var beskedne - en lejet stueetage i en lille villa i byens udkant; men han havde et godt arbejde, og fremtiden var fuld af muligheder.

Ti år tidligere havde han stået alene i verden med en læreplads som sit eneste aktiv; men siden var det lykkedes ham at bygge en tilværelse op. Trods den afbrudte uddannelse havde han fået et spændende job og var blevet en skattet medarbejder på sin arbejdsplads. Og som erstatning for den slægt, han måtte savne ved sit bryllup, havde han fået venner, som accepterede ham, som han var, og en svigerfamilie, som respekterede hans ønske om at klare sig selv.

Han havde næsten også fået et nyt navn. I hans barndom og læretid havde ingen kaldt ham andet end Poul Jensen, hvilket var nok til at fortælle, hvem han var; men i Haslev havde han fundet ud af, at et så almindeligt navn gav mulighed for forvekslinger, og han var begyndt at bruge det mellemnavn, der stod på hans dåbsattest. Siden var det blevet en vane, og selv i Bjerringbro kaldte mange ham nu Poul Due Jensen eller blot Poul Due.

Alt i alt kunne han gå den nye tid i møde i bevidstheden om en flot "nytårsstatus" for sit hidtidige liv.

Værkfører og konstruktør

Havde Poul selv bygget sin tilværelse op omtrent fra bunden, var han ikke blind for, at andre havde hjulpet til. Ved vielsen var det således hverken vennen Henrik Risom eller nogen af hans kammerater, der optrådte som forlover. Den ærefulde plads tilfaldt Marinus Svendsen, for mere end nogen anden var det ham, han kunne takke for, at han nu var i stand til at stifte eget hjem.

På sin vis bar "Mester" også en del af ansvaret for, at Pouls studier ikke var blevet genoptaget, for ikke alene havde han

I 1938 åbnede Bjerringbro Maskinfabrik en selvstændig afdeling for produktion af malkemaskiner, og Poul Due Jensen blev værkfører for den nye fabrik. Fabrikken ledes i dag af Marinus Svendsens søn, Kristian, under navnet "f.f.melk a/s"og fremstiller fortrinsvis væskefiltreringsanlæg. En anden søn, Ib Svendsen, viderefører Bjerringbro Maskinfabriks øvrige aktiviteter i "f.f.luft a/s" med produktion af kompressorer og trykluftanlæg. (Foto: Lokalhistorisk Arkiv, Bjerringbro)

givet ham et job; han havde også ladet det udvikle sig til noget, der var alt for spændende til at forlade igen.

Efter studietiden var han blevet ansat som almindelig svend. Dét var i hvert fald var et job, han kunne bestride; men om han så havde lært noget brugbart under studierne, måtte tiden vise. Det varede imidlertid ikke længe, før Marinus Svendsen fandt ud af, at Poul kunne mere end før. Ideer havde han altid haft, og nu havde han også lært noget om beregning, og han havde lært at tegne. Og lidt efter lidt blev han inddraget i konstruktionsarbejdet. Han fortsatte på svendeløn, men kom efterhånden til at tilbringe en stadig større del af sin tid ved tegnebrættet, og der udviklede sig et frugtbart kreativt samarbejde mellem de to.

Yderst forskellige var de. Poul var ung, impulsiv og temperamentsfuld, Marinus Svendsen den modne, som sjældent hidsede sig rigtigt op; men måske var de netop derfor et godt makkerpar. Og én ting havde de tilfælles: De var lige idésprudlende.

Hvem af dem der var ophavsmand til hver enkelt af de ideer, der i disse år blev ført ud i livet på Bjerringbro Maskinfabrik, vidste de knapt nok selv; men da Marinus Svendsen i 1938 konstruerede en malkemaskine og fik patent på en ny type pulsator, havde Poul i hvert fald været dybt involveret i projektet. Samme år købte Bjerringbro Maskinfabrik ejendommen Storegade 5 til den nye produktion af malkemaskiner, og der var da heller ingen tvivl om, hvem der skulle lede den nye fabrik. Den 17. maj 1938 blev Poul Due Jensen udnævnt til værkfører og konstruktør.

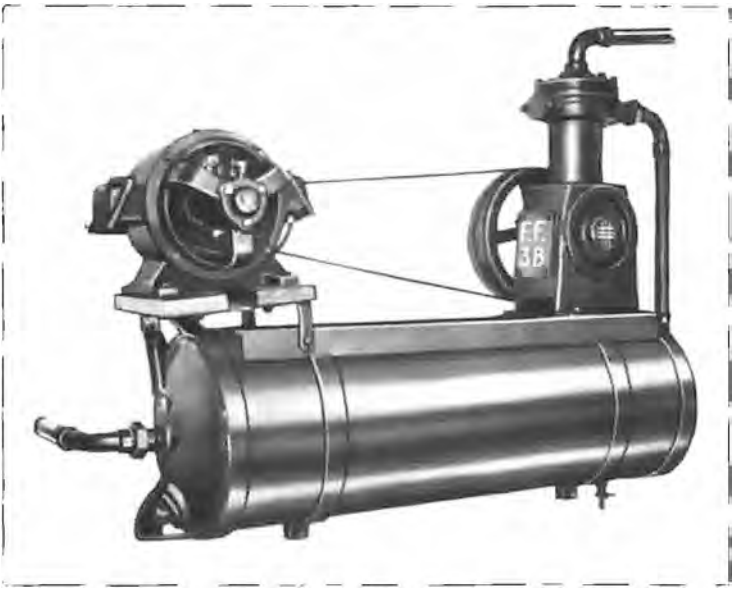

FF-malkemaskinen blev en stor succes for Bjerringbro Maskinfabrik og gav Poul Due Jensen nok at se til som arbejdsleder og konstruktør.
Malkemaskinen var som oftest forsynet med elektromotor, som illustrationen viser; men naturligvis kunne den også leveres med en lille "FF" benzinmotor som drivkraft.
(Foto: f.f. melk a/s)

Behov for nytænkning

Der var gang i aktiviteterne på Bjerringbro Maskinfabrik, som, inden årtiet var til ende, beskæftigede tæt ved 100 medarbejdere, og det skyldtes ikke kun malkemaskinerne, for også petroleumsmotorerne var der god afsætning på, lige som man løste forskellige andre opgaver. Poul fik derfor i rigt mål afløb for sin energi som arbejdsleder i den nye afdeling og konstruktør for både den og motorproduktionen, og mangen nat sad han og Marinus Svendsen og udtænkte nye ideer. Dem blev der ekstra behov for, da Verdenskrigen og den tyske besættelse af Danmark i 1940 ændrede fabrikkens eksistensgrundlag radikalt.

Der var sat en stopper for eksporten, og selv om dansk landbrug fortsat skulle bruge malkemaskiner, begyndte det at knibe med råvarer til fremstillingen. I en tid, hvor det stort set var umuligt at skaffe flydende brændstof, blev det også en tvivlsom forretning at producere petroleumsmotorer, for landmændene måtte gå over til elektricitet som drivkraft for deres småmaskiner. FF-motorernes storhedstid i landbrugssektoren var forbi, og Bjerringbro Maskinfabrik måtte stille sine to vigtigste produktioner "på vågeblus" og se sig om efter nye arbejdsområder.

Det skortede imidlertid ikke på kreativitet, og der dukkede mange nye produkter op på tegnebordet. For en virksomhed, der var ramt af brændstofmangelen, var det f.eks. nærliggende at gå i gang med at bygge gas-generatorer til biler; men man bevægede sig også ind på helt andre områder som f.eks. cement-blandemaskiner og små drejebænke.

Kampen for at overleve gav rig mulighed for nytænkning både i konstruktionsarbejdet og i produktionen. F.eks. blev det

Anden Verdenskrig ændrede arbejdsbetingelserne for Bjerringbro Maskinfabrik og skabte grobund for kreativ nytænkning.
Det førte virksomheden ind på helt nye områder som f.eks. fremstilling af træ-, tørve- og karbidgas-generatorer (herover) og beton-blandemaskiner (herunder).
(Fotos: f.f.luft a/s)

Hård frost gjorde det til en håbløs opgave at bekæmpe den brand, som den 2. marts 1942 opstod på Bjerringbro Savværk, og trods en ihærdig indsats fra både slukningsmandskabet og savværkets egne medarbejdere lå bygningerne den følgende morgen i ruiner. (Fotos udlånt af System B8 a/s).

besluttet, at Pouls afdeling skulle fremstille skruestikker, og her var noget, der kaldte på hans trang til at gøre tingene enklere og mere rationelt. Skruestikken kunne masseproduceres, og for første gang etablerede han en regulær linie-produktion.

Et produktionsteknisk svendestykke

I en tid, hvor det i sig selv kunne være vanskeligt at få noget at producere, måtte behovet for rationaliseringer og masseproduktion være begrænset; men det varede ikke længe, før Poul for alvor fik lejlighed til at boltre sig i produktionsteknologien.

Baggrunden var alvorlig nok: Den 2. marts 1942 udbrød der brand på Bjerringbro Savværk. Vinteren var så streng, at vandet frøs til is i brandslangerne, og brødrene Christian og Martin Bach måtte se deres livsværk blive flammernes bytte. Der forestod nu en total genopbygning af savværket, for både bygninger og maskiner lå i ruiner. Bjerringbro Maskinfabrik fik overdraget den produktionstekniske side, og Poul blev ansvarlig for det store projekt. Det stillede nye krav til ham, for det var sin sag at genetablere et komplet savværk med tilhørende møbelfabrik, når indkøb af nye maskiner var en umulighed.

Sammen med et par af savværkets medarbejdere rejste han land og rige rundt i et forsøg på at finde brugt produktionsudstyr; men langt det meste måtte bygges op af det, der var tilbage efter branden. Hver lille stump, som kunne bruges, måtte rettes op og genanvendes; men det lykkedes, og allerede den 1. oktober stod både savværk og møbelfabrik igen klar til produktion.

Det var imidlertid ikke kun nye bygninger, medarbejderne vendte tilbage til, for Poul havde lavet et helt nyt produktionslayout. Det var også lykkedes ham at gennemføre en væsentlig modernisering af maskinerne trods det udstrakte genbrug, for når man nu alligevel skulle skille det hele ad, kunne man jo lige

På en nat forvandlede flammerne savværkets maskiner til en rygende skrotbunke. Forsyningssituationen gjorde det imidlertid nødvendigt at genbruge hver lille stump jern, og Bjerringbro Maskinfabrik fik nu den vanskelige opgave at genopbygge produktionsapparatet.
Poul Due Jensen blev ansvarlig for projektet, som blev en udfordring til hans opfindsomhed og sans for rationalisering.

så godt forsøge at gøre tingene bedre. For eksempel var den store dampmaskine, som før havde drevet alle maskiner via aksler og remtræk, blevet sat i stand igen; men nu blev den udelukkende brugt til at lave elektricitet, for hver enkelt maskine havde fået sin egen elektromotor.

Limborde med dampvarme, spånsugeanlæg og forskellige specialmaskiner til møbelproduktion var nye områder for Bjerringbro Maskinfabrik. Men opgaverne blev løst med held, Poul fik ny viden, og hans afdeling kom herefter til at tage sig af den løbende vedligeholdelse og udbygning af savværket.

På mindre end ni måneder lykkedes det at genopbygge Bjerringbro Savværk efter katastrofen, og det var ikke kun udadtil, at det nu fremstod i en helt ny skikkelse. Poul Due Jensen havde ikke alene renoveret produktionsmaskinerne, men også underkastet dem en omfattende modernisering og givet møbelfabrikken et nyt produktions-layout.
(Foto: System B8 a/s)

På egen boldgade

Poul havde således brug for sin kreativitet og energi på sin arbejdsplads; men selv med en lang arbejdsuge var det ikke nok til at udtømme hans kræfter og hans interesse for mekanik. Der var stadig overskud til det lille hobbyværksted, han havde indrettet i stuen bag cykelforretningen i KFUM's bygning, og her tilbragte han en stor del af sin fritid.

Det var en luksus for en ung mand at leje et hobbyværksted, og det havde da også været med til at tømme hans kassebeholdning, dels fordi der skulle betales husleje, dels fordi han med tiden havde anskaffet sig et pænt udvalg af værktøj foruden en søjleboremaskine og en gammel drejebænk, som han havde bygget om og forsynet med egen motor.

Andre ville vel have klaret sig med de muligheder for at konstruere og eksperimentere, han fik på Maskinfabrikken. Men Poul havde brug for et sted, hvor han kunne boltre sig efter sit eget hoved. For nok gav Mester ham mere og mere råderum; men Marinus Svendsen ville trods alt gerne have hånd i hanke med, at tid og maskiner blev anvendt til noget, der lå inden for virksomhedens felt, og så snævre grænser var Poul ikke i stand til at sætte for sin kreativitet. Ikke fordi hans private eksperimenter altid var irrelevante for Bjerringbro Ma-

Det var lidt af en æressag for en ung, nybagt husmoder at holde sit hus rent og ordentligt i alle kroge, og det måtte være svært at se kælderen omdannet til et komplet smedeværksted.
Men Inger Due Jensen vidste, at værkstedet var uundværligt for hendes mand, og undte ham gerne det lille fristed, han indrettede under villaen i Østergade.

skinfabrik. De gik blot langt videre end det, man egentlig beskæftigede sig med.

For eksempel syntes han, at det var helt forkert, at FF-motorernes "nikketøj" blev sendt ud af huset, ja helt ud af byen, til fornikling. Det burde man gøre selv, og han begyndte at eksperimentere med fornikling. Det gik helt godt, og han fik stablet et lille forniklingsanlæg på benene. Mester mente dog ikke, det var noget at gå i gang med, og for Poul selv var projektet et overstået kapitel. Eksperimentet var lykkedes, resten var bare rutine, og han fandt ingen udfordring i at nedsætte sig som fornikler - så meget mere som han endnu (i 1936-37) ikke havde opgivet tanken om at vende tilbage til studierne.

Men Samuel Jensen, cykelhandleren, som han havde lejet sit værksted af, var interesseret. Han erhvervede Pouls akkumulatorkasser, nikkel-plader og instruktion og etablerede sig i 1937 som fornikler i tiltro til Pouls forsikring om fast leverance til Bjerringbro Maskinfabrik. Der skete nok en afbrydelse i leverancerne, da det viste sig, at Poul ikke havde fået Marinus Svendsens accept af aftalen; men det gav kun forbigående problemer. Bjerringbro Fornikling var en realitet og blev en levedygtig virksomhed.

Mange andre aktiviteter i hobbyværkstedet var inspireret af det daglige arbejde. Det var eksperimenter, der ikke var plads til i arbejdsdagen, men som nu blev udført i fritiden. Lykkedes de, kunne de altid tages med tilbage til fabrikken, for Poul skelede ikke småligt til, om tingene var lavet uden for den officielle arbejdstid. Det vigtigste var, at de blev brugt. Til gengæld var han ikke tvunget til at tage hensyn til, hvor de kunne bruges, og andre af hans projekter lå da også milevidt fra Bjerringbro Maskinfabriks interesseområde.

Hobbyværkstedet var Pouls legeplads. Her kunne han være sig selv og boltre sig i sine ideer uden grænser, næsten som han i barndommen havde gjort det på loftet over hjemmet i Gullev, og det var vemodigt, da han ved sit giftermål måtte sige farvel til sit lille fristed bag cykelforretningen i Nørregade. Han fandt imidlertid et nyt, som næsten gav endnu bedre muligheder.

Som ethvert ordentligt hus i århundredets første halvdel rummede villaen på Østergade 41, hvor han og Inger havde lejet sig ind, både et separat vaskehus og en kælder, og i sidstnævnte flyttede han ind med sit værktøj og sine maskiner. I princippet skulle kælderen ganske vist give plads til tørrerum, brændselsrum, viktualierum og lignende praktiske foranstaltninger; men for Poul var det ingen begrundelse for, at han ikke også kunne indrette sit værksted der.

Det var næppe let for en ung husmor at have et smedeværksted i den kælder, som hun forventedes at holde ren og ordentlig; men Inger vidste, at kælderværkstedet var noget nær en livsbetingelse for Poul. Hun beundrede ham for hans

Personalet på Bjerringbro Maskinfabrik 1941.
I forreste række ses brødrene Salmon og Marinus Svendsen (nr. 4 og 5 f.v.) samt Poul Due Jensen (nr. 2. f.h.), mens den nuværende direktør for f.f.luft a/s, Ib Svendsen ses som nr. 2 f.v. i anden række.
Adskillige af Maskinfabrikkens medarbejdere fik senere et langt virke i Poul Due Jensens egen virksomhed. Således genfinder vi i billedets forreste række Svend Age Jensen (nr. 1 f.h.) og i bageste række Rudolf Jensen (nr. 2 f.h.), Peter Markvart (nr. 3 f.h.) og Aksel Hougaard (nr. 5 f.h.).

energi og opfindsomhed og så ingen grund til at nægte ham hans lille private paradis.

En lille bundsolid smedefamilie

Selv om Poul brugte megen tid på arbejde og eksperimenter, fik han overskud til både hjem og familie. Der blev tid til besøg hos svigerforældrene og hyggestunder med Ingers søstre og svogre, og end ikke de udadvendte aktiviteter blev lagt på hylden. Han og Inger var fortsat faste medlemmer af sangkoret, flittige kirkegængere og ivrige deltagere i aktiviteterne omkring KFUM og Indre Missions Samfund. Han blev endda valgt ind i KFUM's bestyrelse og fandt tid til at passe det hverv med.

Det måtte forbløffe enhver, at et menneske kunne overkomme et sådant aktivitetsniveau og samtidig have et velfungerende familieliv, og det havde næppe heller kunnet lade sig gøre, hvis ikke han i Inger havde fundet en kone, der fuldt ud støttede ham. Som tiden og miljøet bød, indtog hun pladsen som hjemmegående husmoder og sørgede for, at han ikke behøvede at bekymre sig om husholdningen.

Men også hun fik hurtigt mere at se til end den daglige rengøring og madlavning. Den 22. september 1939 fødte hun sit og Pouls første barn, en pige, efter datidens skik ved hjemmefødsel.

Fødselen var i øvrigt både langvarig og vanskelig, og Pouls energi var for en gangs skyld nytteløs. Sjældent havde nogen fyret så flittigt i kakkelovnen, som han gjorde det den søndag, og først da fødselen var overstået, og det blev besluttet at få

Et meget nygift par i et lige så nyetableret hjem.
Billedet er taget dagen efter bryllluppet, og Pouls yderst afslappede positur er en tydelig demonstration af hans nye rolle som husherre - til ære for fotografen. Hverken den eller festtøjet blev dog kendetegnende for den dagligdag, han og Inger gik ind til, for aktivitetsniveauet var mildt sagt hæsblæsende - og økonomien beskeden.

barnet hjemmedøbt, fik han afløb for sin utålmodighed. I al hast lånte han en bil og fór til Hjermind efter præsten.

Og så stod han over for et problem, som hverken han eller Inger havde forudset. De var for længst blevet enige om, at deres søn skulle hedde Niels efter Pouls far; men nu var det altså mod forventning blevet en pige, og Pouls mors navn, Sørine, var trods alt for gammeldags. Men Birthe var vel i grunden et pænt navn, og ved det blev det. Små fire år senere kom navnet Niels dog i brug, da parrets andet barn blev født den 8. marts 1943.

Også materielt gik det fremad. Indboet fra Pouls barndomshjem havde været et sparsomt udgangspunkt; men det blev suppleret med Ingers udstyr og bryllupsgaverne, og så hurtigt det lod sig gøre, blev det udskiftet med noget mere tidssvarende. Den smule service, der var, blev henvist til køkken-brug, og af møblerne blev en gammel dragkiste det eneste arvestykke, Poul beholdt.

Som kronen på værket blev han så husejer, da han den første hverdag i 1941 købte den villa, hvor familien hidtil havde boet

Forunderligt nok formåede Poul Due Jensen at tage sig tid til fritidsfornøjelser - som her en telttur sammen med Inger og hendes søster og svoger, Søs og Vagn Ottosen.

til leje. En kontant udbetaling på hele 2.500 kr. (noget over halvdelen af den gennemsnitlige årsløn for en faglært arbejder) og renter og afdrag til Husmandskreditforeningen stillede store krav til en i forvejen anspændt økonomi, for at bede Martin Bach om en håndsrækning lå under både Pouls og Ingers værdighed. I den følgende halve snes år fortsatte han da også med at udleje førstesalen. Men nu var han i det mindste herre i sit eget hus.

Med sine kun 550 m^2 grund var det den mest jordfattige ejendom i hans slægts historie; men også det var der råd for. Martin Bach var ejer af den ubebyggede naboparcel, som Poul straks erhvervede. Betalingen var fem hundrede kroner kontant, og det beløb lå så langt over vurderingen, at ingen kunne beskylde ham for at drage fordel af at handle med sin svigerfar.

En tanke spirer frem

Med denne fordobling af sine jordtilliggender kunne familien imødekomme krigstidens behov for at være selvforsynende med frugt og grønt. Men samtidig gav den Poul mulighed for at drømme om den dag, da han kunne bygge nogle kvadratmeter til huset og få et rigtigt lille værksted til sine eksperimenter.

Det var en drøm, som stadig oftere trængte sig på og nu helt havde fortrængt tanken om at blive ingeniør - eller rettere sagt tanken om at fortsætte på teknikum, for lysten til at videreuddanne sig havde han stadig, og hvordan han så end fik tid til det, kastede han sig over selvstudier og brevkurser.

Oftest var det matematikken, der måtte holde for, og han nåede vidt på det punkt. Det skete selvfølgelig, at han stødte på problemer; men de fagfolk, han da søgte hjælp hos, kunne konstatere, at han trods sin korte skolegang for længst havde passeret niveauet for en matematisk studentereksamen. Noget formelt bevis på sin teoretiske viden fik han imidlertid aldrig, for studierne var og blev en fritidsbeskæftigelse.

Aktiviteterne i kælderværkstedet voksede imidlertid og udviklede sig længere og længere væk fra opgaverne på hans arbejdsplads, for jagten på nye arbejdsområder til Bjerringbro Maskinfabrik havde sat noget i gang, der ikke var til at stoppe. For Marinus Svendsen var de nye arbejdsopgaver nødløsninger, der skulle holde virksomheden i gang, indtil det igen blev muligt at producere motorer og malkemaskiner. Poul så dem derimod som indgangen til noget blivende, for når omstændighederne nu tvang en ind på helt nye felter, hvorfor så ikke tage den fulde konsekvens? Ideer var der nok af, og der måtte være fornuft i at prøve at realisere nogle af dem, selv om de ikke havde noget med maskinfabrikkens hidtidige forretningsområde at gøre.

Genopbygningen af savværket havde givet erfaringer med træindustrien. Hvorfor så ikke for alvor begynde at bygge

Det varede ikke længe, før den lille familie begyndte at vokse. Den 22. september 1939 fødtes Inger og Poul Due Jensens første datter, Birthe (herover sammen med de stolte forældre), og den 8. marts 1943 sønnen Niels, som ses herunder sammen med storesøsteren.

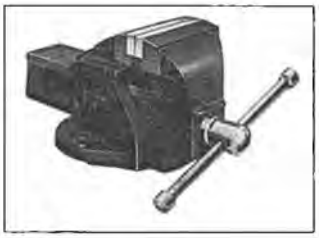

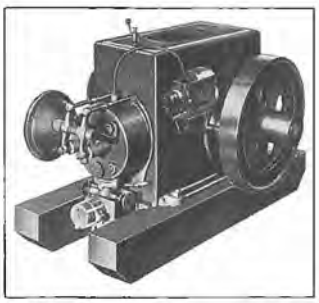

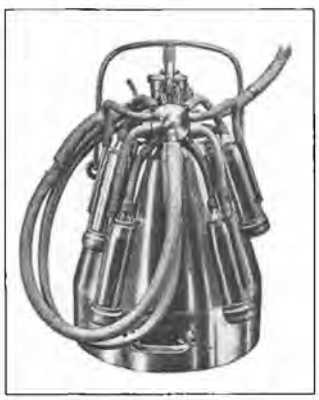

Skruestikker, motorer, malkemaskiner og gasgeneratorer var blot nogle af de konstruktioner, Poul Due Jensen var involveret i på Bjerringbro Maskinfabrik.
De gav ham en alsidig erfaring; men frem for alt gav de ham inspiration til at starte sin egen virksomhed.
(Fotos: f.f. luft a/s og f.f. melk a/s)

maskiner til den? Og hvorfor ikke tage noget af underleverandørernes arbejde hjem? Der var sikkert andre opgaver end fornikling, man kunne klare selv og måske endda bedre og med nye metoder. For eksempel kunne man give sig i kast med pressestøbning.

Det var alt sammen ideer, som ligefrem skreg på at blive afprøvet, og hvis de var for vidtløftige til Bjerringbro Maskinfabrik, måtte de prøves et andet sted. Langsomt, men sikkert tog Pouls tanker form af en drøm om at blive selvstændig.

En handel

To af de traditionelle veje fra håndværkssvend til mester var på forhånd udelukket, for Poul havde hverken mulighed for at overtage en forretning efter sin far eller økonomiske ressourcer til at købe en igangværende virksomhed. Hans eneste mulighed var at begynde helt fra bunden og etablere sit eget værksted.

Til en sådan plan stod han til gengæld godt rustet, for med det værktøj og de maskiner, han havde samlet sig i det lille kælderværksted, kunne han nedsætte sig som smedemester uden nævneværdige startomkostninger. Måske kunne han endda ansætte en lærling, og hvis det hele gik godt, kunne han med tiden få et par svende og bygge et rigtigt værksted i baghaven. Det var den gode, gennemprøvede måde, andre driftige svende gennem tiden havde skabt sig et godt levebrød på, ja, i enkelte tilfælde havde et sådant værksted endda udviklet sig til en lille fabrik.

Men Poul så ingen grund til at gå den lange omvej over en tilværelse som håndværksmester. Det var industrien, der interesserede ham; det var den, hans ideer drejede sig om, og lidt efter lidt begyndte han at drømme om noget, der var meget større, end hvad der kunne ligge på en udvidet villagrund. Han måtte have jord til en hel fabrik - helst så meget, at der var mulighed for fremtidige udvidelser, for han var ikke i tvivl om, at der ville blive brug for plads, når han først kom i gang.

Drømmen blev efterhånden til en regulær plan og et så stærkt ønske om at føre den ud i livet, at Poul en skønne dag bed hovedet af al stolthed og gik til sin svigerfar for at få ham til at kautionere for et større jordkøb. Og den 12. juni 1943 erhvervede han de fire tønder land, der grænsede op til villaen. Til gengæld fik sælgeren, sognefoged Jørgen Christensen, et gældsbevis på ikke mindre end 7.000 kroner.

Det var en handel, der vakte opsigt. Nok var det almindeligt kendt, at Poul Jensen var lidt af en fantast; men nu kunne alle da se, at han var rablende gal. Han havde i forvejen en pæn, stor grund, og nu gik han hen og købte mere jord uden at have noget fornuftigt at bruge den til. Faktisk *kunne* den slet ikke bruges til noget, for den gode sognefoged havde solgt ham et

stykke mosejord med lidt græs og birketræer. Poul havde bogstaveligt talt smidt sine penge lige i mosen.

I løbet af det følgende år begyndte latteren dog at forstumme, for det viste sig, at handelen ikke var så tosset endda. I byen var man gået i gang med et større kloakeringsarbejde, og Poul lavede den aftale med kommunen, at man kunne smide den opgravede jord i hans mose. Da det igen blev sommer, var en god del af mosen fyldt op, og efter at have stukket en vej gennem området kunne han udstykke et antal byggegrunde, som indbragte ham 500 kroner mere, end han havde givet for

hele området. Og så havde han endda stadig en god tønde land i behold.

Villaen Østergade 41 blev stedet, hvor en helt ny virksomhed voksede op.
I kælderen havde Poul indrettet sit hobbyværksted, og med købet af huset og den tilstødende ubebyggede parcel i 1941 havde han fået plads til at bygge det sig et større værksted.
Købet af de tilstødende fire tønder land mose i 1943 gav imidlertid hans drømme form af noget større - en plan om at bygge en rigtig fabrik og blive sin egen herre.

Sin egen herre

For Poul var det ikke kun et spørgsmål om en god handel, som åbnede muligheder for en fremtidig etablering af egen virksomhed. Købet af mosen markerede rent faktisk hans beslutning om at gøre alvor af sine planer, og det blev en ekstra spore, at han havde måttet gå til Martin Bach og bede om kaution. Det var et skridt, som havde kostet selvovervindelse, og nu skulle han vise sin svigerfar, at han var tilliden værd.

I løbet af efteråret begyndte han at se sig om efter opgaver til sin virksomhed. Han savnede ikke ideer, og netop nu var han overbevist om, at pressestøbning var et område med gode

muligheder. Men han skulle unægtelig også finde på noget at støbe, og han var ikke blind for, at det ville være en dårlig idé at starte med en tom ordrebog, om det så skulle betyde, at han måtte påtage sig mindre interessante opgaver for at fylde den.

Det viste sig da også, at de opgaver, det lykkedes ham at få, var yderst jordnære. Men det var dog en begyndelse, da han den 16. december 1943 kunne afgive tilbud på installation af et centralvarmeanlæg (i en tid med udtalt varemangel naturligvis med brugte radiatorer og kedel).

Endnu var det begrænset, hvor meget han kunne påtage sig, for helt officiel var den lille virksomhed ikke, og værkførerjobbet havde han stadig. Og selv om Marinus Svendsen forstod hans ønske om at blive sin egen herre og ønskede ham al mulig lykke med forehavendet, var han nok ikke ganske tilfreds med, at Poul begyndte at arbejde på egen hånd, så længe han var ansat hos ham.

Det varede imidlertid ikke længe, før Poul kunne lægge alle sine kræfter i sin egen virksomhed. Den 28. februar 1944 forlod han sit gode faste job på Bjerringbro Maskinfabrik og kastede sig ud i en fremtid, der måtte synes alt andet end sikker.

En virksomhed bliver til

Installation af et centralvarmeanlæg med brugte komponenter samt levering af et nyt komfur, som Poul Due Jensens første ordre lød på, ledte ikke umiddelbart tanken hen på andet end en almindelig lille smedeforretning; men der var til gengæld store visioner i det navn, hvorunder han den 11. marts 1944 i Bjerringbro Avis præsenterede sin virksomhed for byens borgere: *Bjerringbro Pressestøberi og Maskinfabrik.*

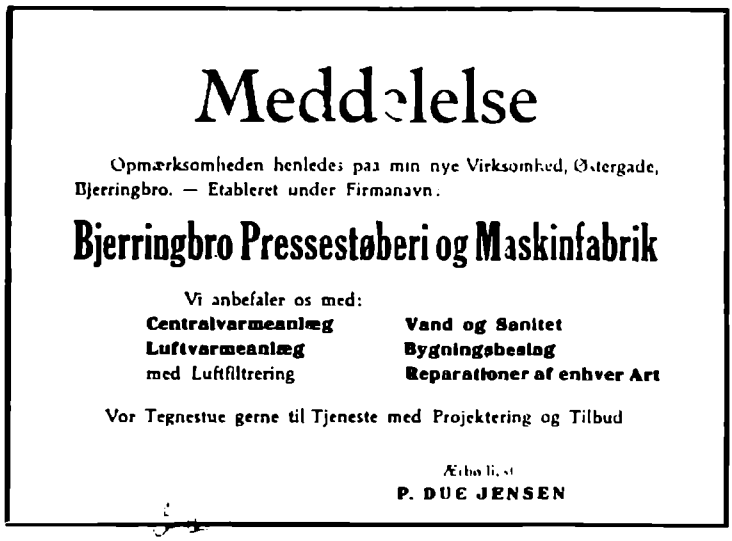

Meddelelse

Opmærksomheden henledes paa min nye Virksomhed, Østergade, Bjerringbro. — Etableret under Firmanavn.

Bjerringbro Pressestøberi og Maskinfabrik

Vi anbefaler os med:

Centralvarmeanlæg — **Vand og Sanitet**
Luftvarmeanlæg — **Bygningsbeslag**
med Luftfiltrering — **Reparationer af enhver Art**

Vor Tegnestue gerne til Tjeneste med Projektering og Tilbud

Ærbødigst
P. DUE JENSEN

Mellem rubrikannoncer om daggamle kyllinger, kreaturer og dilettantkomedier kunne man den 11. marts 1944 finde denne bekendtgørelse i Bjerringbro Avis.

At han anbefalede sig med dagligdags opgaver som centralvarmeanlæg, vand og sanitet, bygningsbeslag og reparationer af enhver art, passede vel ikke helt til virksomhedens navn; men det var blot målrettet markedsføring. Han måtte hente sine første kunder blandt avisens læsere, og til dem kunne han kun regne med at sælge det, der var nævnt i annoncen. Hvorfor så fortælle om alt det andet, han kunne tilbyde?

Det fremgik til gengæld af det fornemme brevpapir, han havde ladet trykke. Her stod at læse, at Bjerringbro Pressestøberi og Maskinfabrik kunne levere moderne tørrestueanlæg for savværker og møbelfabrikker, specialmaskiner til træindustrien, dampkraftanlæg samt pressestøbning af emner indtil 500 cm^3. Og virksomhedens tegnestue stod naturligvis til tjeneste med projektering.

Kun lokalkendte vidste, at alle disse opgaver skulle løses i et lille kælderværksted, at "vor tegnestue" var en pult i hjørnet, og

Få måneder efter starten i de to kælderrum under villaen i Østergade kunne Poul Due Jensen og hans nu fire medarbejdere flytte ind i en nyopført bygning, som den 23. august 1944 blev vurderet til brandforsikring og beskrevet således:
»Maskinværksted opført paa Betonsokkel. Ydermuren bestaar af Helstensmur af br. røde Mursten, der er fuget udvendig og med Puds indvendig. Bygningen har Vinkeltag med Brædder og Pap.«

at P. Due Jensen ikke kun var virksomhedens indehaver, men også dens tegnestueleder og hele personale. Men de vidste dog også, at kælderværkstedet kun var midlertidigt, for allerede i de sidste dage af februar var der indhentet tilbud på opførelse af en større værkstedsbygning. I det milde forår varede det heller ikke længe, før bygningshåndværkerne kunne gå i gang, og midt på sommeren stod et 200 m^2 stort værksted færdigt.

Så måtte man bare spørge sig selv, om ikke Poul Due Jensen havde bygget mere, end han skulle bruge, for der var alt for god plads i det store rum, hvis gulvflade kun blev brudt af et lille kontor med to skriveborde i bygningens østre ende og et toiletrum i den vestre. Drejebænken fra hobbyværkstedet havde ganske vist fået selskab af endnu en drejebænk, en boremaskine, et par slibemaskiner og en ambolt, og en 17 meter lang filebænk fyldte den ene langvæg; men dermed var produktionsudstyret også opregnet. Det vil sige, der var endnu en

»I den østlige Del af Bygningen er indrettet Kontorlokale med Bræddegulv og gibset Loft. I den øvrige Del af Bygningen er der Betongulv overalt,« hed det videre i brandforsikringens beskrivelse, som også opregnede det beskedne inventar.
På billedet skimtes det omtalte kontorlokale bag vinduet t.v.

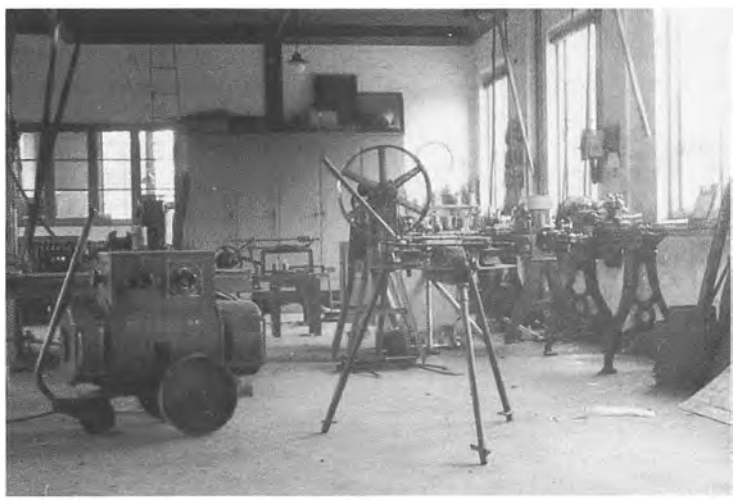

maskine på inventarlisten - en Nilfisk-støvsuger, som rigtignok hørte til i privaten, men som ugen igennem fik lov at gøre tjeneste som blæser ved essen.

Der var endnu langt til en rigtig fabrik, som kunne udfylde de store rammer, og det var klart for alle, at Poul Jensen havde forbygget sig. Men man kunne vel ikke forvente af en så fantasifuld mand, at han havde en realistisk opfattelse af, hvor meget plads han skulle bruge.

Folk i arbejde

Retfærdigvis måtte det dog indrømmes, at det var begyndt at knibe med pladsen i kælderen, for få dage efter starten havde Poul ansat sin første medarbejder, og i løbet af foråret var endnu to kommet til. Mens resten af byen betragtede det store byggeri med skepsis, var der derfor fire, som med længsel så frem til den dag, da de ikke mere skulle stå på tæerne af

Der var god plads i den 200 m² store fabrik, selv om Poul Due Jensen i årenes løb havde skaffet sig en pæn samling af værktøj og maskiner. Ved bagvæggen ses en af de mere utraditionelle - familiens støvsuger, som gjorde tjeneste som blæser ved essen.
Det varede imidlertid ikke længe, før fabrikken blev fyldt med flere maskiner - og ikke mindst med en hurtigt voksende skare af unge entusiastiske medarbejdere, som i mange tilfælde fandt deres livsopgave her. Blandt dem den meget unge mand på billedet - Niels Due Jensen.

hinanden. Og Poul selv længtes efter at få plads til at ansætte en bogholder til de opgaver, der tiltalte ham mindst ved at være selvstændig - regnskabet, telefonpasningen og det øvrige kontorarbejde.

Den første dag i 1945 sagde han goddag til sin sjette medarbejder, og nu havde han ligefrem så mange folk i arbejde, at han kunne gøre to af dem ansvarlige for hver sin del af det praktiske arbejde og selv hellige sig konstruktionerne.

Sådan skulle det være i en industrivirksomhed, for det var ikke hans agt at blive medarbejdende mester, som det ellers var skik blandt håndværkere. Efter sin sidste arbejdsdag hos Marinus Svendsen havde han endda sendt Inger over til genboen og kollegaen Aksel Hougaard for at høre, om han ville overtage hans arbejdstøj - i en tid, hvor det var umuligt at købe den slags. »For nu da Poul starter for sig selv, får han jo ikke brug for det mere«, havde hun sagt.

Poul Due Jensen og hans medarbejderstab foran fabrikken i 1950.

Det blev dog nok en handling, som Inger Due Jensen kom til at fortryde, for selv om Poul beholdt sine værkførerkitler til brug i værkstedet, var de langt fra nok til at holde ham ren. Trods alt var han for meget praktiker til at holde sig fra det snavsede arbejde i værkstedet eller holde sig tilbage, hvis der manglede en ekstra hånd under installationsarbejdet rundt omkring i byen. For slet ikke at tale om alle de gange, hvor han lige skulle vise sine folk, hvordan arbejdet virkelig skulle gøres.

Det sidstnævnte kunne vel føre til små skærmydsler, som dog sjældent satte sig varige spor, for kernen i den lille medarbejderstab kendte ham og vidste, hvad de gik ind til. Det gjaldt både den medarbejder, han ansatte den 1. maj 1944 - barndomsvennen Peter Markvart - og de to følgende, som blev ansat ved juletid, Villy Jensen og Svend Åge Jensen. Alle tre havde en fortid hos Marinus Svendsen, et godt kendskab til Pouls temperament og en tro på, at det var værd at tage den side med - og at han ville føre sine planer ud i virkeligheden. Og hver på sin vis blev de hans betroede medarbejdere i mange år.

"Due-varme"

Selv om centralvarmeanlæg stod øverst på Bjerringbro Pressestøberi og Maskinfabriks brevpapir, var det kun tænkt som noget, der skulle holde brødet på bordet, til den egentlige produktion kom i gang; men sådan kom det ikke til at gå. Ved årsskiftet 1944/45 var varmeområdet tværtimod vokset sådan i omfang, at den nyeste medarbejder, Svend Åge Jensen, blev

ansat udelukkende for at tage sig af det. Og der gik ikke lang tid, før Poul måtte bede ham tage sit private værktøj med og ansætte flere folk, så der nu var to hold beskæftiget med installation af centralvarme.

Paradoksalt nok skyldtes også denne udvikling krigen og varemangelen. Vanskelighederne med at skaffe kedel og radiatorer til den første ordre havde nemlig virket, som den slags altid virkede på Poul - han gik på jagt efter en enklere løsning. Måske kunne man helt undgå at bruge radiatorer, når de var så vanskelige at opdrive. I et luftvarmeanlæg var de f.eks. overflødige. Sådan et gik han derfor i gang med at udvikle, og allerede ved virksomhedens officielle start var han så sikker på projektet, at han turde nævne det i sin annonce, selv om den første model først blev installeret i hans eget nye værksted samme sommer.

Det var kun en prototype; men han eksperimenterede videre. Hos en af sine gamle husværter, tømrer Laursen, fik han til opgave at installere et spånfyr, og her afprøvede han nu et varmeanlæg efter kalorifere-princippet. Et muret rum bag fyret blev forsynet med blæser og luftfiltre, og gennem kanaler blev varmen ført op til stuerne over værkstedet. Tidlig og silde dukkede han og Peter Markvart op hos familien Laursen for at forbedre systemet og eksperimentere med regulering af luftfugtigheden, og det lykkedes dem at skabe et varmeanlæg, som kunne installeres uden hensyn til forsyningssituationen for rør og radiatorer.

Det nye varmesystem blev hurtigt kendt på egnen, hvor man døbte det "Due-varme", og der blev installeret hele 22 anlæg både i private huse og i offentlige bygninger som f.eks. kirkerne i Gullev og Bjerringbro. Nogen blivende succes var det imidlertid ikke, selv om enkelte anlæg fungerede helt op i 1980'erne,

Med sit kalorifere-varmeanlæg løste Poul Due Jensen 1940'ernes problem med at skaffe materialer til et traditionelt centralvarmeanlæg. Luftvarmen krævede nemlig ingen radiatorer, men kun en indblæsningsrist, som lod sig fremstille af godt, dansk bøgetræ hos en lokal snedker.
Anlæggene, som hurtigt fik kælenavnet »Due-varme«, blev den nye virksomheds første succes, men blev dog senere udkonkurreret af de traditionelle systemer.

Helt frem til 1980'erne var Due-varme-anlæg i drift rundt omkring i Bjerringbro. Billedet her viser blæseren i et af de sidste, som måtte lade livet ved en modernisering af en privat villa i 1988.

for prismæssigt kunne de slet ikke konkurrere med de traditionelle vandbårne centralvarmeanlæg, og et par år efter krigen måtte man indstille produktionen af "Due-varme".

Til gengæld var Bjerringbro Pressestøberi og Maskinfabrik blevet placeret i byens bevidsthed som leverandør af varme og sanitet, og aktiviteterne blev i de følgende år udvidet til også at omfatte flaskegas-depot, fittings-lager for egnens smede og levering af radiatorer efter mål. Og stik mod alle planer varede det mere end ti år, før Poul Due Jensen kunne sige farvel til det, der nærmest var tænkt som en engangsforeteelse.

Maskinfabrikation

Tørrestueanlæg og specialmaskiner til træindustrien var andre af de opgaver, Poul Due Jensen tilbød at løse. Heller ikke de egnede sig til masseproduktion; men til gengæld var det ube-

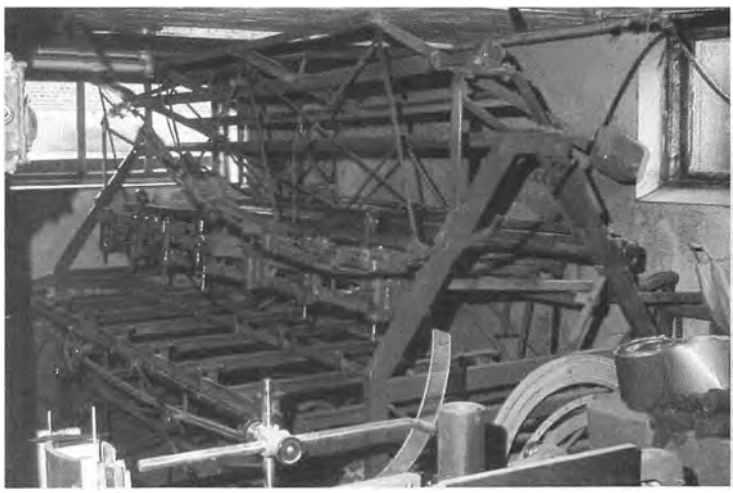

Genopbygningen af Bjerringbro Savværk havde givet Poul Due Jensen den fornødne erfaring til at lade sin virksomhed tilbyde sig med specialmaskiner til træindustrien, og her var der ikke kun tale om fremtidige opgaver, for allerede ved Bjerringbro Pressestøberis start var denne billedskærermaskine under udvikling. Maskinen, som blev leveret til Bjerringbro Savværk A/S, kunne fremstille seks kopier af et stykke billedskærerarbejde ad gangen. (Foto: Lokalhistorisk Arkiv, Bjerringbro)

strideligt opgaver for en maskinfabrik, og frem for alt var det et område, hvor han kunne boltre sig i kreative løsninger.

Det var selvfølgelig genopbygningen af Bjerringbro Savværk, der havde givet ham ideen. Han havde fået et grundigt indblik i træindustriens maskiner, han var sluppet godt fra at lave et nyt produktions-layout, og han havde vist, at han ikke bare kunne sætte de gamle maskiner i stand, men også modernisere dem. Der måtte være brug for en virksomhed, som kunne levere moderne produktionsudstyr til træindustrien, og Poul var nærmest ved at koge over af ideer til nye og rationelle maskiner.

En ting, han ikke umiddelbart havde kunnet rationalisere på Bjerringbro Savværk, var billedskærerarbejdet. Man fremstillede møbler med udskårne fyldninger og armlæn, og det blev udført som håndværk. Efter Pouls mening var den slags spild af tid, når der var tale om store serier af ens møbler, og han blev ved at pusle med problemet. Kort tid efter, at han havde startet

sin virksomhed, kunne han da levere sin første specialmaskine til Martin Bach - en billedskærermaskine, som fremstillede seks kopier ad gangen. Den fik nu lov at gøre billedskærerarbejdet, indtil en ny mode gjorde ende på de udskårne fyldninger.

Billedskærerne så ikke på maskinen med blide øjne. Den ødelagde deres arbejdsmuligheder og gjorde det af med et hæderkronet håndværk. For Poul var den derimod et middel til at befri mennesker fra serieproduktionens rutine, for hvor stor respekt han end havde for godt håndværk, kunne han ikke se formålet med, at en mand skulle gentage den samme proces dag efter dag. Den slags måtte maskinerne tage sig af, ikke for at gøre mennesket arbejdsløs, men for at frigøre det til opgaver med større udfordringer.

Billedskærermaskinen blev den eneste af sin art; men der blev lavet andre maskintyper til træindustrien. Og det var ikke kun de forholdsvis mange trævirksomheder i Bjerringbro, der fik nye tørrestuer, limborde med dampvarme og spånsugeanlæg. Med Peter Markvart som ansvarlig for produktionen blev der fremstillet anlæg til flere midtjyske savværker, ja man gentog endda succesen fra 1942 og renoverede en hel møbelfabrik på Århus-egnen.

Udskårne fyldninger, armlæn og stolerygge som den, to af savværkets medarbejdere her viser frem, prydede ethvert moderne spisestuemøblement i det 20. århundredes første halvdel. Poul Due Jensens opfindelse betød derfor en væsentlig rationalisering af produktionen.
(Foto: System B8 A/S)

På jagt efter det rigtige

Poul Due Jensens beholdning af ideer var imidlertid ikke udtømt, og han nåede vidt omkring i sin søgen efter den helt rigtige.

Der var for eksempel trykstøbningen, som gav virksomheden navn, men som han først kunne starte, når de øvrige aktiviteter havde skabt grundlag for de nødvendige investeringer. Han var ikke i tvivl om mulighederne; men han ville næppe kunne skaffe ordrer til støberiet, før det kunne fremvise erfaring og resultater. Dem kunne han kun få ved at støbe dele til sin egen produktion. Altså måtte han finde et produkt med pressestøbte dele.

Maskinerne til træindustrien var udelukket, dels fordi de krævede et større støbeanlæg, end han umiddelbart kunne stable på benene, dels fordi styktallet aldrig ville blive tilstrækkeligt stort, selv hvis det hele gik godt. Han måtte finde noget, der var mindre i omfang og kunne sælges i større mængder.

Han behøvede bare at kigge sig om i sit eget hjem for at se, hvad enhver husstand havde brug for i en genbrugstid. En symaskine! Dens hus var som skabt til trykstøbning, og så indeholdt den oven i købet en god portion kompliceret mekanik, som sikkert kunne laves både enklere og bedre, når den rigtige mand kom til.

Både Ingers og andres symaskiner blev bragt ned i kælderen og skilt ad, og Samuel Jensen (fornikleren) blev hidkaldt som

Poul Due Jensen så en fremtid i pressestøbning og navngav sin virksomhed derefter. Han nåede dog kun at fremstille en støbeform til symaskiner (billedet herunder), før projektet måtte skrinlægges, og der gik flere årtier, før virksomheden fik sit eget trykstøberi.

ekspert i finmekanik. En støbeform blev også fremstillet, før Poul måtte erkende, at der ville gå mange år, før hans økonomiske ressourcer ville tillade ham at gå i gang med pressestøbningen. Da han rykkede ind i det nye værksted, blev projektet derfor skrinlagt, og kun firmanavnet røbede, at ideen stadig levede.

En skelsættende ordre

Der skulle gå et helt år efter starten, før den rigtige idé til en større produktion dukkede op. Og så kom den fra den kant, hvor han vel mindst af alt ventede det - VVS-opgaverne.

Varmeinstallationerne havde ført andet VVS-arbejde med sig, for kunderne forventede, at den, der skaffede varmen, også tog sig af det øvrige smedearbejde, ikke mindst vandforsyningen. Således fik Poul Due Jensen bestilling på et lille automatisk vandværk til en ejendom på egnen; men også her stødte han på problemer, for det var så at sige håbløst at skaffe en elektrisk pumpe - især da af tilfredsstillende kvalitet.

Andre ville blot have meddelt kunden, at pumpen ikke kunne skaffes; men så let gav han ikke op. Tværtimod tog han vanskelighederne ved at købe en pumpe som en udfordring til selv at lave den. Det varede heller ikke længe, før den tanke meldte sig, at dette måske netop var den idé, han havde ledt efter, og i maj 1945 gik han i gang med at konstruere sin egen pumpe.

Egentlig behøvede han ikke at bekymre sig om en ny konstruktion, for mangelen på pumper gjorde det muligt at sælge alt, hvad der gav vand. Men han havde svært ved at affinde sig med, at de én gang vedtagne konstruktionsprincipper var de bedste, og hans pumpe skulle ikke på forhånd være bundet af traditionerne. Hvis ikke han kunne konstruere en, som var bedre og mere effektiv, havde han ingen fornuftig grund til at lave pumper.

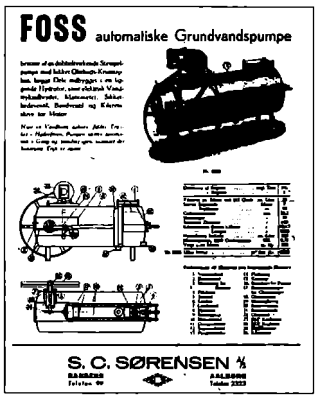

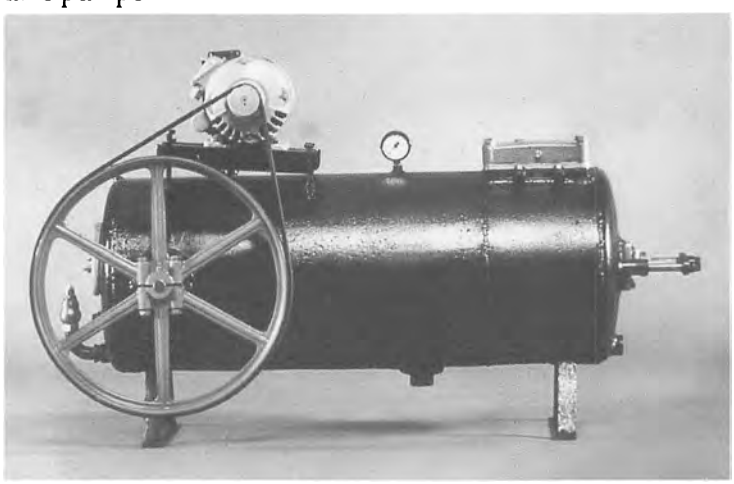

En ordre på et lille vandværk fik stor og afgørende betydning for virksomhedens fremtid.
Det var svært at skaffe en pumpe, som levede op til Poul Due Jensens krav om pålidelighed og kvalitet; men han gav ikke op. Han gik selv i gang med at konstruere en pumpe, som indbygget i en hydrofor og forsynet med trykafbryder udgjorde et komplet automatisk vandværk.
Officielt fik den navnet »Foss« som symbol på det strømmende vand; men dens utraditionelle udseende indbragte den hurtigt kælenavnet »Grisen«.

Resultatet blev da også en pumpe, som skilte sig ud fra de gængse typer. I princippet var det en almindelig grundvandsstempelpumpe; men Poul Due Jensen havde taget konsekvensen af, at kunderne skulle bruge et helt vandværk med pumpe, trykbeholder og automatik, og han havde indbygget pumpen i trykbeholderen til et lille automatisk vandværk, som ikke alene var effektivt og pålideligt, men også pladsbesparende og let at installere.

Pumpens usædvanlige udseende - en rund beholder, fra hvis ene ende stempelstangen stak frem som en tryne - gav den kælenavnet "Grisen". Mere officielt fik den navnet "Foss" som symbol på det rindende vand, den skulle levere, og under det navn kunne Bjerringbro Pressestøberi og Maskinfabrik i april 1946 levere sine første 26 pumper til grossistfirmaet S.C. Sørensen i Randers.

Det blev de eneste af slagsen, for selv om de var både effektive og driftssikre, var tiden ikke inde til avanceret design. Kunderne ville have pumper, der lignede de kendte typer, og allerede før de 26 "grise" forlod fabrikken, var nye konstruktioner på vej. I juni kom serie 2 af de "elektro-automatiske grundvands-stempelpumper", kort tid efter fulgte Foss serie 3, og i løbet af et år nåede man helt op til serie 10. Og det tal dækkede endda kun de modeller, der blev sat i produktion.

En af serierne adskilte sig tydeligt fra de andre. Den var beregnet til større brønddybder end de 7 meter, en normal grundvandspumpe kunne klare, og fik derfor typebetegnelsen

"Grisen" blev hurtigt afløst af andre pumpetyper, og på Kobestævnet i Fredericia i 1950, hvorfra dette foto er hentet, kunne Bjerringbro Pressestøberi præsentere to serier af stempelpumper til vandforsyning.
Grundfoss-pumperne t.v. var en direkte videreudvikling af Foss 1 - grundvandspumper til brønddybder under 7 m., mens Dybfoss-pumperne t.h. var beregnet på større brønddybder, altså dybvandspumper.
Skiltet over udstillingen røber i øvrigt, at Poul Due Jensen på dette tidspunkt havde slettet ordet "maskinfabrik" i virksomhedens navn efter henstilling fra Marinus Svendsen, hans gamle mester. Det oprindelige navn lå nemlig så tæt på "Bjerringbro Maskinfabrik", at kunderne begyndte at forveksle de to Bjerringbro-virksomheder.

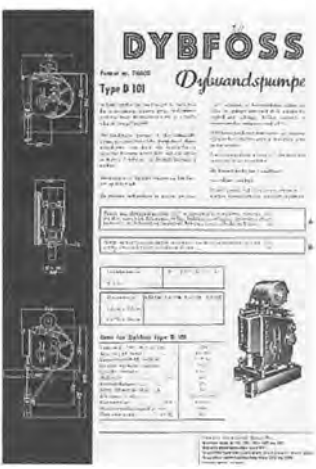

Det skyldtes ikke kun efterkrigstidens restriktioner, at Poul Due Jensen måtte klare sit og familiens transportbehov med sin veltjente cykel, for selv om pumperne blev en succes, var hans egen indtjening beskeden, og efter datteren Estrids fødsel den 5. juni 1946 havde han nu oven i købet tre børn at forsørge.
Af den flok, han på billedet her har transporteret på besøg hos svigerforældrene, er dog kun de to hans egne - Niels, som sidder forrest og Birthe på bagagebæreren. De to midterste er niecen Bodil Ottosen og nevøen Peter Højlund.

*dyb*vandspumpe. Virksomheden kunne nu levere hele to pumpetyper, og for at gøre forskellen klar fik hver type hægtet en ekstra stavelse på navnet. Hovedstammen i produktsortimentet, grundvandspumperne fik navnet Grundfoss, mens dybvandspumperne blev døbt Dybfoss.

På forbløffende kort tid var det lykkedes at skabe en række effektive pumpetyper; men det bedste var, at de også blev solgt. Den 23. august 1947 kunne Bjerringbro Pressestøberi og Maskinfabrik invitere sine medarbejdere med koner til fest på Madsens Hotel. Pumpe nummer 500 var færdig til levering, og heri var de 26 eksemplarer af Grisen endda ikke medregnet. Det så ud til, at Poul Due Jensen havde fundet det rigtige produkt til sin fabrik.

Ikke lutter lagkage

Der kunne nok være grund til at feste, for nu var der udsigt til økonomisk stabilitet og måske endda fremgang oven på en tid, hvor fremtiden havde set temmelig dyster ud.

I sine første ti måneder som selvstændig havde Poul Due Jensen ganske vist holdt skindet på næsen. Virksomheden havde nået en omsætning på godt 83.000 kr. og indbragt ham et nettooverskud på 6.200 kr. - 100 kroner mere, end han havde tjent på ti måneder i sit gamle job. Men 1945 var noget nær en økonomisk katastrofe. Den ekstraordinære status ved pengeombytningen i juli viste ganske vist et overskud på 4200 kr.; men i årets sidste fem måneder holdt indtægterne ikke trit med udgifterne. Hvad der blev tjent på VVS-opgaver og maskiner til træindustrien, blev sat til igen i forsøget på at gøre "Due-varmen" konkurrencedygtig, og selv om året gav en omsætning på 107.000 kr., blev der kun et par tusinde til overs til ham selv og hans familie. Endnu en gang måtte han bede sin svigerfar om at kautionere for et lån.

I årene efter 1947 begyndte produktionen af Grundfoss- og Dybfoss-pumper at tage form af en regulær serieproduktion; og det stod klart, at Poul Due Jensen havde fundet det rigtige produkt til sin virksomhed.
Men succesen stillede også krav til økonomien, for det varede ikke længe, før den engang halvtomme fabrikshal var fyldt til bristepunktet med maskiner og pumper, og nye udvidelser blev nødvendige.

Bedre blev det ikke i 1946, hvor forsøgene med pumper øgede omkostningerne. Endda blev der en mund mere at mætte i familien Due Jensen, da det tredje barn, Estrid, gjorde sin entre den 5. juni. Den lille familie lærte nøjsomhedens kunst, og det var tiltrængt, da der i 1947 for alvor kom gang i pumpeproduktionen. Omsætningen fløj i vejret til 434.000 kr., året efter steg den til næsten det dobbelte, og der begyndte igen at komme penge i kassen. Alligevel var det langtfra forbi med trængslerne.

Kunne man bedømme en succes blot ved at se på salget, var der ingen grund til at klage, for bortset fra to mindre nedgangsår fulgte der en lang årrække med stigende omsætning; men udgifterne fulgte med. Der kom flere folk i arbejde, lønomkostningerne steg, de skulle have maskiner at arbejde ved, og ikke mindst skulle de bruge råvarer for at producere pumper.

Det sidste kunne være svært, når der manglede likvide midler. Nok var det muligt at få kredit, ikke mindst da hans største kunde, S.C.Sørensen, også leverede råvarerne; men det pinte ham lige så meget som svigerfaderens kautioner, da fremgangen i 1948 gav ham en gældspost på 50.000 kroner til netop dette firma. Han måtte føle det som en hæmsko at skylde en kunde penge, og han var lykkelig, da han små to år senere kunne indfri gælden.

En balanceakt

I mange år kompenserede Poul Due Jensen for den manglende likviditet ved at udnytte den omstændighed, at både råvarer og færdige pumper blev betalt den 15. i måneden efter, at de var leveret. Købte han sine råvarer på en af månedens første dage, og leverede han de færdige pumper inden månedens udgang, kunne han altså indkassere pengene samme dag, som han selv skulle betale, hvad han skyldte. Det skabte hektisk travlhed op imod et månedsskifte, når det gjaldt om at få

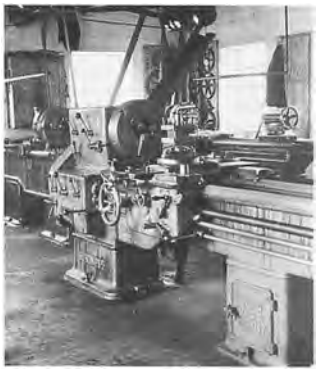

Den stadig stigende produktion krævede nye maskiner, og kun de sparsomme økonomiske ressourcer satte en grænse for Poul Due Jensens lyst til at investere i det nyeste nye på området.

pumperne ud af huset, og det skete mere end én gang, at en medarbejder måtte male de sidste stafferinger på pumperne, mens de blev kørt til toget.

Med lønnen forholdt det sig straks anderledes. Medarbejderne havde krav på deres ugeløn, og det var ikke længere siden, Poul havde været svend, end at han kendte følgerne, hvis den ikke faldt til tiden. Det skete kun en enkelt lørdag, at han måtte stå frem for sine folk og erkende, at han ikke kunne betale, hvad han skyldte dem her og nu. Var nogen i forlegenhed, kunne han få en tier à conto; men ellers var kassen tom. En sådan indrømmelse kunne få fatale konsekvenser for en virksomhed; men der skulle mere til at ryste de 30-40 mand i deres tro på Poul Due. Kun én eneste brokkede sig og fik prompte sin ugeløn udbetalt. De øvrige accepterede det som et forbigående problem, og ganske rigtigt - da de mødte på arbejde om mandagen, stod mester klar med pengene.

Værre var det, at afsætningen svingede med årstiden. Det var om sommeren, landmændene havde svært ved at skaffe vand, og i en varm og tør sommer blev pumperne ligefrem revet væk, mens vinterhalvåret var præget af stilstand. I mange år måtte Poul Due Jensen derfor afskedige en del af arbejdsstyrken, når man nåede hen på efteråret, for så at genansætte dem om foråret.

I en sådan periode var hver lille ordre et lyspunkt, og en ordreløs dag fik mismodet til at brede sig. Men bogholder Nielsen, som tog sig af ordrebogen, vidste råd mod den slags: Skete det, at han en dag modtog flere ordrer, fortalte han kun sin chef om nogle af dem. De øvrige blev gemt i skrivebordsskuffen og hentet frem på en af de dage, hvor telefonen var tavs.

Så snart der igen var gang i ordrerne, kom optimismen tilbage og med den Poul Due Jensens tro på, at virksomheden skulle vokse, og at der skulle investeres i væksten. Det virkede,

Pumpesalget skabte behov for at komme rundt i landet på installations- og serviceopgaver; men længe måtte man klare sig med lejede motorcykler eller ved at tage toget og medbringe sin cykel. Først i 1950 anskaffede Poul Due Jensen en bil, vel at mærke ikke til privat brug, men en varevogn, som servicechef Svend Åge Jensen her præsenterer.
Det lille skilt på muren over Ford Taunusen røber, at virksomhedens aktiviteter ikke kun omfattede pumper og VVS, men at man også stadig havde »Depot for Dansk Flaskegas Co.«

De store udsving i afsætningen kunne ikke rokke Poul Due Jensens legendariske risikovillighed, og mens mere besindige gemytter ville have brugt de gode tider til at samle reserver til stilstandsperioderne, var blot en enkelt måneds overskud nok til at få ham til at iværksætte nye investeringer i den fortsatte vækst.
Hans urokkelige tro på, at hans virksomhed ville vokse, viste sig imidlertid berettiget, og da dette billede blev taget i 1959, havde den udviklet sig til en veletableret pumpefabrik, som ikke mere hørte til de mindste i branchen.

som om han foretrak at balancere på grænsen af sin økonomiske formåen frem for at lægge penge til side til dårligere tider, for så snart han fik fornemmelsen af at have penge i kassen, omsatte han dem i nye bygninger eller - endnu bedre - i nye maskiner. Ved udgangen af 1950 kunne han således tage den sjette tilbygning i brug, hvormed fabrikken var vokset til 1100 m^2, og hans lærlinge kunne over for kammeraterne på teknisk skole bryste sig over maskiner, som ingen anden lokal virksomhed havde magen til.

Ind i masseproduktionen

Der skulle mod til en så dristig investeringspolitik; men der var behov for udvidelser, for samme år blev der produceret over 2.000 pumper, hvormed det samlede antal passerede 5000. Dertil kom ventiler og andet tilbehør til pumperne, og så var Poul endda begyndte at pusle med tanken om at producere stålbadekar. Det blev dog ved tanken, for pumperne lagde så meget beslag på tid og maskiner, at de nu over 50 ansatte i perioder måtte arbejde i toholdsdrift. Og selv for en mand med Poul Due Jensens energi var der fuldt op at gøre med udviklingen af nye pumpetyper.

I 1950 var der blevet fastansat en salgsingeniør med hjemsted i København, og markedet begyndte at udvikle sig uden for Jylland. Siden man i 1949 havde solgt den første pumpe til Norge, var der oven i købet kommet en beskeden eksport. Men den voksende kundekreds stillede krav om andre pumpetyper, og man skulle ikke længere væk end til Fyn for at finde et marked, som krævede, at man også kunne levere centrifugalpumper.

Det var ikke, fordi der var noget at udsætte på stempelpumperne, som havde en uovertruffen virkningsgrad - især efter at

I august 1952 blev Bjerringbro Pressestøberis første centrifugalpumpe, CP3, sat i produktion.
CP-pumperne blev en ny og særdeles levedygtig succes, som for alvor skabte basis for en masseproduktion.

Poul Due Jensen havde udtænkt en genial konstruktion, som øgede effektiviteten; men målte man virkningsgraden i forhold til pumpens vægt og materialeforbruget, var det centrifugalpumperne, der løb af med sejren. Stempelpumperne var tunge og pladskrævende, og konstruktionen vanskeliggjorde en rationel produktion. Flertrins centrifugalpumper kunne derimod gøres små og kompakte og bestod fortrinsvis af ensartede cirkelrunde og cylindriske emner, som kunne fremstilles rationelt i større serier.

Ikke mindst det sidste tiltalte Poul Due Jensens trang til at rationalisere. Hvis en maskine kun skulle producere én bestemt slags emner, kunne hans folk arbejde endnu mere effektivt. Det ville ganske vist blive det samme som billedskærerarbejdet på savværket - en gentagen proces, som ikke var menneskeværdig; men også den lod sig vel automatisere. Den tanke kom til at beskæftige ham i en lang årrække fremover.

Fabrikken voksede næsten uafbrudt, og allerede i 1950 kunne Poul Due Jensen tage sin sjette tilbygning i brug.
Med sine 1100 m² strakte bygningen sig nu fra Jørgens Allé (som anes længst t.v. i billedet) og et godt stykke hen ad Birkevænget.
Men dermed var byggeriet ikke forbi, for produktionen af Grundfoss CP-centrifugalpumper (herover) og Dybfoss BP borerørspumper (herunder) skabte snart behov for endnu mere plads.

Indtil videre drejede det sig imidlertid om i det hele taget at konstruere en centrifugalpumpe. Det lykkedes, og i august 1952 kunne man starte produktionen af Grundfoss serie CP; men dermed var projektet ikke slut. CP-serien skulle udvides, og der skulle også skabes en centrifugalpumpe i Dybfoss-serien, for selv den mest geniale opfinder kunne nu engang ikke gå imod den naturlov, som gjorde det umuligt for en traditionel centrifugalpumpe at hente vand fra større brønddybder end 7 meter.

Selv om Poul Due Jensen tog natten til hjælp, kneb det med tiden. Han måtte have hjælp til konstruktionsarbejdet, og den første dag i 1953 ansatte han den to år yngre ingeniør Herluf Nedergaard. Sammen nåede de to frem til en variant af centrifugalpumpen, som kunne klare opgaven: borerørspumpen, som midt på året blev sendt på markedet under typebetegnelsen Dybfoss BP.

Midt i 1950'erne fik fabrikken en ny administrationsfløj med eget udstillingsvindue og demonstrationslokale, og der var nu etableret en fysisk forbindelse til villaen, hvor det hele begyndte (billedet herunder).
Poul Due Jensen var heller ikke længere i tvivl om, hvad hans virksomhed skulle beskæftige sig med, og som der stod at læse over indgangsdøren, gav han den nu et nyt navn, som passede til de faktiske forhold.

Bjerringbro Pumpefabrik A/S

Allerede før CP-pumperne kom på markedet, truede andre producenter af centrifugalpumper med at lave stempelpumper, hvis Poul Due Jensen gik ind på deres område. Det viste, at Bjerringbro Pressestøberi nu blev taget alvorligt i pumpebranchen, og konkurrenternes frygt var ikke ubegrundet, for da CP- og BP-pumperne kom i produktion, gik det så stærkt, at det samlede produktionstal i løbet af 1953 steg fra 10.000 til 15.000 pumper.

Poul Due Jensen tog den fulde konsekvens af dette, og den 1. januar 1954 gav han den et nyt navn, som svarede til de faktiske forhold: Bjerringbro Pumpefabrik. Under det kunne virksomheden i marts 1954 fejre sit tiårs jubilæum i KFUM's festsal.

Så langt var alting gået godt med ham selv som den allestedsnærværende chef. Tidligt havde han uddelegeret de forskellige aktivitetsområder til hver sin funktionær. Peter Markvart havde fået ansvaret for produktionen, Svend Åge Jensen for installationerne og senere også service, og senere tilkomne

I 1954 samlede Poul Due Jensen for første gang den ledergruppe, som skulle blive hans faste støtte i den videre udvikling af Bjerringbro Pumpefabrik:(F.v.) Henning Jørgensen, Herluf Nedergaard og L. Trønninge Nielsen.
Billedet stammer fra 1962, og til højre for Poul Due Jensen ses driftsingeniør P.Th. Andersen og eksportchef Henry Hansen, som på dette tidspunkt var indtrådt i gruppen, men dog begge senere forlod virksomheden.

Også i sit sparsomme privatliv kunne Poul Due Jensen glæde sig over en fortsat vækst. Den 26. april 1951 fødte Inger ham endnu en datter, som blev døbt Ingermarie.
I denne anledning blev de fire søskende for første gang foreviget sammen. Forrest den nydøbte Ingermarie og stående f.v. Estrid, Niels og Birthe.

havde fået ansvar for værktøjsfremstilling, beholderproduktion, bogholderi o.s.v. Selv havde han været med i det hele, og en gang om måneden havde han samlet sine funktionærer og et par repræsentanter for arbejderne til et møde, hvor man snakkede tingene igennem.

Det fungerede fint, mens virksomheden var lille; men han fik med tiden behov for en lille gruppe, som kunne mødes hyppigere, og som hurtigt kunne samles, når der skulle drøftes spørgsmål i det daglige. Og den 8. januar 1954 sammenkaldte han en ny ledergruppe til det første af en lang række ugentlige møder. Deltagerne var Herluf Nedergaard, den i oktober 1953 tilkomne salgsingeniør Laurits Trønninge Nielsen og Henning Jørgensen, som siden 1950 havde beklædt posten som bogholder. De tre skulle livet igennem blive hans nærmeste samarbejdspartnere i ledelsen.

Det skete dog også, at han søgte råd uden for fabrikken, og her var virksomhedens revisor siden starten, Arne Kjærsgaard Nielsen, i en årrække hans faste rådgiver - og i øvrigt også private ven. Det var således også ham, der en skønne dag konstaterede, at væksten havde nået et niveau, hvor fabrikken burde omdannes til aktieselskab. Poul Due Jensen fulgte rådet, og den 1. maj 1957 etableredes Bjerringbro Pumpefabrik A/S.

Reelt ændrede det kun lidt ved ejerskabet. Der var ingen fremmed kapital i selskabet, og hovedaktionærerne hed Inger og Poul Due Jensen. Martin Bach blev ligeledes aktionær og som den erfarne virksomhedsleder formand for bestyrelsen, og desuden fik en række nære medarbejdere hver en lille aktiepost. Endelig fik virksomhedens arbejdere formel ret til at lade sig repræsentere på generalforsamlingerne - længe før det blev lovbestemt - idet der blev udstedt to aktier til tillidsmandsinstitutionen.

INGENIØR-SAMMENSLUTNINGEN

Der var kun gået 13 år, siden Poul Due Jensen startede sin virksomhed i kælderen, og siden da havde den leveret 33.000 pumper og nået en omsætning på 18,5 millioner kroner. Han var en veletableret fabrikant og familiefader med kone og - efter datteren Ingermaries fødsel den 26. april 1951 - fire børn.

Oven i det hele havde han fået papir på, at han var ingeniør, selv om han aldrig havde fuldført en formel uddannelse. Gennem sine konstruktioner havde han vist sig berettiget til titlen, og uden selv at søge om det blev han kort efter tiårs-jubilæet optaget i Ingeniørsammenslutningen og kunne sætte de eftertragtede bogstaver M. af I. efter sit navn.

Han kunne i alle henseender siges at have nået sine mål.

Visioner

Det krævede en god portion fantasi at følge Poul Due Jensens visioner, og for de fleste måtte det se ud, som om den hidtidige succes var steget ham til hovedet, da han den 19. juli 1963 afslørede sine planer for den 35 tdr. land store ejendom, han året forinden havde erhvervet:
Han ville opføre et nyt fabrikskompleks på hele 30.000 m² - tre gange så meget som den voksne fabrik, han allerede for længst havde gjort til byens største.

Nok havde Poul Due Jensen aldrig været i tvivl om, at hans virksomhed ville få succes; men at den på bare tretten år var blevet byens største arbejdsplads, havde overgået selv hans vildeste drømme. Han følte sig dog langtfra ved vejs ende, for han havde flyttet sit mål fremad, efterhånden som drømmene gik i opfyldelse. Resultaterne havde givet ham inspiration, og han havde fået endnu større visioner og endnu mere mod på at gennemføre dem.

Mere end én gang havde han chokeret sine omgivelser med ideer, som lignede rene fantasterier. Hans køb af "Mosen" og det første fabriksbyggeri var eksempler, som ikke var gået i

Med afsløringen af byggeplanerne gav Poul Due Jensen sit bidrag til festlighederne omkring Bjerringbros 100 års jubilæum - et løfte om, at byen ville vokse med mange nye arbejdspladser. Og han satte alvor bag sit løfte ved omgående sammen med byens borgmester og fabrikkens fællestillidsmand at tage det første spadestik til den nye fabrik. Spadestikket blev dog ikke taget på traditionel vis, for helt i pagt med hans ideer om teknologi og effektivitet var spaden ved denne lejlighed udskiftet med en moderne gravko.

Efter et omfattende planeringsarbejde kunne Poul Due Jensen den 11. maj 1964 lægge grundstenen til den nye fabrik, og igen skete det under medvirken af de parter, som sammen skulle bringe den til succes: Finanserne var repræsenteret ved direktør A. Eriksen, Privatbanken for Viborg og Omegn, juraen ved landsretssagfører Aage Dahl, Bjerringbro Kommune ved borgmester Søren Pedersen, og virksomhedens medarbejdere ved fællestillidsmand Georg Jørgensen, som her lægger den fjerde sten. (Foto: Randers Amtsavis)

glemmebogen, selv om det havde vist sig, at han fik brug for det hele og endda havde måttet købe en del af de udstykkede byggegrunde tilbage for at skaffe sig albuerum.

Da fabrikken i 1962 tog en ny tilbygning i brug, var det imidlertid slut med udvidelsesmulighederne, og endnu en gang gjorde han noget, som fik hans bysbørn til at ryste på hovedet. Han købte en hel bondegård nordøst for byen og byttede oven i købet et stykke af den gode landbrugsjord med det areal, kommunen hidtil havde brugt som losseplads, således at han nu stod ikke med fire, men med rundt regnet 40 tønder land.

Få havde fantasi til at forestille sig så stort et areal dækket med fabrikker, og man måtte betragte det som luftkasteller, da Poul Due Jensen afslørede sin plan om at bygge en helt ny fabrik til pumpeproduktionen og bruge de 10.000 m^2, som allerede var under tag, til andre formål. Bedre blev det ikke, da han i sommeren 1963 oprettede sin egen entreprenørafdeling, tog det første spadestik til et omfattende planeringsarbejde og præsenterede en model af sine visioner - et kompleks på hele 30.000 m^2! Det var tydeligt, at han havde fået storhedsvanvid.

Men året efter lagde han grundstenen til byggeriet, og virksomhedens byggeafdeling og betonværk begyndte at give luftkastellerne håndgribelig form. Blot fire år senere var den nye fabrik lige så stor som den gamle, og ved årtiets udgang var den vokset til 18.000 m^2, hvortil kom en ny administrationsbygning under opførelse og en salgs- og serviceafdeling nær København.

Maskiner i menneskets tjeneste

Poul Due Jensens vision drejede sig imidlertid ikke så meget om bygningerne som om deres indre: store haller med lange rækker af hypermoderne maskiner, som producerede pumpedele hurtigere og mere rationelt, end man hidtil havde set.

Det var hans stolthed at have moderne maskiner, og på det punkt var han ærekær. Efter et besøg hos en leverandør udøste han således sin utilfredshed over en af sine svende, som stod ved en ældre drejebænk og ikke præsterede det samme som leverandørens folk. »Så er denne her drejebænk nok heller ikke sådan en "flyvemaskine" som den, de har,« lød svaret. Og næste morgen meddelte Poul Due Jensen, at en ny drejebænk var bestilt.

En oplysning om, at der i udlandet var dukket en ny maskine op, som kunne effektivisere produktionen, gav som regel en tilsvarende reaktion, og kun efterkrigstidens indkøbsrestriktioner satte grænser for hans anskaffelser. Til gengæld begrænsede det ikke hans visioner, hvad maskinproducenterne fandt på at udvikle. Hvis ikke de havde den rigtige løsning, skulle han nok selv være mand for at finde den, og op gennem 1950'erne iværksatte han talrige fantasifulde eksperimenter med nye maskiner.

De stadig større serier af centrifugalpumper satte skub i kreativiteten, for det ensartede drejearbejde råbte ligefrem på rationalisering. Hvis man for eksempel sammenbyggede to drejebænke, kunne emnet bearbejdes fra to sider på én gang. Det krævede dog, at den ene drejebænk var spejlvendt, og sådan én ville ingen maskinfabrik levere; men det betød blot,

Helt uden grund var det ikke, at Poul Due Jensen placerede den nye fabrik et godt stykke uden for byen. Ganske vist havde det hidtidige kompleks en uovertruffen beliggenhed ved byens daværende hovedfærdselsåre; men i 1962 var der efterhånden foretaget så mange tilbygninger, at det begyndte at knibe med pladsen i Mosen.

Centrifugalpumperne havde for alvor skabt basis for en effektiv masseproduktion, og Poul Due Jensen så for sig, hvordan de nye haller ville blive fyldt med lange rækker af maskiner.
Men hvis f.eks. hver maskine i drejeafdelingen (på billedet) dagen igennem kun skulle producere én bestemt slags emner uden omstilling, burde den kunne gøre hele arbejdet selv, så de menneskelige ressourcer blev frigjort til mere spændende og udfordrende opgaver.

at folkene i den lille værktøjsafdeling blev sat til selv at fremstille den.

Da maskinen var ved at være færdig, gik det imidlertid op for Poul Due Jensen, at den burde gøre hele arbejdet selv, og sammen med en af sine værktøjskonstruktører gik han i gang med at automatisere en drejebænk. Større erfaring i automatik og elektriske styringer havde han ikke; men måske netop derfor kunne han give sine tanker frit løb. Og en aften kunne han sende bud efter fabrikkens elektriker, fylde ham med ideer til en helt ny type styringer og bede ham omsætte dem til praksis.

Her som på alle andre områder gjaldt det, at hvis tingene ikke kunne laves af standard-dele, lavede Bjerringbro Pumpefabrik dem selv, helt fra grunden. Efterhånden blev det ligefrem en undtagelse, at man købte udstyr udefra, uanset om det drejede sig om værktøj eller en ny vareelevator, og Poul Due Jensens indgroede tro på, at han kunne gøre tingene bedre, spredte sig til hans medarbejdere og udviklede sig til et princip om, at man nåede de bedste resultater ved at gøre tingene selv.

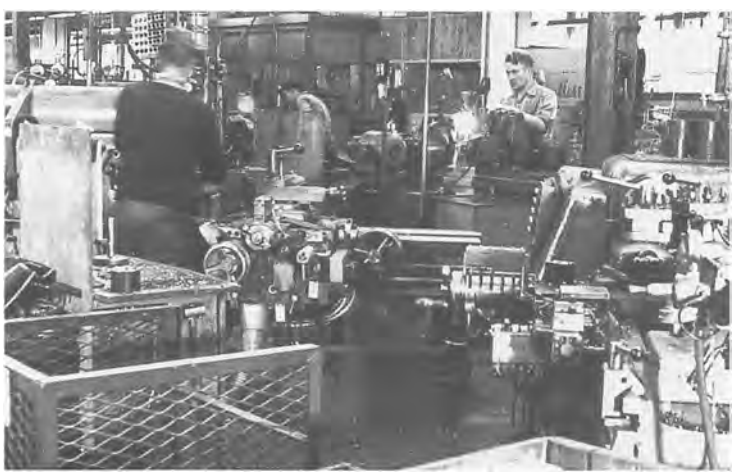

Sammen med sine medarbejdere lykkedes det Poul Due Jensen at udvikle en elektrisk styring og ombygge en ganske almindelig »Huron«- drejebænk til et lille automatisk vidunder.
Det blev noget nær en revolution i produktionen, hvor de automatiserede drejebænke blev opstillet parvis, således at hver medarbejder nu kunne betjene to drejebænke ad gangen.

De automatiserede "Huron" drejebænke blev en revolution for produktionen, og sammen med andre utraditionelle maskiner af egen tilvirkning vakte de forundring hos de lærlinge og ingeniørstuderende, som besøgte fabrikken. Her var noget, som var stik imod alt, hvad man havde lært på skolerne, men som på en eller anden måde fungerede meget bedre end det, man havde set andre steder. Her var tydeligvis et sted, hvor kreativiteten havde frit spil og skabte de løsninger, som andre kun drømte om.

En fabrik, hvor hver medarbejder betjente flere drejebænke på én gang, kunne give indtryk af, at Poul Due Jensen var i færd med at lade maskinerne gøre mennesket overflødigt. Men selv så han det anderledes. Maskinerne skulle forhindre menneskerne i at blive robotter. De skulle overtage de trivielle rutiner, mens mennesket fik de udfordrende opgaver med at udvikle og styre dem.

I 1960'erne var det vanskeligt at forestille sig, at EDB kunne finde praktisk anvendelse i produktion eller konstruktionsarbejde, for de tunge hulkort-anlæg egnede sig bedst til administrative opgaver som bogholderi og lagerstyring. Alligevel var Bjerringbro Pumpefabrik også her blandt de første, som tog den nyeste teknologi i brug og den 15. november 1963 kunne Henning Jørgensen (m.f.) bede Poul Due Jensen trykke på startknappen til virksomhedens eget hulkortanlæg.

Det viste sig da også, at maskinerne ikke skabte arbejdsløshed. Tværtimod øgedes antallet af medarbejdere næsten hurtigere end antallet af maskiner, og de halvandet hundrede mand, som udgjorde Bjerringbro Pumpefabriks medarbejdere i slutningen af 1950'erne, blev i det følgende tiår til en stab på over 1.000.

Varmefossen

Mere end noget andet voksede antallet af pumper. 50.000 var det blevet til i juni 1959, selv om man først fik tid til at fejre det i august. Men allerede i januar 1962 kunne Poul Due Jensen igen samle sine medarbejdere for at fejre en milepæl: Pumpe nr. 100.000 havde forladt fabrikken sidst i november 1961. I det følgende år blev der fremstillet yderligere 34.000 pumper, og visionen om masseproduktion var således gået i opfyldelse.

Nok var efterspørgselen på Grundfoss- og Dybfoss-pumper til vandforsyning steget, lige som der var udviklet talrige va-

I 1959 sendte Bjerringbro Pumpefabrik en helt ny pumpetype på markedet, en cirkulationspumpe til centralvarmeanlæg. Den blev lanceret under navnet »Varmefossen«, type VP32 og indledte et nyt kapitel i virksomhedens historie.
Ideen om at fremstille cirkulationspumper viste sig hurtigt at være rigtig, og på kort tid blev de en international succes.
Derimod forsvandt betegnelsen Varmefossen snart ud af billedet igen. Hensynet til de udenlandske kunder krævede ét let genkendeligt navn for alle produkter, og de næste serier af cirkulationspumper, VP 35 og VP45, fik det navn, som i løbet af 1960'erne blev fælles for alle produkter - Grundfoss.

rianter af dem til andre formål; men der var dog en anden grund til den eksplosive forøgelse af årsproduktionen. Midt i 1950'erne var der begyndt at opstå behov for pumper på et nyt område, Poul Due Jensen og hans medarbejdere havde taget udfordringen op, og der var fremkommet en helt ny pumpetype.

Endnu engang var det varmesektoren, der havde åbnet de nye muligheder. Centralvarmeanlæg var blevet standard i alt nybyggeri, og også i mange ældre bygninger blev kakkelovnene fortrængt af radiatorer. Men ofte stødte man på det problem, at der ikke kunne skabes naturlig cirkulation i anlægget, fordi kedel og radiatorer blev installeret på samme etage, og man måtte forsyne anlægget med en cirkulationspumpe for at få det varme vand ud i radiatorerne. I ældre landbrugsejendomme og i de nye etplanshuse, som dukkede op, var det den eneste mulighed; men selv hvor forholdene ikke gjorde det bydende nødvendigt, begyndte man at se fordelene ved at installere sådan en pumpe.

Mange kunder henvendte sig til Bjerringbro Pumpefabrik for at købe en cirkulationspumpe, og Poul Due Jensen øjnede et nyt marked. Men det var ikke så ligetil at starte en produktion af cirkulationspumper, selv for en mand og en virksomhed, der havde opnået en betydelig ekspertise inden for pumper. Ganske vist drejede det sig i princippet blot om en lille centrifugalpumpe; men han vidste, at skulle han have succes med et nyt produkt, skulle det være anderledes og bedre end det, andre kunne levere, og der forestod derfor et større udviklingsarbejde.

I oktober 1958 var arbejdet så langt fremme, at den nye pumpe kunne præsenteres for kunderne med løfte om levering først i det nye år. Man havde imidlertid glemt at tage misteltenen i ed, for efter årsskiftet gik salget af de gamle pumpetyper så forrygende, at man måtte vente med at starte den nye produktion, til et nyt fabriksafsnit kunne tages i brug, og man nåede langt hen på sommeren, før man kunne begynde at producere cirkulationspumper.

Det var let at finde ud af, at de nye pumper måtte have typebetegnelsen VP som forkortelse for varmepumpe. Vanskeligere var det at vælge et produktnavn. Dybfoss stod jo for dybvandspumper, og Grundfoss for grundvandspumper og ingen af delene passede. Altså måtte der skabes et tredje navn. Det blev Varmefossen.

Snart indså man dog, at der kunne opstå en uoverskuelig liste af nye navne, hvortil kom, at ingen uden for Skandinavien forstod meningen med de to, man allerede havde, og at de færreste udlændinge kunne udtale ordet Dybfoss. Året efter blev navnet "Varmefossen" derfor fjernet, og cirkulationspumperne blev fremover solgt som Grundfoss-pumper type VP.

Det samme gjaldt de nye serier af dybvandspumper, dykpumperne, som kom til i 1967, og med produktionen af den sidste Dybfoss stempelpumpe året efter, sagde man definitivt farvel til alle andre produktnavne end Grundfoss.

Forinden havde man i øvrigt ændret cirkulationspumpernes typebetegnelse til UP (Umwälzpumpe) af hensyn til det store tyske marked, mens dykpumperne havde fået den engelske betegnelse SP (Submersible pumps).

Med tiden blev stempelpumperne fortrængt af centrifugalpumper, og i 1967 standsede produktionen af Grundfoss GA-serien, mens den sidste Dybfoss-stempelpumpe forlod fabrikken i 1968. Som denne produktoversigt fra 1967 viser, dukkede CP-centrifugalpumperne til gengæld op i et utal af varianter, godt suppleret af BP-borerørspumper (yderst t.v.), et stigende antal af cirkulationspumper (yderst t.h.) og netop i 1967 den nye SP-pumpe, verdens første dykpumpe i rustfrit stål (bagest t.v.)

Verden åbner sig

Hensynet til udenlandske kunders forståelse af pumpenavnene var velbegrundet, for sidst i 50'erne havde Bjerringbro Pumpefabrik opnået en betydelig eksport. Norge havde været det første aftagerland, siden var resten af Europa kommet til, og selv i Mellemøsten og Sydamerika købte man nu Grundfoss-

På kun 15 år var det lykkedes Poul Due Jensen at gøre Bjerringbro Pumpefabrik kendt langt uden for Danmarks grænser. Eksporten til de europæiske lande havde længe været en realitet og virksomheden havde kunder så langt væk som i Afrika og Sydamerika. Men nu begyndte også Mellemøsten at anskaffe Grundfoss- og især Dybfoss-pumper til vandforsyning, og fabrikken fik besøg af eksotisk udseende gæster som denne kunde fra Saudi Arabien.

pumper. Og Poul Due Jensens visioner om fabrikkens udvikling i Danmark var for intet at regne mod de internationale ekspansionsmuligheder, som nu begyndte at tegne sig for hans indre øje.

Det var udmærket at sælge pumper til forhandlere ude i verden; men det var ingen rationel form for eksport. Hvis man ville udnytte mulighederne på de store markeder, skulle man have sin egen salgsorganisation med lokale folk, som kunderne let kunne komme i kontakt med, og man skulle have sit eget værksted, som kunne hjælpe med installation og service. Rigtig effektivt ville det dog først blive, når man også kunne samle pumperne lokalt og hurtigt levere netop de pumpevarianter, som kunderne ønskede. Han måtte simpelthen oprette en filial på hvert eneste marked.

Norge måtte være det bedste sted at begynde. Her havde man først fået øjnene op for hans pumper, og selv om det var

I sin søgen efter et hjemsted til en tysk filial af pumpefabrikken fik Poul Due Jensen i marts 1960 kontakt med den lille holstenske by Wahlstedt. Snart efter inviterede han sammen med Bjerringbros borgmester, Poul Villadsen, Wahlstedt byråd til Bjerringbro, og besøget, som fandt sted allerede den 2. april, blev starten på en venskabsforbindelse mellem de to byer. For Poul Due Jensen var det dog nok så væsentligt, at han under en rundvisning på Bjerringbro Pumpefabrik fik lejlighed til at vise de tyske gæster, at han var i stand til at føre en virksomhed til succes.

udland, ville miljø og sprog ikke give ham og hans folk problemer. Når man så havde høstet erfaringer i Norge, kunne man fortsætte i det øvrige Skandinavien og ville således være godt rustet til at etablere sig i andre europæiske lande. Han nåede imidlertid aldrig længere end til at offentliggøre sine overvejelser, før udviklingen indhentede ham, og etableringen af den første udenlandske filial blev et betydeligt større spring end oprindelig planlagt.

En europæisk udfordring

Det var Hannover-messen i 1959, som gjorde udslaget. Her viste der sig en sådan interesse for de danske pumper, at man slet ikke kunne imødekomme de mange ordrer, og Poul Due Jensen forstod, at han kunne tage kampen op med de store tyske pumpeproducenter på deres hjemmebane. Tanken åbnede vide perspektiver, nu da Tyskland var medlem af det ny-

Poul Due Jensen besluttede sig hurtigt til at etablere en pumpefabrik i Wahlstedt, og han var utålmodig efter at se sin beslutning ført ud i livet så hurtigt som muligt. De tyske myndigheder behandlede imidlertid sagen i et tempo, som passede til hans temperament, og allerede den 2. juli 1960 kunne han lægge grundstenen til GRUNDFOSS Pumpenfabrik GmbH (billedet).
Mindre end et halvt år senere, den 23. november 1960, blev der holdt rejsegilde på byggeriet.

dannede EF, og han begyndte at undersøge mulighederne syd for grænsen.

Gennem sin tyske forhandler tog han kontakt med flere kommuner i Slesvig-Holsten, og i marts 1960 drog han med sin eksportchef, Henry Hansen, og Bjerringbros borgmester, Poul Villadsen, på besøg i nogle af de byer, som kunne tilbyde industrigrunde.

Den 14. marts nåede de den lille by Wahlstedt mellem Hamburg og Lübeck, hvor man med undren hørte på hans planer. Danmark var et landbrugsland, og her stod nu en dansker, som fortalte, at han havde en større pumpefabrik og ville bygge en filial i industrilandet Tyskland. Hvis dét ikke lød usandsynligt, blev det det i hvert fald, da han sagde, at han skulle bruge mindst 40.000 m^2 jord - med mulighed for senere udvidelser. Det kunne være svært at tage alvorligt fra en mand, som i tyske øjne mindst af alt lignede en industrimagnat. Men man kunne da altid tage pænt imod ham og høre på hans begejstrede fremlægning af sine visioner.

Poul Due Jensen var på sin side heller ikke sikker på, at Wahlstedt var det rigtige valg, for selv om der var andre industrivirksomheder i byen, virkede den for lille og afsides. Men han befandt sig godt på stedet trods problemer med sproget. Der var ikke noget med at blive vist fra den ene til den anden bureaukratiske tyske embedsmand. Han sludrede hyggeligt med kommunaldirektøren og et af byrådsmedlemmerne, en bankbestyrer, hvis kone drev den lille kro, hvor forhandlingerne foregik. Det var enkelt og ligetil, sådan som han kunne lide det.

Der gik heller ikke mange dage, før han fandt ud af, at han måtte invitere Wahlstedts kommunalbestyrelse til Bjerringbro for at se, hvad han havde bygget op. Samtidig kunne de se på

Grundfoss cirkulationspumperne blev en bragende succes på det tyske marked og modtog adskillige udmærkelser. På Hannovermessen i 1964 fik de således tildelt prædikatet »Gute Industrieform« og på samme års Leipziger-messe guldmedalje for fremragende kvalitet.
Ovenі købet varede det kun fire år, før det tyske selskabs administrerende direktør, I.O. Hansson (t.v.) igen kunne overrække Poul Due Jensen en guldmedalje fra Leipziger-messen.

Med sit køb af to borerørspumper i 1961 blev den dansktalende Einar Cook (t.h.) Poul Due Jensens første kunde i USA.
Vel var det ikke nogen stor ordre; men det var dog et skridt ind på et nyt og spændende marked, og da Poul Due Jensen to år senere tog på rundrejse i Amerika, måtte han også besøge Einar Cook og se sine pumper levere vand til den californiske frugtavl.
Besøget, hvorfra dette billede er hentet, blev i øvrigt indledningen til et livslangt samarbejde og venskab, og det hører med til historien, at BP-pumpen på billedet stadig er i drift i 1992.

byen, for også Poul Villadsen var interesseret i en nærmere kontakt. Lynhurtigt blev besøget arrangeret, og allerede lørdag den 2. april ankom en delegation på ti tyskere til Bjerringbro.

Nu gik det stærkt. Få uger senere blev der skrevet kontrakt om køb af 65.000 m^2 jord, som rummede bunkere fra Wahlstedts tid som ammunitionslager for den tyske krigsmarine, og den 2. juli kunne Poul Due Jensen offentliggøre oprettelsen af et selvstændigt tysk selskab pr. 1. august - GRUNDFOSS Pumpenfabrik GmbH. Samtidig nedlagde han grundstenen til den nye fabrik, og i november samme år kunne man så holde rejsegilde på byggeriet.

Videre ud i verden

Med etableringen i Wahlstedt havde Poul Due Jensen taget et afgørende skridt ud på verdensmarkedet, og det tyske selskab begyndte nu at udbygge sin position med lokale salgs- og serviceafdelinger i de tyske delstater. Økonomisk var det et skridt på tynd is; men i løbet af et par år begyndte selskabet at vise positive regnskabstal, og det stod klart, at isen kunne bære.

Nu var spørgsmålet, hvor det næste skridt skulle tages - måske i en helt anden verdensdel, f.eks. Sydamerika, hvor interessen for pumperne længe havde været tilstede. En tid puslede Poul Due Jensen med tanken om et selskab i Costa Rica; men det blev endnu en af de store, gamle industri-nationer i Europa, som løb af med sejren. I 1964 etablerede han sit andet udenlandske selskab, GRUNDFOSS Pumps Ltd. i England. Hjemstedet blev Bletchley i Buckinghamshire, som otte år senere blev forladt til fordel for en ny og større samlefabrik i Leighton Buzzard, Bedfordshire.

De to selskaber betød en styrkelse af indsatsen på to udvalgte markeder; men det svækkede ikke den øvrige eksport, og der kom stadig flere kunder fra nye egne. En dag i 1961 dukkede der for eksempel en amerikaner op for at se på pumper, og Poul Due Jensen var stolt, da han ikke alene købte et par pumper, men oven i købet vendte tilbage efter flere et halvt års tid senere.

Året efter kom en australier i samme ærinde, og Poul Due Jensen kunne nu med rette sige, at han leverede pumper til alle verdensdele. Det skabte perspektiver og styrkede hans tro på, at der en dag ville være Grundfoss-selskaber over hele jorden. Først måtte pumperne imidlertid for alvor gøres kendt på markederne, og i de næste seks år holdt han sig fra nye selskaber og lod i stedet eksporten fra Bjerringbro udvikle sig.

Det var få steder i verden, som i disse år ikke fik besøg af en Grundfoss-sælger, og samtidig begyndte de udenlandske kunder at besøge Bjerringbro for at se den store, moderne fabrik bag produktet og opleve den omhu, der blev lagt i hver eneste pumpe.

De mange internationale kontakter bragte gæster til Bjerringbro i et antal, som gjorde det umuligt for Poul Due Jensen at modtage dem i sit eget hjem, sådan som han helst ville; men han fandt på en udvej.
I 1964 erhvervede han ejendommen Frisholt, som blev underkastet en gennemgribende ombygning og tre år senere genabnet som gæstehus.

Kunderne blev indkvarteret på byens eneste hotel, hvilket ikke stemte med Poul Due Jensens følelse af, at de var hans personlige gæster. De tider var forbi, da han kunne slæbe dem alle sammen med hjem til en hyggelig middag hos Inger; men han fandt en udvej. I Fjellerup på Norddjursland havde han et lille sommerhus. Her skulle gæsterne hen, og i 1961 gik han i gang med en større ombygning, som gjorde sommerhuset egnet til gæstebolig.

Løsningen var ikke ideel. De færreste havde tid til at tilbringe flere dage ved stranden, når de var på forretningsrejse, og afstanden gjorde Fjellerup upraktisk ved kortere ophold. Desuden var gæsternes antal så stort, at man skulle råde over en mindre herregård for at kunne modtage dem under private former - noget i retning af Ormstrup, herregården syd for Sahl, som Poul Due Jensen kendte fra barndommens skoleudflugter.

Pludselig så han det for sig: Nær Ormstrup var der i hans barndom opført en stor villa som aftægtsbolig for den gamle godsejer. Frisholt hed den, som godset havde gjort i en periode,

Også på det danske hjemmemarked gik det fortsat fremad, og i 1966 åbnede Grundfoss - Bjerringbro Pumpefabrik en ny, stor salgs- og serviceafdeling i København.
(Foto fra ca. 1970)

Lige siden opførelsen af det allerførste værksted i mosen havde der været konstant byggeaktivitet på pumpefabrikken; men planerne om den nye fabrik satte ekstra skub i byggeriet. Blot fire år efter grundstensnedlæggelsen var den nye fabrik større end den gamle, og byggeriet fortsatte.

og den var som skabt til formålet. I 1964 lykkedes det ham at købe ejendommen, han satte en restaurering i værk, og i 1967 kunne han så igen byde sine gæster velkommen under eget tag.

En kæp i hjulet

Over 70% af Bjerringbro Pumpefabriks produkter blev nu solgt uden for Danmark, og Poul Due Jensens visioner om at gøre dem kendt over hele verden var ved at gå i opfyldelse. Til gengæld var virksomhedens navn på vej i glemmebogen.

Det ville være absurd at kalde de udenlandske selskaber "Bjerringbro Pumpefabrik", og de havde derfor fået samme navn som det, Poul Due Jensen i 1960 havde valgt til alle kommende produkter - Grundfoss. Ganske langsomt begyndte han at forberede et navneskifte også for det danske selskab. GRUNDFOSS - Bjerringbro Pumpefabrik stod der nu på virksomhedens brochurer, og i november 1963 blev det dens officielle navn. Det havde naturligvis været enklere for ham helt at stryge Bjerringbro Pumpefabrik og gøre Grundfoss til fællesnævner for hele sit værk. Men så let skulle han ikke slippe til et verdensnavn.

I 1960'erne kom Poul Due Jensen i konflikt med en anden dansk industrimand om brugen af navnet Grundfoss. Sagen fandt dog den salomoniske løsning, at han fik retten til navnet mod at stryge det sidste »s«, og den 22. juni 1967 kunne han endelig give sin virksomhed og dens produkter et fælles navn - GRUNDFOS.

I Nordborg på Als sad en mand med lige så store visioner som han og med en mindst lige så stærk vilje til at gennemføre dem. Han havde startet sin virksomhed elleve år før Poul Due Jensen og var nået et godt stykke længere i sin succes, da han i 1963 begyndte at føle sig gået for nær af Bjerringbro Pumpefabrik. Manden hed Mads Clausen og hans virksomhed Danfoss.

Det var ikke, fordi de to virksomheder var konkurrenter, for Danfoss havde opnået sit verdensry med køleskabs-termostater, kompressorer og termostatventiler til centralvarmeanlæg; men Mads Clausen følte, at navnet Grundfoss gav mulighed for forvekslinger - især i udlandet, og han mente derfor, at Poul Due Jensen måtte finde et andet navn til sine produkter og selskaber.

Men Poul Due Jensen var ikke til sinds at opgive navnet Grundfoss. Det var et symbol på det strømmende vand, som

pumperne gav, det havde været registreret varemærke for hans produkter siden 1946, uden at nogen havde gjort indvendinger, og under det navn solgtes pumperne nu i over 50 lande.

En konflikt mellem to stærke og succesrige personligheder med markante meninger lod sig kun vanskeligt løse ved direkte forhandling, og sagen var længe henvist til advokaterne, indtil en tredje og mere smidig forhandler kom til. Danfoss' administrerende direktør, Andreas Jepsen, så det ufornuftige i, at to virksomheder, som ikke var konkurrenter, brugte kræfter og penge på at bekrige hinanden, og nogle måneder efter Mads Clausens pludselige død i 1966 tog han direkte kontakt til Poul Due Jensen og foreslog, at man fandt et kompromis.

Det satte skub i tingene, og i løbet af kort tid nåede Andreas Jepsen og Poul Due Jensen med sagførernes hjælp frem til en salomonisk løsning. Grundfoss skulle slette det ene s i sit navn mod en kontant erstatning fra Danfoss. Og den 22. juni 1967 kunne Poul Due Jensen så endelig fuldføre navneskiftet og omdøbe Grundfoss - Bjerringbro Pumpefabrik til det korte og internationalt genkendelige GRUNDFOS A/S.

Forliget fik den positive følge, at der opstod venskabelige forbindelser mellem virksomhederne og deres ledelser. Medarbejderne begyndte at besøge hinanden for at udveksle erfaringer, og i privatlivet udviklede der sig et livslangt personligt venskab mellem familierne Due Jensen, Clausen og Jepsen.

Festdage

Afslutningen på navnestriden blev ikke årets eneste glædelige begivenhed. Netop i 1967 havde Grundfos lanceret verdens første seriefremstillede dykpumpe i rustfrit stål, og i oktober modtog Poul Due Jensen den danske ID-pris for de nye pum-

Ofte gik Poul Due Jensen utraditionelle veje i formgivningen af sine produkter, og den 25. oktober 1967 kom den officielle anerkendelse, da han modtog Dansk Designråds ID-pris for fremragende design af de nye Grundfos SP dykpumper (øverst på siden). ID-prisen blev overrakt af Prins Henrik, som her ses (nr. to f.h.) sammen med Poul Due Jensen. Mellem dem formanden for juryen, Robert Fjordhoge.

Den 1. maj 1970 blev en af de største festdage i Grundfos' historie, da man fejrede virksomhedens 25 års jubilæum.
Det skete under mottoet »25 år i udvikling«, og det var tydeligt, at udviklingen også ville fortsætte, for som altid var fabrikken præget af byggeaktiviteter.
De mange gratulanter blev da også modtaget i en administrationsbygning, som langtfra var færdig, og således vidnede om, at Poul Due Jensens visioner ikke var udtømt.

pers enestående industrielle design. Siden han havde givet "Grisen" dens utraditionelle udformning, havde han stræbt efter at kombinere det funktionelle med det æstetiske, og kun én gang havde han fået et skulderklap for det, da cirkulationspumperne i 1964 fik prædikatet "Gute Industriform" på Hannovermessen. Men nu var der flere, som forstod, at formgivning også var vigtig for industriprodukter, og han måtte føle, at endnu en af hans ideer havde sejret.

For Poul Due Jensen var en sejr imidlertid kun en milepæl på vejen frem, og han brugte sjældent tid på at se sig tilbage og tælle fortidens små og store landvindinger. Det var nuet og ikke mindst fremtiden, det gjaldt. Selv da det gik op for ham, at han faktisk havde været selvstændig fabrikant i 25 år, gav han sig ikke tid til at standse op og gøre status, og hans jubilæumsdag den 1. marts 1969 blev forbigået uden nogen form for festivitas.

Inger og Poul Due Jensen havde al mulig grund til glæde og stolthed over et godt resultat; men det var ikke selvtilfredshed, der bragte de glade smil frem hos dem ved det store jubilæumsarrangement i Bjerringbro-hallen. De vidste, at de ikke havde nået resultaterne alene, og mest af alt glædede de sig derfor over at kunne give deres medarbejdere en festlig aften som en velfortjent tak for godt samarbejde.

Jubilæet fandt sted mere end 26 år efter, at Poul Due Jensen havde etableret sin virksomhed; men han havde ikke set nogen grund til at markere årsdagen for sin beslutning om at blive selvstændig. Det, der skulle fejres, var ideen om at producere pumper, og den var opstået i foråret 1945. Den første pumpe, »Grisen« indtog da også hædersplaisen ved formiddagens reception og gav Poul Due Jensen lejlighed til at udveksle minder med to af de tre medarbejdere, som havde fulgt ham i alle 25 år, Peter Markvart og Sven Age Jensen.

Han havde ikke noget imod fester, snarere tværtimod; men skulle der holdes jubilæum, skulle det ikke bare være et nostalgisk tilbageblik. Det skulle være noget, som markerede et godt resultat og viste fremad mod nye landvindinger, og derfor blev festen udskudt til årsdagen for det, der havde skabt den virkelige succes, beslutningen om at lave pumper.

Hvornår det var sket, huskede han ikke længere på dato, kun, at det havde været i foråret 1945. Til gengæld stod det fast, at virksomheden var blevet aktieselskab på en 1. maj, og at man siden da hvert år på denne dag havde taget hul på et nyt og spændende regnskabsår. Derfor ville den 1. maj 1970 i alle henseender være en passende dato at fejre 25 års succes på.

Derved blev det, og der blev festet med maner. Fra den årle morgenstund strømmede gratulanter fra den halve verden til Bjerringbro, og dagen sluttede med en gigantisk fest i Bjerringbro-hallen for kunder, forretningsforbindelser og ikke mindst

Jubilæumsdagen rabede også, at Grundfos for længst var blevet en international virksomhed, og blandt gæsterne var virksomhedens forhandlere fra en lang række lande.

alle virksomhedens medarbejdere med ledsagere - ialt 1200 deltagere .

Som festens midtpunkt stod Poul Due Jensen og strålede af stolthed over det resultat, han og hans nu 600 danske og 400 udenlandske medarbejdere kunne vise frem: 36.000 m^2 fabrikshaller (de tyske og engelske indbefattet), som sendte en årsproduktion på en halv million pumper ud til hele verden.

Oven i det hele kunne han præsentere to nyheder, som vidnede om, at udviklingen fortsatte: De mange gæster blev modtaget i en helt ny administrationsbygning, hvis underste etage var blevet færdig få timer tidligere, og på selve jubilæumsdagen begyndte et nyt Grundfos-selskab med hjemsted i Holland sine aktiviteter.

Derimod fik gæsterne intet at vide om en ny stor fremtidsvision, som sikkert ville have rystet adskillige af dem: Grundfos skulle i gang med at producere elektromotorer.

En krævende chef med socialt engagement

Ikke mindre end tre af Poul Due Jensens medarbejdere havde fulgt ham fra fabrikkens første år. Både Peter Markvart, Villy Jensen og Svend Åge Jensen fejrede 25 års jubilæum længe før deres arbejdsplads, og mange af deres kolleger havde en næsten lige så lang ansættelse bag sig. Ved jubilæet - men også både før og efter - understregede han da også kraftigt, at han aldrig ville være nået så langt uden de mange trofaste medarbejderes hjælp.

»Det er ikke meget, et enkelt menneske kan overkomme; men der er ingen grænser for, hvad mange mennesker kan nå, når de arbejder sammen,« sagde han, og det var næsten blevet et standardsvar, når nogen spurgte om årsagen til hans succes.

Måske lød det som tomme ord fra en mand, der var kendt som enegænger; men der var ingen tvivl om, at han mente, hvad han sagde. Han følte, at hans medarbejdere havde en stor del af æren for resultaterne, og at han skyldte dem tak. Livet

Poul Due Jensen var en impulsiv natur og lagde ikke bånd på sig selv i forholdet til sine medarbejdere. Hans utilfredshed blev således ofte udtrykt i heftige ord og handlinger; men han var lige så åben i sin påskønnelse af en god indsats og gav sin begejstring frit løb i en smittende livsglæde. Hertil kom hans dybe engagement i sine medarbejderes ve og vel, som blev gengældt med en åbenlys hengivenhed som i ovenstående situation fra julefrokostlokalet på Grundfos i 1972. (F.v.Poul Due Jensen, Th. Jørgensen og Estrid Due Jensen.)

havde lært ham betydningen af et godt samarbejde, selv om det kunne se ud, som om hans stærke vilje og impulsivitet måtte skabe hindringer for det. Lige så lidt som noget andet han foretog sig, lod hans forhold til medarbejderne sig imidlertid sætte på en traditionel formel. Det var som hans konstruktionsarbejde: Han gjorde ting, der stred mod al sund fornuft, og som enhver lærebog ville beskrive som galmandsværk - og alligevel fungerede det.

Trods talrige andre gøremål tabte Poul Due Jensen aldrig kontakten til det praktiske arbejde i fabrikken. Her begyndte han sin dag med en hurtig (og til tider stormfuld) inspektionsrunde før morgenkaffen; men også senere på dagen kunne man finde ham i snak med sine medarbejdere i fabrikken. Det var væsentligt for ham at kende praktikernes syn på de konstruktioner, de producerede, og han brugte dem ofte som sparringpartnere både i tekniske spørgsmål og i den langsigtede planlægning.
(Foto fra 1962)

Morgenstemning

Ingen, som havde kendt Poul Due Jensen i hans barndom eller i årene på Bjerringbro Maskinfabrik, kunne være uvidende om, at han var en impulsiv natur. Det gjaldt, når en idé skulle føres ud i livet, og det gjaldt hans forhold til andre mennesker. Alligevel fik han ikke besvær med at skaffe medarbejdere, for der skete spændende ting i den lille nye virksomhed, og hvis "Duen" skulle blive for vanskelig at omgås, kunne man jo forlade stedet igen. Det blev enden på det for nogle; men de fleste fandt, at de lyse sider var i overtal.

Visse ting kunne man lære at tage fra den humoristiske side. Det gjaldt f.eks. Poul Due Jensens sindsstemning i de tidlige morgentimer, som for alle medarbejdere fra denne periode blev noget nær en legende, noget man endda ved festlige lejligheder kunne gøre grin med i hans eget påhør.

Sagen var, at han var et udpræget B-menneske, som oplevede sine mest kreative stunder i de sene aften- og nattetimer. I de travle perioder, hvor arbejdet i fabrikken begyndte allerede ved fire-tiden, skete det endda, at han først kom i seng, umiddelbart før svendene tog fat på dagens arbejde akkompagneret af radioen og Villys rungende sangstemme, og han måtte trække i slåbrokken og traske ned i værkstedet for at bede om ro.

Efterhånden som virksomheden voksede, kunne han tillade sig at møde senere end andre, og det ville være forventeligt, at han tog den med ro, når han stod op efter en kort nats søvn. Men så langt rakte hans tålmodighed sjældent. Han måtte ud og se til sin fabrik. Med hatten trukket ned i panden fór han gennem værkstedet med kursen mod det sted, hvor et eller andet ikke var i orden. En utrolig fotografisk hukommelse satte ham i stand til med et enkelt blik at finde selv den mindste fejl, og man lærte snart, at det var håbløst at forsøge at skjule noget for ham.

Det hjalp ikke at have god samvittighed, for på morgenrunden havde Poul Due Jensen ikke øre for fornuftige forklaringer, hvis tingene ikke var, som han forventede det. Adskillige medarbejdere oplevede at stå tilbage med en følelse af, at fyreseddelen ville dukke op i dagens løb. Tværs over gården kunne de se deres mester vende tilbage til køkkenet for at få sin morgenkaffe, oprevet og ivrigt gestikulerende. Men de kunne også se, at armbevægelserne blev mindre og mindre, og når "P-Due" kom tilbage til fabrikken, sad hatten som regel i nakken, og der var kommet ild i den cigar, som i mange år var en fast del af hans fremtoning.

Det var imidlertid ikke kun før morgenkaffen, det kneb ham at styre sit temperament, når han var utilfreds, og hans reaktioner var lige voldsomme, hvad enten nogen havde været så uheldig at ødelægge et stykke støbegods, eller en tom fabrikshal blev anvendt til cykelparkering. Mere end én gang blev en medarbejder fyret på stedet, ja selv den trofaste Peter Markvart blev med mellemrum sendt hjem som ganske ubrugelig.

»Du må hellere fare op og få det ud her og nu end bide det i dig og lade det nage dig!« var den visdom, han senere videregav til en ung medarbejder, og når dampen var lukket ud, var sagen også overstået fra hans side. Han var omhyggelig med at tilkendegive, at han ikke havde ment det så slemt, at han vidste, at han havde forløbet sig, og at han helst ville glemme det hele. Og han tog det som en selvfølge, at modparten gjorde det samme.

Fandt han ud af, at han havde sat en medarbejder på porten uden fornuftig grund, var han ikke den, der lod sket være sket. Der gik ikke lang tid, før han opsøgte den afskedigede for at gøre skaden god igen. Nogle betakkede sig for tilbuddet vel vidende, at det næppe ville blive den eneste gang, de skulle stå

Som de fleste »B-mennesker« var Poul Due Jensen udmærket klar over omgivelsernes opfattelse af hans morgenhumør og hvis ikke, fik han det i hvert fald at vide, da hans medarbejdere i en versificeret revy ved virksomhedens 10 års jubilæum gav følgende karakteristik af hans hat :

»Om morgenen sidder den nede i panden,
og så er den gal og Mester en anden.
Men har han først været i maggituttен
og fået kaffen og morgencerutten,
så er der helt anderledes idyl,
og så sker alt ikke mer' med et hyl.
Så sidder boren kækt i nakken,
og så er der ikke mere snakken,
for dér bli'r den siddende, til dagen er endt
og Mester af Lillemor i seng bli'r sendt.«

Det var rene ord; men Poul Due Jensen var nok næsten den, der morede sig mest både ved den lejlighed og ved den senere fest for pumpe nr. 50.000, hvorfra billedet er hentet.

model til hans vredesudbrud. Andre accepterede, at det var den pris, man måtte betale for at være med på vognen.

Samarbejdsformer

For udefrakommende måtte det blive en usædvanlig oplevelse at få Poul Due Jensen som mester, og det skyldtes ikke kun hans temperament. Også den almindelige omgangstone overraskede, for han holdt fast på, at folk, der skulle arbejde tæt sammen, ikke kunne sige "De" til hinanden. Og nok kunne man være dus med sine kolleger; men i 40'erne, 50'erne og langt op i 60'erne sagde man nu engang De til sin mester - også i et lille håndværksfirma. Medarbejdere, som kom fra større byer og måske endda var opvokset i en tradition, hvor man tiltalte den øverste chef med "Direktøren" eller "Fabrikanten", måtte i mange tilfælde føle det som en direkte uforskammethed at sige du til chefen, især hvis de ikke havde hørt ham selv opfordre til det.

Men givet var det, at det styrkede samarbejdet, at man kunne tale utvunget til hinanden, og det bidrog til en anden usædvanlig ting: Faggrænserne var næsten usynlige. Det var viljen og evnerne, der bestemte, hvad en mand lavede, ikke hans fagforeningsbog, og var han god til at dreje eller svejse, spurgte ingen, om han var smed eller arbejdsmand. For den sags skyld kunne han også være læredreng, for hos Poul Due Jensen brugte man ikke læretiden til oprydning og budtjeneste. Omvendt skulle ingen faglært føle sig for god til at passe en maskine, hvis der ikke var noget at gøre inden for hans eget fag.

Det var tydeligt, at Poul Due Jensen ønskede et samarbejde mellem alle. »Du kan jo gøre sådan og sådan« sagde en nyansat medarbejder engang til ham med henblik på et virksomhedsanliggende. Hvortil han svarede: »Her hedder det ikke "du kan gøre" eller "jeg kan gøre". Det hedder "*vi* kan gøre"!«

Han understregede dette ved ikke kun at diskutere sine planer med sine nærmeste medarbejdere, men også bruge folkene i fabrikken som sparringpartnere. Og selv om det måske ikke var de samtaler, der førte til de endelige beslutninger, gav de i hvert fald de pågældende medarbejdere en klar fornemmelse af at være en del af virksomheden.

Så meget desto mere forvirrende måtte det virke, at han var kritisk over for møder og kunne irriteres over at se to medarbejdere tale sammen. »Kan den maskine ikke køre?« var hans standardreplik. Jo, det kunne den som regel godt. »Jamen, hvorfor gør den det så ikke?« Så hjalp det ikke at forklare, at man drøftede et arbejdsproblem, for arbejdstiden var til at arbejde i, og havde man noget at snakke om, kunne det ske i pauserne.

Men samtidig kunne han more sig, så tårerne trillede, når han midt i arbejdstiden fandt en flok lærlinge i fuld gang med en duel på oliekander.

Ungdommen havde i høj grad Poul Due Jensens bevågenhed, og hans lærlinge og unge svende fik ofte lov at prøve kræfter med opgaver, som i andre virksomheder var forbeholdt de mest erfarne medarbejdere. Og havde man så først vist sig tilliden værdig, kunne man regne med Mesters fulde støtte.
Det gjaldt i øvrigt ikke kun i arbejdsmæssig henseende, og unge medarbejdere, som forelagde Poul Due Jensen et personligt problem med bolig eller uddannelse fandt ham ofte rede til at give en hjælpende hånd.
(Foto fra 1962)

Tillid og inspiration

Oven i alt dette kom den tillid, Poul Due Jensen viste sine medarbejdere på alle niveauer. Han besad en usædvanlig evne til intuitivt at bedømme mennesker, noget som satte ham i stand til så godt som altid at ansætte de rigtige medarbejdere på de rigtige poster, og som betød, at han selv ønskede at godkende ansættelse af nøglemedarbejdere - også da organisationen blev større. Men havde han så godkendt en medarbejder, var der til gengæld næsten ingen grænser for den tillid, han viste ham.

Det var således typisk, at en meget stor del af de medarbejdere, han personligt havde ansat i de tidligste år, endte som værkstedsfunktionærer eller i andre ledende stillinger, og for dem og alle andre gjaldt det, at de voksede med tilliden.

Brændte en ung leder for en opgave, og var han i stand til at begejstre Poul Due Jensen for den, kunne han få lov at prøve den - på den ufravigelige betingelse, at han gav sig selv fuldt

og helt for sagen og for Grundfos. Og tilsvarende gav han sine direktører i de udenlandske selskaber udstrakt handlefrihed og blandede sig sjældent i den daglige ledelse.

Medarbejderne kunne på deres side hente inspiration til deres opgaver gennem Poul Due Jensens visioner og smittende begejstring. Det virkede måske som fantasi, når han kort tid efter, at han havde solgt sine første pumper til de nærmeste nabolande, i frokostpausen travede frem og tilbage foran sine medarbejdere og fortalte dem om, hvordan virksomheden ville blive kendt over den ganske verden. Men han talte med en sådan glød og overbevisning, at fantasierne lød sandsynlige, og hvis han virkelig havde ret, var man altså med til at bygge noget virkeligt stort op. Det var så spændende, at man følte en rislen ned langs rygraden.

Nok var Poul Due Jensen ingen tilhænger af overdreven mødeaktivitet; men han var ikke den, der holdt sine medarbejdere uvidende om virksomhedens forhold. Tidligt havde han gjort det til en vane at samle de få funktionærer og repræsentanter for de timelønnede medarbejdere til månedlige drøftelser, og når arbejderne samledes til frokostpause eller i anden anledning, yndede han - med en intuitiv forståelse for begrebet »synlig ledelse« - at dukke op blandt dem og fortælle om sine planer og aktiviteter.

Ydermere måtte man lade sig inspirere af de dristige handlinger, han satte bag sine ideer. Hans accept af at sælge cirkulationspumper til fremstillingsprisen for at få afsætningen op på det astronomiske tal af 600 stk. pr. dag, som var betingelsen for en regulær linieproduktion, var et eksempel, som chokerede traditionsbundne økonomer og frydede de ingeniører, der havde foreslået en rationalisering af produktionen. Men når det så førte til en sådan stigning i salget, at produktionsomkostningerne faldt, og man igen begyndte at tjene penge, måtte man endnu engang konstatere, at han havde set rigtigt.

En kurvfuld smørrebrød

Var Poul Due Jensen således en lederskikkelse med mange facetter, følte langt de fleste af hans medarbejdere alligevel, at de vidste, hvor de havde ham. Man fik at vide, hvad han mente her og nu. Han var åben og kontant og forventede det samme af andre, og det irriterede ham at se en medarbejder gå og surmule i stedet for at sige ligeud, hvor skoen trykkede.

I øvrigt gjaldt hans åbenhed ikke kun den, der havde begået en fejl. Den, der havde gjort et godt stykke arbejde, kunne være

At traktere sine arbejdskammerater med øl eller wienerbrød på sin fødselsdag er en tradition for de fleste, og for Poul Due Jensen gjorde det ingen forskel, at det var lam, der var mester.
Det skulle da lige være, at bajeren som oftest blev ledsaget af en cigar og ved særligt festlige lejligheder - som her hans 50 års fødselsdag - røde pølser.

sikker på at få ros, selv om den var ordknap. Et »Hm, det er vist godt nok,« var store ord i Poul Due Jensens mund, når han (let forbløffet) opdagede, at et af bogholderens eller en anden økonoms påfund var anvendeligt i praksis. Men man lærte at forstå de små nuancer og glæde sig over tilkendegivelserne.

Ofte kunne han vise en dyb forståelse for sine medmenneskers problemer og behov. Når de for eksempel alle sammen - med ham selv i spidsen - knoklede med et eller andet genstridigt stykke arbejde til langt ud på aftenen, kunne han pludselig forsvinde hjem til Inger og vende tilbage lidt efter med en svingende kurvfuld smørrebrød og en kande kaffe. »Så kan vi vel klare et par timer til?« sagde han. Og det kunne man.

Men han vidste også, hvem der havde problemer på hjemmefronten, enten det drejede sig om sygdom i familien, økonomisk krise eller boligmangel, og var han i stand til det, trådte han til med en hjælpende hånd, lige som han så det som sin pligt at hjælpe folk, der var kommet i klemme, med at finde beskæftigelse.

Et typisk eksempel var Marinus Svendsens bror, Salmon, som blandt talrige andre aktiviteter havde været beskæftiget i

Hyggeligt samvær på den sidste arbejdsdag før jul blev hurtigt en tradition på Grundfos; men med tiden begyndte det at knibe med plads til at samle alle medarbejdere til julefrokosten.
Derfor var det en stor tilfredsstillelse for Poul Due Jensen, da han i 1962 kunne ønske sine medarbejdere glædelig jul i fabrikkens nyopførte kantine.

Det lykkedes Poul Due Jensen at skabe en tæt samhørighed mellem sin virksomhed og sine medarbejdere; men han var ikke blind for, at der var en tredje og lige så vigtig part i forholdet - medarbejdernes familie.

Det var derfor en selvfølge, at samtlige medarbejdere blev inviteret til Grundfos' 25 års jubilæum med ægtefælle, selv om det betød, at Bjerringbro-hallen blev fyldt til sidste plads. Men Poul Due Jensen kunne kun se det som et lille skridt på vejen. Det virkelige mål måtte være at gøre virksomheden til en naturlig del af alle familiemedlemmers hverdag.

en årrække på Bjerringbro Maskinfabrik. Det kneb imidlertid de to brødre at komme til rette, og en skønne dag forlod Salmon fabrikken. Hvor gik nu en ældre mand hen og fandt et job? Poul Due Jensen var der omgående med et tilbud. Han skulle nok finde noget, Salmon Svendsen kunne tage sig til i sine sidste arbejdsår.

I andre tilfælde havde en mand måske ligefrem været i konflikt med samfundet; men hvis Poul Due Jensen efter en nærmere undersøgelse fandt, at han ville være en loyal medarbejder, var han villig til at hjælpe ham i gang igen.

Det var afgørende for ham at gøre sin virksomhed til en tryg arbejdsplads, og selv om han i et øjebliks vrede kunne fyre en medarbejder, var der få ting, som pinte ham mere end netop afskedigelser. I de mange år, hvor vinteren betød nedgang i salget, var det ikke kun tanken om virksomhedens indtjening, som voldte ham problemer. Han følte det endnu værre at måtte sende folk ud i arbejdsløsheden og prøvede så vidt muligt at tage hensyn til den enkeltes familie og økonomi, når det skulle afgøres, hvem der skulle blive i arbejde vinteren over.

Han ventede længst muligt med afskedigelserne, og det skete derfor et år, at han måtte afskedige et par medarbejdere så kort tid før jul, at de tabte retten til fagforeningens særlige juleunderstøttelse. Han havde lavvande i kassen; men da han fandt ud af, at han havde bragt medarbejderne i en ubehagelig situation, tøvede han ikke med selv at betale dem deres juleunderstøttelse.

En ven i bolignøden

Nu behøvede man ikke at være i direkte nød for at få en hjælpende hånd. Man kunne også være en ung mand, som ville giftes, men savnede en lejlighed. Og så kunne man undre sig

over, at den travle chef tog sig tid til at ordne problemer, som strengt taget ikke var hans egne.

For Poul Due Jensen var boliger til medarbejderne imidlertid en næsten lige så vigtig del af virksomheden som fabrikshaller til maskinerne. En manglende lejlighed ville jo nok ikke i det lange løb afholde et ungt par fra at gifte sig, og kunne de så ikke finde et sted at bo i Bjerringbro, ville de søge andre steder hen, og han ville være en god medarbejder fattigere.

Efterhånden som Grundfos voksede, blev det også svært at finde faglært arbejdskraft og teknikere i det nærmeste opland. Men skulle de hentes langvejsfra, måtte de have et sted at bo. Han måtte i det mindste kunne hjælpe dem med en midlertidig lejlighed, indtil de købte eller byggede eget hus. At hjælpe en medarbejder i boligmæd var derfor ikke kun et spørgsmål om omsorg. Der lå også en god portion sund fornuft og fremsynethed i det.

Det begyndte med et par lejligheder i en villa nær fabrikken, og efterhånden kom flere til, som han enten overtog eller i det mindste kunne disponere over. Her kunne en ung familie få sit første hjem og tilflytterne en overgangsbolig. Men det var slet ikke nok, og da ekspansionen for alvor tog til i 1960'erne, begyndte han at møde kommende medarbejderes spørgsmål om boligforholdene med modspørgsmålet »Skal vi ikke bygge et hus til dig?«

Adskillige af de huse, der i denne periode blev bygget i byen, havde Grundfos som bygherre. Og mange mennesker havde ikke blot Poul Due Jensen som arbejdsgiver, men også som husvært, indtil de - hvad der ofte var tilfældet - endte med at købe huset. Det gik endda så vidt, at Poul Due Jensen ved det første spadestik til den nye fabrik i 1963 meddelte, at han ville opføre en fabrik til fremstilling af typehuse. Planen blev aldrig

Ekspansionen i 1960'erne skabte et sådant behov for boliger, at det kneb for byen at følge med; men Poul Due Jensen tog sagen i sin egen hånd.

Rundt omkring i byen byggede han parcelhuse til sine medarbejdere, som i første omgang flyttede ind som lejere, men i de fleste tilfælde senere købte husene af virksomheden.

Da opførelsen af den nye fabrik blev sat i gang, begyndte imidlertid også boligbyggeriet at vokse, og alene i 1965 havde Bjerringbro Pumpefabrik ikke mindre end 21 huse under opførelse. Blandt dem var et antal typehuse i den sydlige del af byen (de såkaldte Holstebro-huse, som senere blev afhændet), og en række små lejligheder til unge medarbejdere på Hedevej i det nye parcelhuskvarter bag fabrikken.

Det mest markante byggeri var dog et kompleks af moderne kædehuse (herunder), som skød op over for den nye fabrik, og som siden har været mange Grundfos-medarbejderes første hjem i Bjerringbro.

virkeliggjort; men så meget var der om snakken, at Grundfos i foråret 1965 havde ikke mindre end 21 boliger under opførelse.

Et samlingspunkt for hele familien

Uden tvivl betragtede Poul Due Jensen arbejde og privatliv som to tæt forbundne sider af tilværelsen. Et velfungerende privatliv smittede af på arbejdet - og omvendt. Fabrikken skulle ikke bare være en arbejdsplads, men en del af ens liv og dagligdag, og arbejdsfællesskabet skulle strække sig ind i fritiden.

Det sidste kunne udmærket betyde, at han stillede en søndag formiddag hos en medarbejder og dekreterede, at nu skulle de to på fisketur eller jagt, og at der var afgang om fem minutter. Og det kunne lige så godt være en smedesvend som en leder, der på denne måde fik en højst sandsynligt anstrengende, men hyggelig dag - omend til en vis irritation for familien.

Ideen førte også til større arrangementer. I marts 1957 arrangerede Danmarks Radio for eksempel tre kæmpe-shows til fordel for nødhjælpsarbejdet efter den sovjetiske indmarch i Ungarn i 1956, og danskerne flokkedes hos de få, der havde TV. Dem hørte Poul Due Jensen ikke til; men han lejede et, stillede det op i et tomt lokale og inviterede alle ansatte til en hyggeaften omkring fjernsynet med øl, sodavand og pølser - og glædede sig åbenlyst over at kunne gøre noget for sine medarbejdere.

Lignende sammenkomster blev holdt, da han selv og hans ledere begyndte at rejse ud i verden. Alle skulle have del i oplevelserne, se billeder fra de steder, deres arbejde blev eksporteret til, og høre om mulighederne i den store verden. Men de skulle også forberedes til de internationale kontakter, fremtiden ville bringe, og i begyndelsen af 60'erne tog han et initiativ, som gav genlyd i pressen: Han oprettede en aftenskole og sendte alle de medarbejdere, som havde lyst, på kursus i fremmedsprog.

En naturlig del af det hele blev de virksomhedsbesøg, som gav ham lejlighed til at slappe af og opføre sig som en almindelig smedesvend på firmaudflugt. Også her åbnede han døren ud til verden, da han i 1964 tog med samtlige ansatte på bustur til Hannover-messen og besøg i det nye tyske søsterselskab.

På utallige måder lod han sine medarbejdere forstå, at de havde andel i succesen, men dermed også et ansvar og pligt til at smide, hvad de havde i hænderne, hvis Grundfos' ve og vel fordrede det. Det måtte selvfølgelig kræve en god portion forståelse hos deres familier; men i grunden var dét vel kun et spørgsmål om at tage så meget hensyn til familierne, at koner og børn også kom til at føle sig som en del af Grundfos.

Typisk var en episode, hvor servicechefen vægrede sig ved at tage til Fredericia og indrette en udstilling, fordi han skulle med sin familie på ferie og oven i købet havde lejet sommerhus

til formålet. »Så kan du vel tage familien med,« mente Poul Due Jensen. »Det må jeg ikke i en varevogn på gule plader.« - »Så få den omregistreret til personvogn!« Og mens Svend Åge Jensen måtte tage en arbejdsdag i ferien, fik hans familie således en ekstra udflugt, præcis som andre senere fik lov at tage familien med på udlandsrejser, når en planlagt ferie måtte aflyses.

Poul Due Jensens drøm om at skabe et samlingssted for sine medarbejdere og deres familier blev til virkelighed, da han den 18. maj 1974 strålende af glæde indviede »Hobby-garden«. Ideen viste sig bæredygtig, for hobbyværkstederne i den tidligere landbrugsejendom blev flittigt benyttet, og det pinte Poul Due Jensen, da bygningerne to år senere måtte vige pladsen for et nyt fabriksafsnit. Han lod imidlertid ikke sin plan gå i glemmebogen, og i foråret 1977 iværksatte han opførelsen af et permanent fritidscenter.

Den slags var dog kun halve løsninger. Bedre ville det være, om familierne følte, at de hørte til på Grundfos - også hvis de ikke selv arbejdede der.

Ferierne var én mulighed for at skabe et sådant tilhørsforhold, og allerede i 1951 erhvervede han et stykke jord i Fjellerup med henblik på at oprette en feriekoloni for sine medarbejdere - en plan, som dog først blev realiseret 30 år senere og i en noget anden form. Det helt rigtige måtte imidlertid være noget, der havde med dagligdagen at gøre.

Den tekniske og internationale udvikling stillede krav til fabrikkens medarbejdere, og Poul Due Jensen arrangerede foredragsaftener både om de nye markeder og om tekniske spørgsmål. Men han lod det ikke blive ved det. I 1962 etablerede han en aftenskole i virksomhedens nye kantine og tilbød sine medarbejdere kurser i matematik og fremmedsprog.
Billedet er hentet fra tyskundervisningen, som blev varetaget af en legendarisk skikkelse i byens skoleliv, Martha Thomsen (stående), som også fungerede som Poul Due Jensens private tolk.
Adskillige af eleverne på billedet fik i øvrigt en lang tilknytning til Grundfos. Således Ole Schütter og L. Trønninge Nielsen (forreste bord), Leth Møller, Niels Due Jensen og Steen Skjellerup (anden række) samt (bagest) Margit Vestergaard (nr 1 f.v.), Henny (Lund) Hanser (nr. 3) og Jørgen Bang Mikkelsen (nr. 4).
Som nr. 5 og 6 ved bageste bord ses desuden Erik Hyldahl og Per G. Knudsen. (Den unge dame med pandebåndet har beklageligvis ikke kunnet identificeres.)

Efterhånden som flere kvinder sidst i 1960'erne kom ud på arbejdsmarkedet, og tanken om at indføre toholdsdrift blev aktuel, begyndte han at øjne en løsning: Der skulle etableres et samlingssted for hele familien på selve virksomheden, et sted med legeplads til børnene, hobbyværksteder og hyggestuer til forældrene og boldbaner for alle. Han kunne ligefrem se for sig, hvordan husfaderen ville komme hjem fra arbejde og tage familien med derhen. Og mens han så stod i værkstederne og puslede med sin bil eller andet hobbyarbejde, kunne konen gå på arbejde i fabrikken eller sidde i hyggestuen med sit håndarbejde, og børnene kunne lege på legepladsen under betryggende opsyn.

Jens Hvorslevs gård, som stadig lå på fabriksområdet, måtte kunne anvendes til formålet. Den havde været brugt som lager, men blev nu sat i stand og indrettet som et stort hobbyværksted, og i maj 1974 kunne Poul Due Jensen så indvie "Hobbygården".

To år senere måtte han tage sin gave til sig igen, da udvidelsesplaner for selve fabrikken gjorde det nødvendigt at rive gården ned. Men han havde set, hvad han ville. Hobbygården var blevet så godt modtaget og så flittigt benyttet, at han turde sætte noget større i værk, og i foråret 1977 gik han i gang med planerne til et rigtigt fritidscenter. Det skulle være en "gave" til hans medarbejdere og et symbol på samhørigheden mellem dem og virksomheden, og midt i en tid, da Grundfos i øvrigt ekspanderede med stormskridt, virkede det næsten, som om han selv betragtede netop Fritidscenteret som kronen på sit livsværk.

Et enestående initiativ

Poul Due Jensens indsats for Grundfos-medarbejdernes velfærd var usædvanlig for hans samtid; men de fleste kunne nok se en logisk sammenhæng i tingene: Det drejede sig om at skabe gode forhold for de mennesker, der gennem deres arbejdsindsats bar hans virksomhed frem til succes. Derimod var der kun få, som kunne følge hans tankegang, da han i 1968 tog et skridt, som viste, at hans sociale engagement også omfattede det omgivende samfund.

Det måtte også se ud, som om der i 1960'ernes velfærdssamfund ikke var brug for private initiativer på det sociale område, for ingen led nød, hvis de psykisk eller fysisk ikke kunne yde en normal arbejdsindsats. De fik deres lovbestemte invalidepension og havde samme rettigheder som alle andre - med én undtagelse: De havde mistet retten til at deltage i et normalt arbejdsliv, blev holdt helt uden for enhver form for produktivt arbejde og måtte føle sig stemplet som ubrugelige.

Det var ingen menneskeværdig tilværelse, og Poul Due Jensen var da heller ikke længe om at fange ideen, da den tidligere borgmester i Bjerringbro, Poul Villadsen og forsorgschef N.E. Bank-Mikkelsen foreslog ham at oprette et beskyttet værksted på Grundfos.

Poul Due Jensen ejede en sjælden grad af social bevidsthed, og den gjaldt ikke kun hans egne medarbejdere. Som den første danske industrileder etablerede han således på Grundfos i marts 1968 et beskyttet værksted - et initiativ, som i en lang årrække skulle blive enestående i dansk industri.
Den officielle indvielse, som fandt sted den 13. maj samme år, blev da også genstand for megen opmærksomhed fra både offentlige myndigheder og handicap-organisationerne, her repræsenteret ved formanden for Evnesvages Vel, Irs. Albert Christensen (t.h.) og (halvt skjult bag ham) forsorgschef N.E. Bank-Mikkelsen.

Beskyttede værksteder var et kendt begreb i offentligt regi, hvor de fungerede som beskæftigelsesterapi for psykisk handicappede. Men hvis man etablerede et beskyttet værksted i en industrivirksomhed, ville dets medarbejdere få lov til at deltage i en rigtig produktion og tjene i hvert fald en del af deres løn gennem en aktiv arbejdsindsats alt efter formåen. Det var en opgave, som kun en privat virksomhed kunne udføre, og Poul Due Jensen forstod, at det var hans pligt at påtage sig den.

I marts 1968 åbnede Grundfos derfor landets første private beskyttede værksted.

Det startede med fire medarbejdere, rekrutteret gennem Statens Åndssvageforsorg; men ideen udviklede sig, værkstedet voksede, og med tiden blev medarbejderstaben bredere og kom til at omfatte ikke kun psykisk og fysisk handicappede, men alle kategorier af mennesker, som af den ene eller anden grund ikke kunne klare kravene på en "normal" arbejdsplads. For dem blev Revalideringsafdelingen, som den senere kom til at hedde, stedet, hvor de fik lov til at yde et meningsfyldt arbejde på det almindelige arbejdsmarked og dermed også fik en meningsfyldt tilværelse.

Her viste det sig igen, at Poul Due Jensen var langt forud for sin tid, for revalideringsværkstedet på Grundfos skulle gennem de følgende 25 år blive ganske enestående i dansk industri.

En helt anden verden

Poul Due Jensens barndom på fattiggården var sikkert en væsentlig årsag til hans dybe sociale engagement og omsorg for sine medarbejderes velfærd, og givetvis havde også de mennesker, som i hans ungdom havde givet ham en hjælpende hånd, præget ham i samme retning. Men han havde måske ikke udviklet sig så langt på dette område uden en kone, som tænkte i de samme baner og støttede ham i hans bestræbelser. Og der er heller ikke tvivl om, at han i høj grad måtte være inspireret af det miljø, han var kommet ind i, da han forlovede sig med Inger Johanne Bach.

Anna og Martin Bachs hjem var på mange måder en verden, som lå milevidt fra hans egen. Her var et velordnet familieliv i en form, han aldrig rigtigt selv havde kendt, med en far og en mor og hele tre børn, som oven i købet lå så tæt på hinanden i alder, at de kunne have et ægte søskendefællesskab.

Det var en ny og anderledes verden, der åbnede sig for Poul Due Jensen, da Inger førte ham ind i familien Bach i »Hjemly«, og det skyldtes ikke kun de gode økonomiske kår eller familiens dybe forankring i Indre Mission.
Langt stærkere måtte det virke at opleve det trygge og harmoniske familieliv hos Anna og Martin Bach og fællesskabet mellem dem og deres tre døtre (f.v.) Anna Margrethe, Ruth og Inger.

Den barndom, han kunne høre sin forlovede og hendes søstre fortælle om, viste heller ikke kun forskellen mellem land og by, men også forskellen i de økonomiske muligheder, for vel blev der ikke levet i sus og dus; men Martin Bach og hans bror Christian ejede trods alt byens største virksomhed, og den økonomiske tryghed var en kendsgerning.

At man aldrig havde behøvet at spare på elektriciteten, bortset fra i juledagene, hvor savværkets dampmaskine stod stille,

var kun en detalje. Men pigerne kunne også berette om, hvordan deres far havde taget dem med i biografen, om ferieophold med forældrene i et lejet sommerhus ved Tange Sø og om andre ting, som hverken Poul eller hans jævnaldrende på landet havde kendt.

I sit barndomshjem havde han ikke været vant til nogen videre selskabelighed, og selv havde han sjældent haft andre kammerater end Peter med hjemme; men i "Hjemly" stod dørene altid åbne - også for byens ungdom. Og det gjaldt ikke kun, når der blev holdt KFUM-møder, eller når husets døtre og deres kammerater samledes om søndagen til hyggestunder omkring klaveret, sådan som han selv havde oplevet det.

Dertil kom Bach-familiens dybe forankring i Indre Mission og stærke engagement i alt kirkeligt arbejde. Nok havde der været "missions-folk" i både Sahl og Gullev, deriblandt familien Markvart; men hans egne forældre havde ikke hørt til dem, og det var vel først, da han flyttede ind på KFUM, at han var kommet i nærmere kontakt med bevægelsen. Og her kom han så ind i en slægt, der havde tilhørt Indre Mission, siden vækkelsen kom til egnen.

En svigerfar

Forskellen mellem hans eget miljø og hans svigerfamilie var tydelige; men der var også lighedspunkter - især da mellem ham selv og hans svigerfar.

Martin Christensen Bach var født den 29. november 1881 i Bjerring som den yngste af en søskendeflok på seks og voksede op i ganske solide kår på en af sognets større gårde. Allerede som syvårig mistede han sin far; men moderen drev med dygtighed gården videre og satte sine børn godt i vej.

Fuldstændig som sin senere svigersøn følte Martin Bach ingen lyst til at blive landmand, og efter en tid som karl på fødegården gik han 18 år gammel i lære som tømrer. Efter læretid og militærtjeneste tilbragte han et par vintre på Indre Missions højskole i Haslev og blev her medlem af den kreds, som nogle år senere (i 1922) oprettede "Haandværkerhøjskolen i Haslev".

I slutningen af 1880'erne var vækkelsesbevægelsen nået til Bjerring. Moderen blev en af Indre Missions faste støtter, og selv oplevede Martin Bach som femtenårig en bevidst vækkelse og levede livet igennem i overensstemmelse hermed. Men han valgte en åben og udadvendt vej, blev aldrig den verdensforsagende og involverede sig gerne i alt, hvad der foregik omkring ham. For ham blev det i lige så høj grad KFUM og andet ungdomsarbejde, som prægede tilværelsen, og selv om dans, vin og kortspil ikke var velset i det hjem, han siden stiftede, var det en lys og livsglad variant af missionsbevægelsen, han praktiserede.

Typisk for ham var det også, at han ikke straks efter endt uddannelse slog sig ned i en stille og rolig tilværelse, men drog ud i verden. Han fulgte de gamle navertraditioner, gik i 1906 "på valsen", og vendte først tilbage til Bjerringbro tre år senere efter at have rejst gennem det meste af Europa og endda besøgt "Det hellige Land". Undervejs havde han på KFUM i Hamburg truffet en dansk pige, den fire år yngre Anna Hansine Hansen, som han giftede sig med et par år efter hjemkomsten.

Et savværk

I februar 1914 overtog brødrene Martin og Christian Bach Bjerringbro Savværk, en virksomhed, som i sin kun tiårige levetid havde skiftet ejer adskillige gange og nu havde måttet indstille sine aktiviteter.
Det lykkedes dem at få savværket i gang, og da billedet herover blev taget i 1926, havde de gjort det til en sund virksomhed, som end ikke de følgende års økonomiske depression kunne vælte.
(Foto: System B8 a/s)

»Far fik Mor, for at han ikke skulle køre løbsk, og Mor fik Far, for at hun ikke skulle køre i stå,« blev siden hen de tre døtres karakteristik af Anna og Martin Bach, og dermed tegnede de et rammende billede af et kontrastrigt ægtepar.

Anna Bach var den stilfærdige, hvis ét og alt var hjemmet og de tre piger, Anna Margrethe (kaldet Søs), Ruth og Inger. Martin Bach var derimod den udadvendte, som blev foregangsmand i en lang række af byens aktiviteter. Selvsagt engagerede han sig i arbejdet for at skaffe den voksende by en kirke; men også ved etableringen af en lokal realskole var han i første række, lige som han blev involveret i lokale og siden også landsomfattende aktiviteter inden for erhvervslivet.

Ved sin tilbagekomst til Danmark havde han nedsat sig som tømrermester i Bjerringbro; men der gik kun nogle få år, før iværksætteren i ham fik overtaget, og han kastede sig ud på det dybe vand. Bjerringbro Savværk lå stille hen og kunne erhverves af den, der ville påtage sig pantegælden. Det var ikke første

I 1942 måtte Martin og Christian Bach se deres livsværk gå op i flammer; men der skulle mere til at slå dem ud. Få dage senere startede de møbelproduktionen i lejede lokaler og gik i gang med at planlægge savværkets genopbygning, og allerede hen på efteråret kunne de genåbne et nyt og større Bjerringbro Savværk.
Fra alle sider blev der arbejdet med en imponerende ildhu for at få virksomheden på fode igen, og brødrene Bach fik et tydeligt bevis på det stærke engagement, de med deres usædvanligt menneskelige ledelse havde skabt blandt deres medarbejdere.
(Foto: System B8 a/s)

gang, savværket havde måttet indstille sine aktiviteter; men alligevel trak det i Martin Bach for at prøve kræfter med opgaven, og da hans ni år ældre bror, Christian, tilbød ham økonomisk støtte, slog han til. Christian Bach solgte sin gård i Hjermind, og den 1. februar 1914 overtog de to brødre savværket.

Tidspunktet var heldigt, for da 1. Verdenskrig kort efter brød ud, kom der gang i afsætningen. Ganske vist havde ingen af brødrene erfaring til rigtigt at udnytte situationen, og fortjenesten blev kun beskeden i forhold til omsætningen; men det lykkedes dem at opbygge en sund virksomhed, og selv om depressionen først i 30'erne skabte en stilstand, gik udviklingen i den rigtige retning. På den tid, da Inger og Poul Due Jensen blev gift, beskæftigede Bjerringbro Savværk et halvt hundrede medarbejdere.

Pudsigt nok mindede Martin Bachs samarbejde med broderen en del om hans ægteskab - og blev lige så succesrigt. Christian var den rolige og ligevægtige, som styrede økonomien, holdt tingene i gang og af og til slog koldt vand i blodet på sin lillebror, når denne blev alt for initiativrig, for Martin Bach var idémanden og iværksætteren - eller sagt med Christian Bachs ord: »Martin er bedre til at *sætte* i gang end til at *holde* i gang.«

Blandt de ideer, som viste sig bæredygtige, var starten af en møbelproduktion. Savværket begyndte at fremstille spise- og dagligstuemøblementer, og der opstod en veritabel møbelfabrik, som med årene blev den dominerende aktivitet. Det var dog først mange år efter, at først Christian og siden Martin Bach var døde i en høj alder, at man definitivt sagde farvel til savværksaktiviteterne og koncentrerede sig om produktion af kontormøbler og (i en årrække) køkkeninventar under navnet System B8.

Familieliv

Som den evigt aktive iværksætter burde Martin Bach være den første til at forstå og acceptere Poul Due Jensen; men alligevel havde han visse betænkeligheder over for den nye svigersøn.

Fra sig selv kendte han betydningen af at have en kone og en bror, som kunne holde en overstrømmende virkelyst i ave. Men Poul havde aldrig lært at indordne sig under større søskende eller en myndig moderhånd, og skulle Inger spille samme rolle i hans liv, som hendes mor gjorde det i Martin Bachs, ville hun få en vanskelig opgave. Ydermere var hun lidt svagelig - i det mindste i sine forældres øjne. Som halvvoksen pige havde hun været syg i nogen tid, og ud over et par skoleophold havde hun aldrig været uden for hjemmet. Blid og stille var hun, selv om hun kunne være særdeles viljefast - især da, når Anna Bach ville sende hendes veninder hjem, fordi Inger skulle hvile sig.

Martin Bach var langtfra sikker på, at hun ville have kræfter til et ægteskab med en så impulsiv og selvstændig natur som Poul.

Et stærkt og varmt sammenhold prægede familien Bach, og få ting glædede Anna og Martin Bach så meget som at samle børn, børnebørn og andre nære slægtninge omkring sig som på dette billede fra sommeren 1943.
Stående f.v.: Vagn Ottosen, Poul Due Jensen, Anna Margrethe Ottosen, Petrea Hansen (en søster til Anna Bach), Ruth Højlund, Inger Due Jensen, Ernst Højlund, dennes mor, Kirstine Højlund samt Martin Bach. Siddende: Anna Bach med børnebørnene - f.v. Birthe Due Jensen, Ruth Ottosen, Niels Due Jensen og Bodil Ottosen.

Dertil kom, at Martin Bach aldrig havde lagt skjul på sit håb om at få en "træ-mand" til svigersøn, da hverken han selv eller hans bror havde sønner, som kunne overtage virksomheden. En svigersøn, der var smed, opfyldte derfor lige så lidt hans ønskedrøm, som det gjorde, at Anna Margrethe valgte en postassistent, Vagn Ottosen, eller at Ruth giftede sig med en manufakturhandler, Ernst Højlund.

Men da de unge mænd først "kom ind i varmen", blev forholdet alt andet end køligt. De to ældste døtre forlod ganske vist byen; men Inger og Poul og deres børn var fortsat hyppige gæster i "Hjemly". Og aldrig var Anna og Martin Bach gladere, end når de kunne samle alle de tre unge familier hos sig, ikke mindst til den årlige festmiddag, hvor døtrene og svigersønnerne mødtes i "festdragt".

Det lille fiskerleje Fjellerup på Djurslands nordkyst var i mange år rammen om familien Bachs sommerferier, og også Poul Due Jensen faldt godt til på stedet. Han og Inger endte endda med at købe det hus, man hidtil havde lejet af en lokal fiskerfamilie, og videreførte nu traditionen med at samle familien dér.
(Bagest f.v.: Poul Due Jensen med hunden Bongo, Anna Bach, Inger og Ingermarie Due Jensen samt Martin Bach. Siddende i græsset mellem Estrid og Niels Due Jensen: Birgit, Ruth og Peter Højlund).

Også mellem de unge familier indbyrdes udviklede der sig et kammeratligt venskab, som ikke blev mindre stærkt, da "Søs" og Vagn Ottosen i 1942 vendte tilbage til Bjerringbro, hvor de engagerede sig kraftigt i KFUM-arbejdet.

Lidt efter lidt gik det også op for Martin Bach, at hans svigersønner ikke var så ubrugelige endda. I 1942 lykkedes det ham at overtale Vagn Ottosen til at forlade sin tjenestemandsstilling og forsøge sig som bogholder på Bjerringbro Savværk, hvor han fik sit virke til sin død. Og året efter ansatte han Ernst Højlund som repræsentant i møbler i København, en ansættelse som dog kun varede, indtil Ernst Højlund tre år senere indtrådte som kompagnon i en manufakturvirksomhed i Skagen.

Et forbillede

Poul Due Jensen var den eneste af de tre, som aldrig blev direkte ansat på savværket. Til gengæld var han som tidligere nævnt dybt involveret i genopbygningen efter branden i 1942 og modtog i øvrigt en kontant belønning for sin indsats under

selve redningsarbejdet. Og i årene efter optrådte han både som teknisk konsulent og senere også maskinleverandør for virksomheden.

Givet er det, at han her fik en væsentlig inspiration til sit eget senere virke som arbejdsgiver, for selv om han måske ikke kunne være enig med sin svigerfar på alle områder, måtte han beundre ham dybt for hans evner til at engagere sine medarbejdere i virksomhedens ve og vel. Det stærkeste bevis havde han set under og efter branden, hvor alle ansatte kæmpede for at få virksomheden på benene igen, som om savværket var deres eget.

Det var det faktisk også - i det mindste i et vist omfang. I 1941 omdannede Martin og Christian Bach nemlig Bjerringbro Savværk til aktieselskab, og i den forbindelse gjorde de noget exceptionelt. De tilbød deres medarbejdere at blive aktionærer. Tanken var, at aktionærkredsen skulle bestå af de to brødre og deres familier samt savværkets medarbejdere. Indtil videre var det naturligvis familien, der sad på aktiemajoriteten, og ud af en samlet aktiekapital på 200.000 kr. kunne medarbejderne højst tegne sig for 22.500; men lidt efter lidt kunne medarbejderne så erhverve en større del af aktierne og dermed sikre, at de kunne føre deres arbejdsplads videre, når de oprindelige ejere ikke var mere.

Så vidt vides, var det første gang, en dansk virksomhed forsøgte at indføre økonomisk demokrati, og rimeligvis var planerne for avancerede for tidspunktet, for brødrene Bach fik aldrig afhændet aktiemajoriteten til medarbejderne. Måske var det også mindre væsentligt, for alene den omstændighed, at medarbejderne havde aktier og dermed adgang til generalforsamling og bestyrelsesposter, var i høj grad medvirkende til et øget engagement, godt hjulpet af, at Martin Bach også i andre henseender behandlede sine folk godt.

Hos Poul Due Jensen måtte det skabe respekt for Martin Bachs evner som virksomhedsleder, og det var måske en af grundene til, at han selv, da den tid kom, bad sin svigerfar om at indtage posten som bestyrelsesformand i Bjerringbro Pumpefabrik A/S.

I svigerfars stol

Den omvendte anmodning kom til gengæld aldrig; men det skyldtes næppe, at Martin Bach ikke med tiden fik respekt for Poul Due Jensens evner til at drive en virksomhed. Tværtimod udtalte han ved adskillige lejligheder offentligt, at han næppe nogensinde havde været mere heldig med en pengeanbringelse, end da han kautionerede for sin svigersøn. Snarere var grunden den, at han havde svært ved at forestille sig et samarbejde med en lige så viljestærk personlighed som han selv i bestyrelsen for den virksomhed, der trods alt var hans egen.

Det vidnede både om Poul Due Jensens dybe respekt for sin svigerfars evner til at lede en virksomhed og om en høj grad af tillid, da han ved stiftelsen af aktieselskabet Bjerringbro Pumpefabrik i 1957 bad ham indtræde på posten som bestyrelsesformand. Det viste sig at være en klog disposition, og Martin Bach, som her besøger virksomheden under en af de talrige fabriksudvidelser, bestred hvervet til sin død den 18. januar 1962.

Hvis Martin Bach havde været været betænkelig ved at kautionere for sin svigersøn, da han etablerede sig som selvstændig, måtte han med tiden erkende, at hans tvivl var gjort til skamme. I sine taler ved festlige lejligheder (her Birthe Due Jensens konfirmation) yndede han da også at fortælle, at han anså de mange penge, han dengang havde sat på spil, for at være sit livs bedste pengeanbringelse.

På sit dødsleje var han da heller ikke i tvivl om, hvordan familien fremover skulle være repræsenteret på Savværket: Efter hans død den 18. januar 1962 indtrådte Poul Due Jensen i Savværkets bestyrelse, mens Vagn Ottosen, der allerede havde en bestyrelsespost og efter Christian Bachs død i 1947 var blevet valgt til formand, nu blev udnævnt til administrerende direktør.

For Vagn Ottosen blev det et alt for kort virke. Efter få måneder på posten blev han syg, og den 25. september 1962 døde han i en alder af kun 49 år.

Poul Due Jensen fik derimod en lang periode i bestyrelsen, hvor han i 1974 overtog formandsposten, og han kom i høj grad til at sætte sit præg på Bjerringbro Savværk på en måde, som ind imellem kunne ryste en forsigtig virksomhedsledelse og skabe en vis misstemning hos nogle af de øvrige familieaktionærer.

Også her havde han nemlig visioner - visioner om en stor og moderne møbelfabrik, som kunne bevæge sig ud på de internationale markeder.

Der skulle udvides og moderniseres, og det blev der - i det mindste, når det gjaldt bygninger og produktionsudstyr, for af besynderlige årsager kunne han have ganske svært ved at indse behovet for moderne kontormaskiner og andet, der ikke havde med udviklingen og fremstillingen af produkterne at gøre. På produktionsområdet var det derimod Poul Due Jensens udtalte politik, at virksomheden skulle have rigelig kapacitet, både bygnings- og maskinmæssigt, for at skabe det rigtige produktionsforløb. Så var det til gengæld mindre væsentligt, at maskinerne i perioder kun blev udnyttet 50%.

Men også på virksomhedens afsætningspolitik satte han sit tydelige præg. Bjerringbro Savværk fremstillede produkter af høj kvalitet og godt design, og ledelsen mente, at man derfor kunne holde prisniveauet højere end konkurrenterne; men Poul Due Jensen var langtfra enig i denne opfattelse. Man

havde nu helt forladt produktionen af daglig- og spisestuemøblementer for at hellige sig kontormøblerne, og han så, at hvis man for alvor skulle trænge ind på dette marked, måtte man også konkurrere på prisen, selv om det skulle betyde et ringere dækningsbidrag. Derfor fik han gennemført en beslutning om, at man skulle lægge sit prisniveau under konkurrenternes.

Af stor betydning for savværkets videre skæbne blev det også, at man på Poul Due Jensens forslag i 1975 begyndte at producere køkkenelementer under eget navn. Baggrunden var den, at virksomheden i flere år havde været underleverandør til en anden producent af køkkener; men Poul Due Jensen var ikke tilfreds med at se et godt produkt blive solgt under fremmed navn. Hvis Bjerringbro Savværk kunne lave et kvalitetskøkken, så han ingen grund til, at det ikke også selv skulle tage æren.

I december 1954 blev Martin Bach slået til Ridder af Dannebrog - en ære, han forholdt sig til med stor ydmyghed.
Causke forståeligt var han dog stolt nok over udnævnelsen til at lade sig portrættere med ridderkorset. Og lige så naturligt var det, at billedet blev et dobbeltportræt af ham og den kvinde, der i en menneskealder havde været hans trofaste støtte - Anna Bach.

Alt dette krævede investeringer, som nødvendigvis måtte finansieres ved en udvidelse af aktiekapitalen, og det var forståeligt, hvis ikke alle aktionærer havde lyst og evner til at følge ham i så henseende. Men hvis ingen andre ville, var han selv villig til at sætte penge i projekterne, vel at mærke på Ingers vegne, for ret beset var det hendes interesser, han repræsenterede.

I praksis kom investeringerne derfor til at betyde en forøgelse af Inger Due Jensens aktieandel, og da projektet var gennemført, sad hun som hovedaktionær i Bjerringbro Savværk A/S (en position som iøvrigt ikke ændrede sig, da savværket under sit nye navn, System B8 møbler a/s, gik på Børsen i 1985).

Man kunne med nogen ret spørge, om Poul Due Jensen havde brug for en møbelfabrik. Svaret måtte blive nej, og han

I 1962 indtrådte Poul Due Jensen i bestyrelsen for Bjerringbro Savværk A/S, hvor han målbevidst arbejdede for at videreføre sin svigerfars livsværk.
Hans vækstfilosofi fik afgørende betydning for savværkets udvikling til den moderne møbelfabrik System B8 møbler a/s.

gav da også en anden og mere følelsesmæssig begrundelse for sit engagement i savværket. »Jeg gør det for Ingers skyld,« sagde han - og her tænkte han næppe på aktiemajoriteten, men alene på den omstændighed, at han gjorde en indsats for at opretholde sin svigerfars livsværk.

For Martin Bach havde skabt noget, som fortjente at vokse videre, og Poul Due Jensen måtte med rette føle, at det, han nu gjorde, kun var en fortjent tak til hans svigerfar.

Bag facaden

Poul Due Jensens aktivitetsniveau måtte begrænse hans muligheder for at deltage i familielivet. Som alle andre i 50'erne (skolebørnene iberegnet) kom han hjem ved middagstid for at få sin varme mad; men fyraften var et stort set ukendt begreb for ham. Han dukkede ganske vist op for at spise aftensmad og høre radioavis; men som oftest vendte han derefter tilbage til arbejdet, kom hjem for at få sin aftenkaffe og sige godnat til børnene og gik så på arbejde igen. Det var derfor Inger Due Jensen, som blev familiens holdepunkt i hverdagen.
Til gengæld fik de fire børn deres fars arbejdsplads tættere ind på livet end de fleste, for nok sad Poul Due Jensen ikke i stuen hver aften; men han var jo bare ude i fabrikken eller på kontoret, og det var ikke fremmed område for dem. I Mosen havde de en uovertruffen legeplads; men også selve fabrikken hørte dagligdagen til. Pigerne så den vel mest som stedet, hvor man fik trukket sine mælketænder ud og arrangerede søndagsvæddeløb på budcyklerne; men for Niels blev den et yndet opholds-

Et kig indenfor i villaen på Østergade viser en ganske almindelig familie anno 1954: Inger og Poul Due Jensen omgivet af deres fire børn - yderst til venstre Birthe, dernæst Estrid, og (til højre for Inger Due Jensen) Ingermarie og Niels.

Et højt skattet medlem af familien Due Jensen var i mange år schæferhunden Bongo, her fotograferet i 1951 mellem Niels og Poul Due Jensen.
Den var børnenes trofaste legekammerat, men så sandelig også hjemmets og fabrikkens trofaste vogter, og var en fremmed uforsigtig nok til at bevæge sig ind på Poul Due Jensens kontor i hans fravær, kunne han være sikker på ikke at slippe derfra, før Bongos herre vendte tilbage og standsede bevogtningen.

sted, hvor man kunne slå en sludder af med nogle af folkene og hente hjælp til at fremstille forskelligt legetøj.

Efterhånden skete det selvfølgelig, at Poul Due Jensen var hjemmefra på forretningsrejser; men så meget mere festligt var det, når han kom hjem, for et eller andet havde han altid med til sine børn, i det mindste indtil rejserne blev hverdagsbegivenheder. Han holdt af at give gaver, og det at komme hjem med rulleskøjter og se dem blive prøvet i en sen aftentime var en lige så stor oplevelse for ham selv som for modtagerne.

Det betød ikke, at han opdrog sine børn i overflod. Skulle de bruge lommepenge, kunne de som alle andre tage småjobs som avisbud eller babysitter, og privatøkonomien blev holdt i stramme tøjler. Fabrikken kom i første række, når der skulle bruges penge, og dem var der i de tidlige år ikke mange af. Svingninger i pumpesalget prægede da også familielivet, og stemningen i hjemmet kunne være trykket på vinter-søndage, hvor Poul Due Jensen havde været på posthuset i spændt forventning om et par ordrer, men var kommet tomhændet tilbage. Resten af dagen kunne han gå urolig frem og tilbage i stuen, mens hans familie gjorde klogt i at holde sig i ro.

Der var mange stille søndage, og uden at diskutere økonomi med børnene fik han lært dem, at pengene ikke kom af sig selv. Det var derfor forståeligt, hvis de betragtede det med bekymring, når han så gav penge ud. For blev der sparet i det daglige, var der til gengæld ingen smalle steder, når der endelig skulle festes. Han kunne være utroligt generøs, når man i en eller anden anledning skulle ud og spise, eller når han kunne glæde andre med en gave.

Mere opslugt af sit arbejde var han i øvrigt ikke, end at han fulgte med i sine børns gøren og laden, ikke mindst på skole-

området. Han krævede ikke, at de skulle være de bedste, men kunne dog som de fleste forældre godt lide at vide, at de klarede sig godt. Beklagede de sig over, at der i skolen havde vanket øretæver, var han overbevist om, at det var fortjent. Havde de besvær med regning og matematik, var han derimod parat til at hjælpe, selv om det kneb med hans tålmodighed over for mennesker, som ikke forstod noget, der for ham selv var så indlysende og simpelt.

At han så overlod den daglige opdragelse til sin kone og kun selv blev inddraget, når der skulle straffes (eller trues med det), skilte ham næppe ud fra flertallet af den tids fædre.

Han fik dog også tid til fælles gøremål med sin familie. Der var de jævnlige besøg i det Bachske hjem, hvortil han kørte på cykel med Birthe på bagagebæreren og Niels på stangen, mens Inger fulgte efter med Estrid i barnevognen. Der var søndagseftermiddage, hvor han og Inger i fællesskab løste avisens krydsordsopgaver. Men der var også søndagsudflugter i omegnen. Oftest gik turen mod Tange, forbi vandkraftværket, over dæmningen og videre til en fredelig plet ved søen, hvor madkurven kom frem.

Tre søstre - Ingermarie, Estrid og Birthe Due Jensen.
(Foto fra ca. 1958)

Et sted at slappe af

Efterhånden som tingene begyndte at tage fart, kneb det måske at finde ro til søndagsudflugter; men familien fik et nyt fristed.

I flere år havde fiskerlejet Fjellerup på Djurslands nordkyst været familien Bachs sommertilholdssted. Oprindelig havde Christian Bach og hans familie lejet sig ind hos en fiskerfamilie, senere overtog Anna og Martin Bach lejemålet, og i 1951 købte Poul Due Jensen så huset. Sin vane tro sørgede han for, at der fulgte et pænt stykke jord med, og erhvervede 22.000 m^2 land, hvor han ville opføre en feriekoloni til sine medarbejdere.

Åbenhus er navnet på en af de gamle fiskerslægter i Fjellerup, og det var hos et af dens medlemmer, familien Bach i en årrække lejede sig ind i sommertiden.
I 1951 købte Poul Due Jensen huset (billedet herover) og det tilhørende lille stykke landbrugsjord.
Ti år senere lod han huset ombygge til en moderne feriebolig, som samtidig gav ham mulighed for at invitere udenlandske forretningsforbindelser på besøg.
Billedet til højre viser ham og Inger Due Jensen ved rejsegildet i 1961.

Huset, som ti år senere blev ombygget til ukendelighed, blev i de kommende årtier familiens faste tilholdssted sommeren igennem. Det var her, han kom tættere ind på livet af sine børn og fik tid til fælles fritidsaktiviteter, tid til at slappe af.

Nu var afslapning ganske vist en kunst, han ikke mestrede. Der gik som regel en uges tid af ferien, før han holdt op med at køre tilbage til fabrikken hver dag, og selv derefter puslede han som regel med ideer og små eksperimenter, som han med årene begyndte at inddrage sin søn i. Var der intet af den slags at tage sig til, blev han rastløs og kunne pludselig dukke op hos venner i Bjerringbro og erklære, at han var ved at blive tosset af at gå i Fjellerup uden noget at tage sig til.

»Det bedste, der kan ske, er, at et eller andet går i stykker, så han har noget at tage sig til,« var Ingers lakoniske kommentar, og rigtigt var det, at han ofte kastede sig over diverse reparationer. Når de så var bragt i orden, kunne man altid gå i gang med at konstruere en eller anden sindrig indretning til huset eller til den motorbåd, han med tiden anskaffede sig.

Et af de store projekter kom, da han forsynede sin hurtigtgående motorbåd med trawlspil og -skovle. Grejet var lavet hjemme på fabrikken; men det skulle tilpasses og ændres, og her var noget, han og hans søn kunne være sammen om en sommer igennem.

Så planlagt behøvede et projekt dog ikke at være. Det kunne være en pludselig indskydelse, som bragte det i stand, og når ideen var der, skulle den føres ud i livet her og nu. Sådan skete det, at han pludselig fik lyst til at arrangere et grill-party, sådan som han havde oplevet det i Amerika. Han manglede ganske vist en ordentlig grill; men før nogen havde set sig om, havde han kontaktet fabrikken derhjemme og bedt dem svejse en stor grill-rist og få den bragt til Fjellerup inden aften.

Poul Due Jensen var grundig i alt, hvad han foretog sig, og efter ombygningen kunne det da også være vanskeligt at genkende den gamle fiskergård, som han med et stænk af humor døbte »Dueslaget«.
Kun én ting var uforandret - husets funktion som samlingssted for familie og venner i ferier og fritid.

Når han var i humør til fest, skulle der ikke spares, og det tålte ingen opsættelse! Han var heller ikke den, der holdt sin glæde for sig selv. Naboer og forbipasserende blev hentet til for at være med til at prøve noget nyt og spændende, og i det hele taget var "Dueslaget", som sommerhuset blev døbt, ofte rammen om improviseret selskabelighed og hyggeligt samvær.

Et er et søkort at forstå...

Den altoverskyggende ferieaktivitet var imidlertid båden - eller rettere bådene, for det blev til adskillige.

Det begyndte i al beskedenhed med fisketure i en lejet jolle; men det passede dårligt til hans temperament at ro. Der skulle være fart over feltet, han måtte have sin egen motorbåd, og sammen med en gammel bekendt fra savværket, Alfred B. Christensen, gik han i gang med at bygge en båd af aluminiumsplader. Nogen erfaring som bådebygger havde han ikke; men med vanlig optimisme stolede han på, at han kunne lave

I tidens løb måtte Poul Due Jensen at anskaffe sig flere motorbåde af forskellig type, deriblandt denne speedbåd, som han yndede at lade sine børn og unge venner stå på vandski efter.
Han anvendte den imidlertid også til fiskeri og forsynede den i den anledning med trawlspil - et højst usædvanligt udstyr for en båd af den type.
Her gør han og vennen Einar Cook (t.v.) klar til en fisketur i sommeren 1975.

Glasfiber-beklædningen af criscraften »Ajax« står klart i manges erindring, hvorimod det kniber med fotos af båden. Blandt de få er ovenstående, som stammer fra en fisketur først i 1960'erne. Foruden stang og snøre og det tidligere omtalte trawl forsøgte Poul Due Jensen sig i øvrigt også med rødspættegarn, og her var noget, hele familien kunne samles om - i det mindste når garnene bagefter skulle klares op. Her får han hjælp af Inger, Ingermarie, svigersønnen Thorkild, Niels og børnebørnene Annette (foran Ingermarie) og Poul (t.h.)
(Foto fra 1975)

noget, der var anderledes og bedre. Der kom også en båd ud af det; men noget uformelig var den - og ikke alt for tæt.

Der varede da heller ikke længe, før han købte en 16-17 fods træbåd, som "ABC" forsynede med kahyt - og en større motor. Men heller ikke det var nok i det lange løb. I 1958 fik han kig på en stor "cris-craft" med to velvoksne motorer og et par brændstoftanke, der fik mere end én tankpasser til at kigge bekymret ned i havnebassinet for at se, hvor dieselolien blev af - for derefter at spørge forsigtigt til ejerens betalingsevne.

En flot båd i blank mahogni var det; men Poul Due Jensen havde ikke købt den for at tilbringe foråret med skraber, sandpapir og pensel, og Alfred Christensen fik en vinter til at gå med at skjule træet under teknologiens seneste landvinding, glasfiber, og støbe en kahyt i samme materiale. Det foregik i et hjørne af fabrikken, og det blev en minderig dag, da båden igen

skulle ud derfra, for glasfiberen havde gjort den bredere end fabriksporten. Ud kom den dog - efter at et stykke af muren var fjernet.

Af gode grunde var Poul Due Jensens lyst til at sejle større end hans erfaring, og det tog tid, før han vænnede sig til, at en stærk vilje ikke var nok til at begå sig på havet. Bedre blev det ikke af, at han opfattede hårdt vejr mere som en fornøjelig udfordring end noget, man burde have respekt for. Men på besynderlig vis slap han heldigt fra sine sejladser, og med tiden - og kyndig assistance - lærte han at klare sig i det uvante element. Det blev til mange ture med familien og endnu flere fisketure - både de traditionelle med stang og snøre og de for en speedbåd højst usædvanlige med trawl, som ofte sluttede med, at han måtte vandre rundt til venner og bekendte i sommerhusområdet og tilbyde dem gratis rødspætter eller bringe en balje fuld af fisk til Bjerringbro og lade sine medarbejdere forsyne sig.

Legesyge

Bådene var ét blandt mange eksempler på, at der i den evigt aktive industrimand boede en legesyg drengesjæl. Det var drengens trang til at eksperimentere, som havde skabt hans succesrige opfindelser; men som alle drenge kunne han pludselig slå over fra det målrettede til det direkte kåde og lave skæg og ballade.

På et tidspunkt anskaffede han sig for eksempel en lille rød speedbåd, som hans nu halvvoksne børn og unge venner og medarbejdere kunne stå på vandski efter. Det var fest og fart, og allersjovest var det, når han kunne få dem til at vælte. Han udviklede ligefrem sin egen teknik i den retning.

Som enhver anden dreng kunne han også henrykkes over alle former for mekanisk "legetøj" og bragte den ene sindrige husholdningsmaskine efter den anden hjem til Inger som den allermest spændende gave, han kunne finde på.

Størst var dog hans glæde ved biler. Mere legesyg var han ikke, end at den første bil, han anskaffede sig, var en varevogn til fabrikken; men i 1950 lykkedes det ham at få indkøbstilladelse til en personvogn, en sort Opel Kaptain. Han lyste af stolthed den aften, han bragte den hjem, og slæbte omgående familien ud på en prøvetur. Han havde fået et nyt stykke legetøj - men også det statussymbol, som en bil endnu var i 50'erne.

Denne dobbeltrolle bevarede bilerne for Poul Due Jensen livet igennem, selv om de også blev uundværlige arbejdsredskaber, ikke mindst, da fabrikken i Tyskland kom til, og lange køreture blev en nødvendighed. En Ford Zephyr, en Custom Line, en Jaguar Mark II og en stor Mercedes afløste hinanden og vidnede om hans begejstring for store, hurtige biler. Han elskede fart og var ingen forsigtig endsige langsom bilist. Og han holdt af selv at være chauffør, selv om han med årene ofte foretrak at lade en medarbejder indtage pladsen i førersædet på turene til og fra Wahlstedt, således at han selv kunne sidde bag i bilen og tænke.

En grundfæstet livsholdning revurderes

Selv om den stigende velstand påvirkede familielivet i mange retninger, var der ét punkt, som stod fast: Tilknytningen til Indre Mission og et stærkt engagement i det kirkelige arbejde.

Som tiden gik, begyndte det vel at knibe for Poul Due Jensen at få tid til at deltage aktivt i foreningsarbejdet, og han måtte opgive sin plads i KFUM's bestyrelse. Men han og Inger Due Jensen blev aktive på andre områder, f.eks. i bevægelsen "Unge Hjem", hvis Bjerringbro-afdeling de var medstiftere af, og hvis landsorganisation de støttede økonomisk.

Givetvis var det holdningerne i familien Bach, som her slog igennem; men også for Poul Due Jensen selv var religionen i

Poul Due Jensen delte ikke sin yngste datters interesse for heste. Så meget desto større var spøgen, da han en enkelt gang satte sig i saddelen. (ca. 1965).

Det er næppe tilfældigt, at Poul Due Jensens blik på billedet herunder er rettet mod Ajax' log, for netop fart var for ham noget af det, der gjorde livet værd at leve.

Bruddet med Indre Mission og dens leveregler bragte nye elementer ind i Poul Due Jensens liv.
Han blev en ivrig danser (som på nedenstående billede fra en jagtmiddag i 1969); men først og fremmest blev han en lidenskabelig kortspiller - på billedet t.v. i selskab med Ingers kusine, Musse Bach (t.v.) og de nære venner Jenny og Gotfred Zink.
(Billedet stammer formodentlig fra 1970'erne).

ungdomsårene blevet et fast holdepunkt, og ikke mindst han var en trofast kirkegænger, som fra sin faste plads nær orglet lod sin malmfulde røst klinge ud over menigheden.

Det satte sit stærke præg på familielivet, hvor vin og dans var tabu, og hvor blot det at lege med spillekort hos en kammerat kunne give et barn samvittighedskvaler. Ganske vist var spil som f.eks. skak, tilladt, og det var også i høj grad acceptabelt at spille kroket med naboerne; men kortspil var bandlyst.

At man bad bordbøn og sang salmer ved sammenkomsterne, måtte undre medarbejdere og forretningsforbindelser med en anden baggrund; men selv om der var fremmede tilstede, gik man ikke på kompromis med en grundfæstet livsholdning. Så meget mere overraskende var det, da Poul Due Jensen omkring 1960 i løbet af temmelig kort tid lagde sin livsførelse om - i det mindste i forhold til kirken som institution og til Indre Missions Samfund.

Poul Due Jensen satte i høj grad pris på festlige sammenkomster; men alligevel valgte han at fejre sin 60 års fødselsdag på anden vis.
Sammen med familien og et par gode venner drog han på foto-safari til Kenya, hvorfra dette afslappede billede af ham og Inger Due Jensen er hentet.
Det ville dog næppe have været en vellykket ferie for ham, hvis han ikke også på denne tur havde benyttet lejligheden til at besøge den lokale forhandler og se på pumper og vandforsyning.

At forene et liv som tekniker og forretningsmand med Indre Missions meget bogstavelige tolkning af Bibelens ord og kontante overførsel af dem til nutiden måtte skabe konflikt. Lettere blev det ikke af, at han følte, at visse kredse inden for det kirkelige arbejde tænkte mere på det timelige end det åndelige og prøvede at udnytte ham økonomisk. Han måtte simpelthen reagere mod alt, hvad han fandt forlorent i det kirkelige liv og mod nogle bånd, som føltes alt for snærende. Omgivelserne kunne kun se det som et radikalt brud, og de færreste opdagede, at han havde haft så megen styrke til at udkæmpe sine indre kampe, at det lykkedes ham at bevare det grundlæggende, den personlige tro.

Fest og glæde

Udadtil var der tydelige tegn på hans "frigørelse", for de ting, der tidligere havde været bandlyst, blev nu naturlige elementer i tilværelsen.

Poul Due Jensens 50 års fødselsdag blev fejret i Salzburg, hvor man bl.a. besøgte saltminerne. Det obligatoriske foto fra besøget viser Poul Due Jensen midt på mine-vognen. Bag ham Inger og Estrid Due Jensen samt direktøren for det tyske Grundfos-selskab, I.O.Hansson. Foran ham (f.h.) Ingermarie og Niels, som kort forinden havde ført den første tur-deltager, Minna Højgaard Sørensen ind i familien.

Det gjaldt ikke mindst kortspillet, hvor Whist blev en lidenskab for resten af livet. Ikke mindst da han i 1970'erne opholdt sig i Tyskland, var det næsten en tradition, at enhver Bjerringbro-medarbejder, som besøgte Wahlstedt, på det nærmeste blev tvangsudskrevet til at spille kort med ham, og han kunne blive dybt skuffet, når han fandt ud af, at den pågældende ikke var kortspiller. Og lige så meget irriterede det ham at få en dårlig makker, som måske oven i købet var skyld i, at han tabte spillet.

Men også på andre områder antog selskabeligheden nye former. Musik havde han altid holdt af, kunne stille sig op og dirigere, hvis han hørte Strauss og Lumbye i radioen, og nu var der intet, der hindrede ham i også at danse til musikken. Han og Inger - og deres børn - begyndte at gå på danseskole for i det mindste at kunne klare "pligtdansene" ved selskabelige lejligheder. Men det blev til mere end en pligt. Han blev grebet af dansen og fik ry som en habil og især udholdende danser, som helst skulle nå at danse med alle tilstedeværende damer, når muligheden bød sig.

Det liv, han og hans familie havde ført, havde langtfra været præget af mangel på livsglæde; men alligevel var det, som om han først nu for alvor foldede sig ud i festligt lag med en hæsblæsende energi og en næsten barnlig og frem for alt smittende glæde. Det var nok betegnende, at hans børnebørn i en tidlig alder lærte sig at efterligne hans vane med at klappe i hænderne af fryd, når en festlig sammenkomst tog sin begyndelse.

Jagten

Skete der væsentlige ændringer i Poul Due Jensens tilværelse på både det materielle og det åndelige plan, var det måske alligevel et helt tredje område, som skabte de største forandrin-

Niels Due Jensen begyndte i en tidlig alder at interessere sig for jagt, og hans begejstring derover gav hans far lyst til at forsøge sig som jæger.
Det er svært at sige, hvem af de to der var mest stolt, da Poul Due Jensen nogen tid senere nedlagde sin første buk (billedet); men én ting er sikker - fra den dag var Poul Due Jensen jæger med liv og sjæl og fandt her sine mest afslappende stunder.

ger i den del af hans liv, som ikke netop havde med opfindelser og virksomhed at gøre. Han blev jæger.

Det var hans egen søn, der tændte hans interesse. Niels havde i lang tid gjort tilværelsen usikker for byens gråspurve, først med bue og pil og senere med luftbøsse, og en dag var det lykkedes ham at komme rigtigt på jagt sammen med ostegrosserer Gotfred Zink, som boede lidt længere ude ad Østergade. Nu kom drengen og fortalte med begejstring om, hvor spændende det var, og Poul Due Jensen fik interesse for sagen.

Han anskaffede sig et haglgevær og en jagttaske, blev inviteret med Gotfred Zink på jagt, og skød i mosen øst for byen sin første fasan, som blev bragt hjem i triumf lige som senere den første ræv, de første tre regnspover og de første fire ænder - for slet ikke at tale om den første buk, en dejlig seks-ender.

Han havde fået en interesse, som fulgte ham livet ud og snart overskyggede andre fritidsinteresser. Han satte sig for at blive

Gotfred Zink var ubetinget Poul Due Jensens nærmeste kammerat på jagtturene; men han fandt også nye jagtvenner.
Blandt dem var landsretssagfører Aage Dahl, som siden blev advokat for Grundfos og her ses i en situation fra virksomhedens jubilæum i 1970.

en god skytte og nåede ved ihærdig træning sit mål, og han tillod sig den luksus at få sin egen jagt forskellige steder i Midtjylland, en jagthytte ved Limfjorden og et stort jagtrevir i Tyskland. Jagten blev ligefrem et kendetegn for ham også i forretningsmæssig sammenhæng, og den store årlige "Grundfos-jagt" blev en højt værdsat begivenhed for hans udenlandske forretningsforbindelser.

Først og fremmest blev jagten dog i hans senere år stedet, hvor han virkelig slappede af. Nok var han stolt, når han nedlagde et smukt stykke vildt; men han nød i lige så høj grad blot det at være i naturen - alene eller sammen med sine gamle jagtkammerater. For kammeratskabet med folk, der ikke havde noget med hans travle dagligdag at gøre, blev gennem jagten en vigtig del af hans fritid.

Det skete dog også, at jagtkammerater blev til gode forretningsforbindelser. Det gjaldt for eksempel et forhold, som ellers startede mindre venskabeligt: Efter at have været med Gotfred Zink på dennes jagt ved Limfjorden købte han 9 tdr.

Jagtinteressen blev anledning til en fast tradition på Grundfos - den årlige Grundfos-jagt for venner og forretningsforbindelser.
Her holdes der morgen-appel foran Frisholt ved jagten i 1969. F.v. godsejer Leif Arp-Hansen, Ornstrup (i hvis skov årets jagt fandt sted), Poul og Niels Due Jensen, samt to Grundfos-medarbejdere, som samme år havde passeret 15 årsdagen for deres ansættelse, Robert Kristoffersen og Reinholdt Christensen.

land jagt i Hejlskov ved Lovns Bredning og gik i gang med at bygge sig en jagthytte. Det var en torn i øjet på landsretssagfører Aage Dahl fra Viborg, som havde lejet jagten i det meste af sognet, og der opstod en konflikt mellem de to. Sagen løstes imidlertid, da Aage Dahl inviterede Poul Due Jensen til at jage på sine enemærker - mod selv at få lov til at drive jagt på hans, og der udviklede sig nu et personligt venskab, som snart førte til, at Aage Dahl blev advokat for Grundfos.

Jagthytten i Hejlskov blev Poul Due Jensens fristed og rammen om et godt kammeratskab med Gotfred Zink, som var den, han oftest tog med på en improviseret jagttur. Men også i Bjerringbro dukkede han mangen aften op med Inger eller Estrid for at slappe af ved en times kortspil hos Jenny og Gotfred. Havde han været alene på jagt, var det også en fast

Efter en periode som leder af Frisholt blev Estrid Due Jensen i 1970'erne sin fars trofaste rejseledsager og tolk på hans talrige forretningsrejser.
Billedet her er hentet fra en forretningsmiddag med udenlandske gæster på Frisholt i 1975.

tradition, at der blev sendt bud efter ægteparret Zink, når byttet skulle beundres og dagens oplevelser diskuteres over et stykke natmad. Og det var da også Gotfred Zink, der fulgte ham, da han nedlagde sit livs kronhjort, en 14-ender, i skoven ved Ormstrup.

Familien vokser

Det var vel ikke det mindst vigtige, at han gennem jagten fik et fællesskab med sin halvvoksne søn, Niels, for han stod nu i den situation, at hans børn var ved at blive voksne, uden at han havde givet sig tid til at følge med i, hvordan det var sket.

Det var en skæbne, han delte med andre travle familiefædre, og i betragtning af hans aktivitetsniveau ville det have været ham umuligt at afsætte et par daglige timer til at ligge på gulvet og lege med byggeklodser. Hvis han følte, at han var gået glip af noget, sagde han det da heller aldrig direkte; men det var hans stadige omkvæd over for ledende medarbejdere, at de

skulle sørge for at have et velfungerende familieliv og ikke mindst huske børnene, når de vendte hjem fra forretningsrejser. Selv glemte han aldrig at vise andres børn opmærksomhed, når han besøgte medarbejdere hjemme eller i udlandet, og kunne han sprede glæde, gjorde han det gerne og med megen gavmildhed.

Som farfar for Niels' og hans kone Minnas to børn, Annette og Poul, som kom til i 1969 og 1971, viste han da også sider af sig selv, som ingen af hans egne børn huskede fra deres barndom.

Ganske naturligt var det sket, at børnene havde fået interesser, som han ikke altid kunne dele. Niels' jagtinteresse var en af de få undtagelser. Til gengæld begyndte han, efterhånden som børnene voksede op, at inddrage dem - og de svigerbørn, der kom til, i sin verden. Ikke at han pressede dem til at gå ind i virksomheden; men han glædede sig oprigtigt, når det alligevel skete, og kunne i den forbindelse minde ikke så lidt om sin egen svigerfar.

Niels havde været den første. Han var gået i lære som maskinarbejder på Grundfos i 1960 og havde efter soldatertiden til sin fars stolthed uddannet sig til ingeniør. Han havde også været den første til at finde en livsledsager, ja faktisk var han bare 18 år, da han præsenterede den lige så unge apoterkerassistent-elev, Minna Højgaard Sørensen, som sin kæreste. Men Poul og Inger havde taget godt imod den unge pige, behandlet hende som en af deres egne og vel også forkælet hende en lille smule.

I 1966 var Niels og Minna blevet gift, siden var børnebørnene kommet til, og i 1974 kom Niels så tilbage til en stilling som ingeniør i Grundfos' udviklingsafdeling.

Estrid var gået en anden vej og havde uddannet sig til korrespondent; men også hun kom til Grundfos, hvor hun i perioden 1969-71 var leder af gæsteboligen Frisholt. Fuldstændig som Niels i sin læretid oplevede hun nu det forunderlige, at hendes far ikke blandede sig i hendes arbejde - stik imod, hvad man kunne forvente af en mand, der fulgte med i alt, hvad der skete i virksomheden. Han viste imidlertid sine børn den tillid at stole på, at de ville fuldføre, hvad de havde påtaget sig.

Senere blev Estrid sin fars trofaste ledsager og tolk på alle større udenlandsrejser, indtil hun i 1976 giftede sig med Jørn Hesselholt og flyttede med ham til Skagen, hvor han driver forretning som fiskeeksportør, - hvilket i øvrigt fik Poul Due Jensen til at begynde at studere fiskerinoteringer for at sætte sig ind i den nye verden, hans datter nu trådte ind i.

Også sin yngste datter, Ingermarie, lykkedes det Poul Due Jensen at knytte til Grundfos. Hun havde ganske vist planer om at vie sit liv til hesteopdræt; men hun giftede sig med en

Der udviklede sig et varmt og nært forhold mellem Poul Due Jensen og hans svigerbørn, hvorover den først tilkomne, Minna Due Jensen.
(Foto fra 1969)

Thorkild Møller Nielsen (herover t.v.) blev Poul Due Jensens første svigersøn og i en årrække også hans medarbejder.
(Foto fra Ingermaries studentereksamen i 1977).

Jørn Hesselholt blev den af svigerbørnene, som fik den korteste tid sammen med Poul Due Jensen, men nåede ikke desto mindre at blive stærkt smittet af sin svigerfars jagtinteresse.
(Foto fra Estrid og Jørn Hesselholts bryllup i 1976)

Det var næppe noget enestående for Poul Due Jensen, at han i rollen som bedstefar viste nye sider af sig selv, som hans egne børn ikke helt kunne genkende fra deres barndom.
Her har han og Inger Due Jensen besøg af børnebørnene Annette og Poul Due Jensen.
(Foto fra november 1974).

nyuddannet cand. oecon., Thorkild Møller Nielsen, som i 1970 blev ansat som økonomichef i det tyske Grundfos-selskab. Hverken svigerfar eller svigersøn havde problemer med samarbejdet, og det kom derfor på tværs af Poul Due Jensens planer, da parret i 1974 besluttede at flytte tilbage til Danmark og forlade Grundfos ud fra den overvejelse, at en mand, der er ansat i sin svigerfars firma, uanset sin dygtighed altid vil få det prædikat, at han kun har sin stilling i kraft af slægtskabet.

I det lange løb blev det således kun Niels, som fik sit virke i den virksomhed, Poul Due Jensen havde brugt sit liv på at bygge op, og givetvis ærgrede det ham en lille smule. Til gengæld måtte han vel i sit stille sind erkende, at de to yngste af flokken i høj grad havde levet op til hans egne idealer netop ved at skabe deres egen selvstændige tilværelse - og set fra den vinkel havde han ingen som helst grund til at være utilfreds med resultatet. Men givet er det, at det alligevel må have frydet ham at opleve den dag, da de to yngste af hans døtre trådte ind i bestyrelsen for Poul Due Jensens Fond.

En mand, en by, et samfund

Det var sikkert aldrig faldet Poul Due Jensen ind at etablere sin virksomhed noget andet sted end på sin hjemegn, selv om han kunne have flere grunde til træffe et andet valg.

For det første var Bjerringbro i 1944 en mindre stationsby på godt 2.000 indbyggere. Den var ikke engang en selvstændig kommune, men delt mellem de tre landkommuner Sahl-Gullev, Bjerring-Mammen og Hjermind-Lee-Hjorthede og blev således styret af tre sogneråd, hvis interesser og erfaringer var landbrugets. I de 80 år, byen havde bestået, var den ganske vist blevet center for handel og servicefag, og der var vokset en række mindre produktionsvirksomheder op; men den var afgjort ikke indstillet på industri i den størrelse, som Grundfos udviklede sig til.

For det andet var det ingen ubetinget fordel at etablere sig i en lille by, hvor man var kendt. Der kunne ganske vist hentes støtte hos gode venner, og rygtet om godt håndværk og ordentlig kundebetjening ville spredes hurtigt og trække kunder til, sådan som det også skete for installationsforretningen. Men der var også ulemper, for et lille samfund reagerer stærkt på en sprælsk og idérig personlighed, og i alle små byer kan man opleve den besynderlige blanding af beundring for driftighed og dygtighed på den ene side og "Jantelovens" grundlæggende bud, "Du skal ikke tro, du er noget!" på den anden. Og det bud kunne man ikke undgå at støde mod, når man gang på gang rystede sine bysbørn med jordkøb og chokerende planer om kæmpemæssige fabrikskomplekser.

Dertil kom det komplicerede regelsæt, som omgivelserne opstiller for en succesrig virksomhedsleder: Man forventer en vis levemåde og undrer sig, hvis han ikke tillader sig nogle af de goder, han har råd til; men køber han en bil eller et hus, der er større end andres, udråbes han til en pralhals, der strør om sig med penge til unødig luksus. Holder han sig uden for samfundets anliggender, anses han for kun at tænke på sin virksomhed, være nærig eller savne samfundssind; men involverer han sig med meninger og økonomisk støtte, kan han være sikker på en beskyldning for at ville eje byen og bestemme det hele. Det kan alt sammen være noget af en balancegang i et lille samfund.

Poul Due Jensen var vant til, at ikke alle accepterede hans gøren og laden, og han gjorde derfor intet forsøg på at gøre sine

Ubestrideligt indtog pumperne og Grundfos en central plads i Poul Due Jensens liv. Alligevel havde han overskud til også at engagere sig kraftigt i sin bys og sit lands udvikling - af og til med stærke meninger, men i endnu højere grad med en aktiv indsats. (Foto: Mogens Laier, 1971)

omgivelser tilpas. Hans opgave var at bringe sin virksomhed til succes, og i den henseende havde han kun sig selv, sine kunder og sine medarbejdere at stå til regnskab for. Til gengæld stillede han sig ikke uden for samfundet, men involverede sig på ethvert område, hvor han følte, at han kunne gøre en indsats.

Et aktivt engagement

I grunden interesserede han sig ikke ret meget for politik; men der var så mange ting, som han ikke syntes, blev grebet fornuftigt og rationelt an, at han simpelthen måtte blande sig, og han nøjedes ikke med at give sit besyv med fra sidelinien.

Selvsagt var hans udgangspunkt den virksomhed, der var kernen i hans tilværelse, og ofte var det også dens problemer, som fik ham til at engagere sig. Det gjaldt for eksempel hans første offentlige hverv siden KFUM-tiden:

Bjerringbro havde som adskillige danske byer endnu i 50'erne en offentlig el-forsyning baseret på jævnstrøm. Det gav problemer, fordi mange nye maskiner krævede vekselstrøm, og Poul Due Jensen havde måttet lægge sit eget private vekselstrømskabel fra oplandets elforsyningsselskab, EGO. Det måtte til gengæld kun bruges til bestemte maskiner, og han havde således en dobbelt el-installation, bare fordi byens elektricitetsværk stadig holdt sig til de gamle normer. Den slags måtte han finde urimeligt, for andre virksomheder ville jo få det samme problem, og industriens udviklingsmuligheder blev således bremset.

Resultatet var, at han i 1953 lod sig indvælge i bestyrelsen for Bjerringbro Elværk og arbejdede for en modernisering, som da også kom to år senere. Dermed kunne han have betragtet sagen som afsluttet for sit vedkommende; men han valgte at fortsætte sit arbejde i bestyrelsen helt frem til 1975.

Et aktiv engagement i lokalpolitik fører ofte mindre morsomme opgaver med sig. Til dem hørte i Poul Due Jensens øjne stemmeoptællingen ved valgene og det årligt tilbagevendende og tålmodighedskrævende arbejde at sætte byens borgere i skat .
Billedet her er hentet fra ligningen engang sidst i 1950'erne. Stående Viggo Sørensen og Poul Due Jensen. Siddende f.v. kæmner Laurits Sørensen, Th. Carlsen, Jens Hedegaard, L. Hørdum Sørensen samt med ryggen til Søren Nielsen og Anton Molbo.

Efter et års sæde i Hjermind-Lee-Hjorthede sogneråd blev Poul Due Jensen i 1955 indvalgt i kommunalbestyrelsen for den nydannede Bjerringbro kommune. Herover er den nye kommunalbestyrelse foreviget sammen med de kommunale embedsmænd: F.v. Laurids Hørdum Sørensen, Jens Peter Mørup, Oluf Kristensen, Poul Villadsen, Anders Andersen, Viggo Sørensen, Jens Hedegaard, kommuneingeniør Harald Holm, Søren Mulvad (sogneråds formand), kæmner Laurits Sørensen, sognefoged Salmon Svendsen, Poul Due Jensen, Anton Mollbo, Christian Christensen, Søren P. Nielsen, Oskar Delehran og S. P. Pedersen.

På lignende måde gik det med kommunalpolitik, selv om hans indsats her blev knapt så langvarig.

Som nævnt var byen delt i tre dele, som hver for sig kun udgjorde et lille hjørne af en landkommune og ikke var større end kommunens landsbyer. Det betød, at byens interesser var i mindretal i sogneråde ne, og at enhver samlet indsats for byen løb ud i sandet, hvilket ikke skabte de bedste vilkår for erhvervslivet. I 1954 var man imidlertid efter 21 års tovtrækkeri nået til enighed om at sende et forslag om ændring af kommunegrænserne til folkeafstemning. Sahl-Gullev skulle afstå den sydlige del af byen (Sønderbro), mens den vestlige del samt Bjerring Sogn skulle udskilles fra Bjerring-Mammen kommune, hvorefter hele byen skulle samles under Hjermind-Lee-Hjorthede.

Blev forslaget vedtaget, var det endelig muligt at gøre en fornuftig indsats for byen og dens erhvervsliv; men det måtte forberedes, og det arbejde gik Poul Due Jensen nu ind i. Han lod sig opstille til kommunevalget i marts 1954 og blev indvalgt i sogneråde t for Hjermind-Lee-Hjorthede. Og han kunne tiltræde sin post i april i bevidstheden om, at kommunesammenlægningen var vedtaget med et massivt flertal og ville træde i kraft det følgende år. I 1955 blev der afholdt valg til en ny kommunalbestyrelse, og han opstillede igen, lige som han gjorde det i marts 1958, hvor han for tredje gang opnåede valg.

Det blev til otte aktive år med sæde i vejudvalg, sundhedskommission, boliganvisningsudvalg og adskillige andre samt formandsposter i byplanudvalg, brandudvalg og udvalget for folkepensionistboliger.

Blandt Poul Due Jensens talrige udvalgsposter i sine otte år som kommunalpolitiker var formandskabet for »Udvalget for folkepensionistboliger«. I denne egenskab var han selvskreven som taler ved rejsegildet på boligkomplekset »Nørrevænget« i 1955. (Foto udlånt af Laurits Sørensen)

I byens interesse

Det var karakteristisk for Poul Due Jensens engagement i lokalpolitik, at han ikke opstillede for et politisk parti, men på en borgerliste. Ganske vist blev han medlem af Det konservative Folkeparti; men hans tilknytning var ikke stærkere, end at han kunne have besvær med at huske partiets navn, og han følte sig ikke bundet til selv at stemme på sine partifæller. I hans øjne var det vigtigste, at en mand ville gøre en god indsats for byen, og han vedkendte sig åbent, at han ved et kommunalvalg havde stemt på en socialdemokratisk kandidat, som opfyldte disse krav.

Det var derfor ikke partiskel, der skaffede ham de stærkeste modstandere i det kommunale arbejde, men forskellen mellem byens og landbosamfundets interesser. Dertil kom, at han betragtede landboernes sindige grundighed som en hæmsko for beslutningsprocessen, og de ofte langtrukne byrådsmøder satte hans tålmodighed på en hård prøve. Det var svært for ham at affinde sig med, at det skulle tage så lang tid, og at man skulle gennem så mange diskussioner for at nå frem til et resultat, når man lige så godt kunne tage beslutningen her og nu og se at komme videre.

Dermed ikke være sagt, at han søgte at undgå diskussioner. Tværtimod førte han en til tider hård og uforsonlig dialog med sine modstandere på tværs af alle skel. Ikke mindst kom han som medlem af vejudvalget ofte i strid med den kommunale embedsmand på området, kommuneingeniøren; men også med borgmesteren, Poul Villadsen, som dog ellers også repræsenterede erhvervslivet, og med hvem han senere havde mange fælles aktiviteter omkring kontakten til Wahlstedt og etableringen af det beskyttede værksted på Grundfos, var han hyppigt i konflikt.

Indrømmes må det, at han kunne have svært ved at styre sit temperament, når noget gik ham og især hans virksomhed

imod. Da kommunalbestyrelsen på et tidspunkt vedtog at ændre skatteterminerne fra fire årlige indbetalinger til ti, følte han således, at Grundfos ville gå glip af en renteindtægt og udvandrede i vrede fra byrådsmødet. Men også her faldt han lige så hurtigt ned igen og havde glemt det hele inden det følgende møde.

Sagen om skatteterminerne var et af de sjældne tilfælde, hvor Poul Due Jensen så en direkte konflikt mellem sine egne interesser og byens, og den var vel også kun udslag af et øjebliks hidsighed, for selv om han vel ikke betalte sin skat med glæde, var han ikke blind for, at der skulle penge til byens drift. Ja, ved adskillige lejligheder mere end antydede han endda, at kommunalbestyrelsen var mere påholdende, end godt var, hvis Bjerringbro skulle udvikle sig til en driftig erhvervsby med de faciliteter, det krævede. Og det var det, han arbejdede for.

Efterhånden kørte han imidlertid træt af de politiske tovtrækkerier, og da han samtidig havde fået nok at se til i sit egentlige erhverv, undlod han at genopstille ved byrådsvalget i 1962. Dermed var hans indsats for byen dog ikke forbi, for samme år fik han sæde i de nyoprettede organer skolenævn og skolekommission og kunne her i de følgende otte år fortsætte et arbejde, som også i byrådsperioden havde interesseret ham stærkt.

Den politiske beslutningsproces var langtfra det eneste område, hvor Poul Due Jensen engagerede sig i byens liv. Også i optoget ved den årlige høstfest var hans virksomhed repræsenteret.
Den nøjagtige dato for billedet her kendes ikke; men ud fra udvalget af pumper og navnet på lastbilens bagsmæk vil det være rimeligt at gætte på 1952 eller 1953.

En af hans mærkesager i byrådet havde været, at kommunen burde købe byens private realskole, hvis bestyrelse han selv havde været medlem af i en årrække. Handelen blev realiseret i 1961, og få år senere begyndte han så at slå til lyd for, at Bjerringbro også burde have et gymnasium. Det pinte ham, at den lokale tekniske skole og handelsskolen blev nedlagt, sådan at de unge måtte rejse til større byer for at uddanne sig, for han så klart, at skulle byen have en fremtid, var det nødvendigt, at den kunne tilbyde ungdommen uddannelsesmuligheder.

Der lå ubetinget en stor interesse for ungdommens ve og vel i dette, men også et ønske om at gøre Bjerringbro til en attraktiv by, som kunne tiltrække den arbejdskraft, Grundfos og andre industrivirksomheder skulle bruge. Det ville så igen skabe grobund for flere servicefag og for butikshandelen, og det ville betyde flere skatteydere og dermed nye muligheder. Det var en selvforstærkende proces til gavn for alle; men den første forudsætning var, at faciliteterne var i orden, og det måtte der investeres i, præcis som man gjorde det i en veldrevet virksomhed.

I virkeligheden var det den samme tankegang, som fik ham til at bygge huse og yde økonomisk støtte til opførelsen af andelsboliger. Og den var uden tvivl også en væsentlig årsag, da han involverede sig i opførelsen af et friluftsbad og senere bidrog til byens sportshal med såvel penge som projektering.

I modvind

Selvfølgelig undgik han ikke at få skudt selviske motiver i skoene i den slags situationer. I forbindelse med Bjerringbrohallen bredte der sig for eksempel det rygte, at Poul Due Jensens støtte skulle give hans medarbejdere fortrinsret til at benytte hallen. Rygtet var langtfra sandt, lige som han ikke kunne beskyldes for økonomiske motiver, da han sikrede etableringen af byens fjernvarmeværk ved at tegne sig for de anparter, der manglede for at kunne starte projektet - for Grundfos kunne på den tid slet ikke levere pumper til fjernvarmeanlæg. Ingen af delene blev da heller genstand for nogen større offentlig debat.

Det blev det til gengæld, da han i 1970 tilbød Bjerringbro Kommune at bygge en skole. Baggrunden var, at man fra kommunens side offentligt udtalte, at man var i økonomisk klemme på grund af tre store anlægsarbejder - et rensningsanlæg, en ny administrationsbygning og en skole, og at den voksende industri bar skylden for, at man måtte gå i gang med så belastende projekter.

Poul Due Jensen svarede omgående, at han ikke ville være skyld i, at kommunen satte skatterne op; men da byens børn naturligvis skulle have en moderne skole med tidssvarende faciliteter, ville han tilbyde at bygge skolen og lade kommunen

leje den i 15 år, hvorefter den kunne overtage bygningerne kvit og frit. Det kunne spare skatteyderne for en million kroner årligt.

Der fulgte tre hektiske uger med forhandlinger og udarbejdelse af et spændende projekt til skolen, indtil byrådet sagde nej tak, fordi man allerede havde givet tilsagn om at deltage i et projekt, hvor flere midtjyske kommuner byggede skoler efter fælles model. Og man frygtede, at de øvrige kommuner i

Det var forståeligt nok, hvis byrådet havde svært ved at følge med den vækst, der var sket, siden dette billede af den nordlige del af Bjerringbro blev taget i slutningen af 1930'erne.
I 1970 var området helt op til skovkanten øverst i billedet udbygget med industri og boliger, og syd for den, på Sønderbro, var det gået lige så stærkt. Nu begyndte byen så at vokse mod vest (t.v. for billedet), og der var bl.a. hårdt brug for en ny skole...

puljebyggeriet kunne finde på at rejse erstatningssag, hvis deres byggeri blev dyrere af, at Bjerringbro hoppede fra. Det var nok sikrest at holde fast ved "Midtjyllandsplanen".

Poul Due Jensen blev sur. Hvad lignede det at give industrien skylden for et problem, når man ikke ville tage imod dens hjælp? Og hvorfor gik kommunen ind i forhandlinger, som kostede ham udarbejdelsen af et skoleprojekt, når den allerede havde besluttet sig? Han følte sig holdt for nar af en kommune, som øjensynlig følte, at industrien og dens arbejdspladser kun skabte problemer, en kommune som slet og ret ønskede industrien langt væk.

Det var ikke første gang, han havde følt sig dårligt behandlet af offentlige instanser, og han reagerede skarpt på det i debatter eller handling. Det sidste skete for eksempel, da regeringen i

1957 indførte tvangsopsparing for skattepligtige indkomster over 14.000 kroner. Det skulle dæmpe privatforbruget; men en mand, der brugte størstedelen af sin indkomst til investeringer i sin virksomhed, måtte se det som en erhvervsfjendtlig foranstaltning. Havde det så været en indkomstskat, som man på forhånd kunne tage med i sine beregninger, og som blev brugt til gavn for samfundet; men at binde penge i stedet for at lade industrifolkene investere dem i deres virksomheder var for ham en uhørt tåbelighed. Han tog omgående kontakt med Flensborg byråd i den hensigt at flytte hele sin virksomhed til Tyskland.

Han gjorde imidlertid ikke noget større nummer ud af det, og hans overvejelser kom først til offentlighedens kendskab, efter at planen var opgivet, og det skete ikke som en trussel, men som en tør konstatering af de konsekvenser, erhvervslivet kunne tænkes at drage, hvis det danske erhvervsklima blev for strengt.

En kamp for erhvervslivets muligheder

For det meste valgte Poul Due Jensen dog at påpege fejlene i en åben debat, hvor han nok sagde sin uforbeholdne mening i en skarp tone, men samtidig også fremsatte konstruktive løsningsforslag, ganske som han havde gjort det i skolesagen.

Det var Poul Due Jensens oprigtige overbevisning, at der skulle være et tæt samspil mellem en virksomhed og den by, den var placeret i, og det var ganske naturligt for ham at lade Bjerringbros borgmester, Poul Villadsen (billedet), være blandt dem, der i 1963 tog det første spadestik til det nye fabriksbyggeri.

Da man sidst i 60'erne begyndte at omlægge landevejen mellem Århus og Viborg, gik han for eksempel i brechen for en ny og mere direkte vejføring diagonalt gennem firkantområdet Århus-Silkeborg-Viborg-Randers. For stort set de samme penge, som blev brugt til udbedring af en snoet vej gennem små landsbyer, kunne man lave en kortere vej mellem Viborg og Århus og dermed en god forbindelse til områdets hurtigst voksende industriby, Bjerringbro. Samtidig kunne man skabe en hurtig forbindelsesvej til den påtænkte jyske storlufthavn ved en anden driftig by, Hammel. Han kunne kun se det som endnu et udslag af politikernes manglende forståelse for erhvervsforhold, at det ikke skete.

Lufthavnen ved Hammel blev for ham et andet eksempel på vanetænkning og dårlig planlægning i det offentlige. Han var ikke den eneste jyske virksomhedsleder med internationale kontakter; men de og deres kunder måtte lægge flyrejserne over København, medmindre de som Gotfred Kirk Christiansen på LEGO i Billund byggede deres egen lufthavn. En international jysk lufthavn stod derfor højt på ønskeseddelen, og det var en slem skuffelse for det midtjyske erhvervsliv, da Hammel-planerne løb ud i sandet.

I 1972 valgte Poul Due Jensen at anskaffe sit eget fly til transport af kunder fra hele Europa til Bjerringbro. Og med en Piper Navajo, som to år senere blev afløst af Europas første Lear Jet, var en god del af problemet løst for Grundfos' vedkom-

mende. Der opstod dog det nye problem, at den nærmeste lufthavn, som kunne benyttes af så stort et fly og beflyves om natten, lå i Billund, næsten to timers bilkørsel væk, og det varede da heller ikke længe, før Poul Due Jensen bekendtgjorde, at han ville bygge sin egen flyveplads i Bjerringbro.

Også da man den 11. november 1966 indviede Grundfos' salgs- og serviceafdeling i Brøndbyerne ved København, var Bjerringbro Kommune repræsenteret, denne gang ved borgmester Søren Pedersen.
Han ses her t.v. for Poul Due Jensen sammen med Brøndbyernes borgmester, Kjeld Rasmussen (længst t.v.).
(Foto: Ellegaard-F)

Måske var det kun en provokation; men den var effektiv, for områdets kommuner gik i forhandling om at etablere en erhvervslufthavn som afløser for den lille sportsflyveplads i Viborgs sydlige udkant. Og da samarbejdet var kommet i gang, sprang Poul Due Jensen til med et tilbud om at skyde en million kroner i projektet - svarende til 20-25 % af anlægsudgifterne.

Også denne plan faldt til jorden, da Miljøministeriet blandede sig i sagen. Til gengæld fik Grundfos-flyet tilladelse til at benytte den militære flyveplads i Karup og fik endda som det første civile fly sin egen hangar på flyvebasen. Dermed havde Poul Due Jensen opnået et samarbejde med en offentlig myndighed, som løste hans problem; men han lagde ikke skjul på, at han hellere havde set en løsning, som flere kunne få glæde af. Han måtte fastholde sin opfattelse af, at myndighederne sjældent havde vilje og evner til effektive løsninger, som fremmede erhvervslivets vækst og skabte udvikling i lokalsamfundet.

Et andet eksempel på denne erhvervsfjendtlighed var det, at man havde stoppet asfalteringen af den offentlige vej 100 meter fra den nye Grundfosfabrik. Og han følte det som en direkte provokation, da de amtskommunale politikere i 1970 gav Viborg sit andet gymnasium, mens Bjerringbro blev forbigået. I betragtning af, at en stigende del af befolkningen sendte deres børn i gymnasiet, var en sådan beslutning kun egnet til at trække folk væk fra byen og dermed en klar tilkendegivelse af, at man ønskede al videre vækst henlagt til de store byer.

Hovedet på sømmet

Det blev imidlertid hverken amt eller kommune, som fik bægeret til at flyde over. For uanset hvad man kunne mene om disse instanser, havde de to væsentlige fordele: Man kunne som regel komme i snak med dem og diskutere sagerne, selv om det ikke altid førte til det ønskede resultat. Og de blandede sig ikke direkte i erhvervslivets interne anliggender.

Det sidste var ikke det mindst væsentlige, for lige siden barndommen havde Poul Due Jensen haft svært ved at affinde sig med folk, der blandede sig i hans personlige forhold. Af samme grund betragtede han staten og Folketinget som langt farligere modstandere end lokalpolitikerne, og mere end noget andet frygtede han de socialistiske tendenser, som kunne gøre statsmagten til eneherre over den virksomhed, han havde opbygget.

Derfor måtte han også tage afstand fra de tanker om økonomisk demokrati, som midt i 60'erne dukkede op i Socialdemokratiet og fagbevægelsen. Nok kunne han se det fornuftige i, at man havde medindflydelse på sin egen arbejdsplads; men hvis det betød, at staten skulle overtage virksomhederne, måtte han sige stop. Han havde aldrig hørt om effektive og konkurrencedygtige statsdrevne virksomheder, og han var overbevist om, at embedsmænd og politikere havde meget lidt forstand på erhvervslivet.

Mangelen på rent drikkevand i tilstrækkelige mængder var (og er) et alvorligt problem for store dele af den tredje verden, og Poul Due Jensen betragtede med god grund eksporten af pumper som et vigtigt middel til at forbedre levevilkårene for Afrikas sorte befolkning.
I hans øjne måtte den livsvigtige vandforsyning være hævet over politiske hensyn, og han følte det derfor helt urimeligt, da han i 1970 blev anklaget for at have overtrådt handelsblokaden mod Syd-Rhodesia.
(Foto fra et besøg af afrikanske kunder først i 1970'erne)

Det mere end bestyrkede ham i denne opfattelse, da to københavnske politibetjente den 28. maj 1970 mødte op i Bjerringbro med en ransagningskendelse og i hans fravær begyndte at endevende virksomhedens regnskaber og korrespondance.

Baggrunden var, at Grundfos havde overtrådt FN's - og dermed Danmarks - handelssanktioner mod det hvide styre i

Poul Due Jensen havde en kritisk holdning til den danske regering og statsmagt, og Rhodesia-sagen spændte forholdet hårdere, end det kunne bære. Det forhindrede ham imidlertid ikke i livet igennem at bevare en inderlig kærlighed til Danmark og til alt, hvad der symboliserede nationen.
Der var da også tydelig stolthed og glæde at læse i hans ansigt, da Prins Henrik den 9. august 1968 besøgte Grundfos.
Her modtages Prins Henrik på Grundfos Syd af Herluf Nedergaard (t.v.) og Poul Due Jensen. I baggrunden L. Tromminge Nielsen og prinsens adjudant, kaptajn V.B. Kentill.
Nederst på siden er Prins Henrik og Poul Due Jensen fanget i en situation på Frisholts terrasse.

Syd-Rhodesia (det nuværende Zimbabwe) ved gennem tredjeland at eksportere reservedele til pumper, der var leveret før embargoen.

Det var et faktum, som Poul Due Jensen hverken kunne eller ville benægte. Derimod kunne han afvise, at han som leder af en stor koncern havde kendskab til en handel, som udgjorde én promille af den årlige omsætning, og i et brev til Udenrigsministeriet udtrykte han sin bitterhed over, at myndighederne ikke havde henvendt sig direkte til ham og gjort opmærksom på det ulovlige, men uden varsel var skredet til en sigtelse. Havde han fået besked, ville han naturligvis have standset handelen, selv om han betvivlede det fornuftige i sanktioner, som ikke kun ramte det hvide mindretalsstyre, men også Rhodesias sorte befolkning, idet eksporten jo gjaldt pumper til vandforsyning.

Så langt forløb sagen under nogenlunde urbane former, selv om Poul Due Jensen i sit brev trak paralleller mellem politiets ransagning og forholdene under den tyske besættelse af Danmark og udbad sig en undskyldning. Indtil videre fik offentligheden heller ikke kendskab til sagen, da politiet anmodede om, at den blev hemmeligholdt. Men da statsadvokaturen i november lod sagen sive til pressen, fandt heller ikke Poul Due Jensen grund til at tie længere. Han orienterede sine medarbejdere og offentligheden om sit syn på tingene.

Havde det hele fået lov til at gå sin stille og rolige gang, ville han vel have afventet den endelige retssag og affundet sig med den dom, der faldt i februar 1972 - en konfiskation og en bøde til henholdsvis ham selv og Grundfos, alle tre noget reducerede

Selv om Poul Due Jensen i 1971 bosatte sig uden for Danmarks grænser forblev han dansk statsborger, og han bevarede en levende interesse for alt, hvad der foregik i hans hjemland.
Han fortsatte da også med at give sine meninger tilkende - som her i et interview med Erik Svensson fra Danmarks Radios TV, den 22. januar 1974.

i forhold til anklagerens påstand. Men de stærkt følelsesladede angreb, der i mellemtiden rejste sig, tændte hans harme og lokkede ham til lige så følelsesladede svar.

Aktivister fra den yderste venstrefløj, som næppe før havde hørt om Bjerringbro, dukkede op foran hans fabrik med plakater, som tydeligvis havde været brugt i andre anledninger. De forsøgte at piske stemningen i byen op, og det var en ringe trøst, at det ikke lykkedes. Og i avisernes læserbreve (og enkelte lederspalter) kunne han se sig selv hængt ud som en "profitjagende kapitalist, der skjulte sit fascistiske menneskesyn bag en flom af dyre ord".

Så åbent sagde myndighederne det ikke; men var det alligevel ikke statsmagtens synspunkter, de unge mennesker repræsenterede?

Her havde han opbygget en virksomhed, som skaffede Danmark store eksportindtægter og var med til at gøre dets navn kendt ude i verden. Han havde skabt en god og tryg arbejdsplads, og han havde gjort en stor indsats for sin by. Alt havde han gjort i den bedste hensigt, og nu kom så takken i form af anklager og mistænkeliggørelse. Han var skuffet i sin sjæls inderste, følte sig misforstået og kunne i sin bitterhed kun få øje på utaknemmelighed fra alle sider. Han havde fået mere end nok af et land, der straffede ham for at tjene det.

En dør smækkes i

Helt så hurtigt som man kunne forvente, reagerede han ikke; men så meget desto kraftigere var hans reaktion, da den kom.

Den 13. maj 1971 udsendte han en redegørelse for det netop afsluttede regnskabsår til sine medarbejdere i Bjerringbro og til pressen. Ikke uden stolthed kunne han fortælle, at det danske selskab havde forøget sin omsætning med hele 33% og dermed

passeret en årsomsætning på 100 millioner kroner, hvoraf 80% var gået til eksport. Talte man hele koncernens omsætning med, var der endda tale om noget nær en fordobling i forhold til det foregående år. Året kunne også fremvise de største investeringer i virksomhedens historie, og i de kommende tre år skulle udbygningen fortsætte med færdiggørelse af den store, nye administrationsbygning og opførelse af yderligere 12.000 m^2 fabriksareal, sådan som det var planlagt.

Og så lod Poul Due Jensen en bombe springe: Der var ikke planlagt yderligere udvidelser af virksomheden i Bjerringbro - og det ville heller ikke ske! Fremover skulle al vækst foregå i det tyske selskab, og derfor ville han nu forlægge sin bopæl til Wahlstedt, hvorfra han ville lede koncernen. Han lagde heller ikke skjul på grunden til denne beslutning: Det danske klima var ikke egnet til en erhvervsvirksomhed i vækst.

For det første var der Bjerringbro kommune, som, så vidt han havde forstået, måtte føle det som en lettelse, at Grundfos holdt op med at vokse. Han gik ganske vist ikke i detaljer; men

Den 13. maj 1971 meddelte Poul Due Jensen, at han ville forlade Danmark, og han smækkede så eftertrykkeligt med døren, at det gav genlyd i dagspressen. Det var ganske vist ikke alle aviser, der helt forstod hans afskedsslut, og et formiddagsblad med sans for sensationer, forkyndte således, at han agtede at flytte hele sin fabrik, hvilket lå langt fra sandheden. Men alt i alt lykkedes det ham dog at gøre opmærksom på, at der var visse problemer i forholdet mellem erhvervslivet og de offentlige myndigheder.

adressen til borgmester Søren Pedersens udtalelser om industriens skyld i kommunens økonomiske problemer var lige så tydelig som bitterheden over den fatale skolesag.

For det andet var der de amtskommunale myndigheder, som med tilsidesættelsen af Bjerringbros behov for et gymnasium og en sendrægtig udbygning af vejnettet syntes at savne enhver interesse for at gøre Bjerringbro til en attraktiv erhvervsby.

For det tredje var der Rhodesia-sagen, som nu var mundet ud i en konkret anklage med krav om bøder og konfiskation og en efter hans mening grundlovsstridig ulovliggørelse af en hidtil lovlig eksportaktivitet.

Og endelig var der den generelle danske politik, som med kreditbegrænsninger og skattebyrder satte et spørgsmålstegn

ved det tilrådelige i at drive industri i landet, og som lod de offentlige udgifter til administration og andet uproduktivt vokse ganske ukontrolleret. Den vesttyske forbundsregering var anderledes liberal og erhvervsvenlig i sine synspunkter, og derfor skulle Grundfos' fremtidige udvikling ske i Tyskland.

Det var en salut, som gav genlyd. Poul Due Jensen forlod Danmark og smækkede døren så eftertrykkeligt efter sig, at braget ganske overdøvede en lille sidebemærkning i hans brev til medarbejderne i Bjerringbro: Han sluttede med at udtrykke håbet om, at han ved at forlade det danske selskab kunne give dets ledere mulighed for at stå på egne ben, således at organisationen kunne køre videre uden større indsats fra hans side.

Det rokkede ganske vist ikke ved den kendsgerning, at han forlod landet i vrede, hvad han også erkendte i årene efter sin afrejse. Men alligevel skulle netop ønsket om at gøre den danske organisation selvstændig og styrke udviklingen i Wahlstedt vise sig at være det væsentligste i det lange løb. For vreden blev mildnet til noget mere konstruktivt, og det varede ikke så forfærdeligt længe, før han forsonede sig med amt og kommune og genoptog både samarbejde og kritik.

Og udviklingen i det danske Grundfos-selskab standsede da heller ikke, da de tre år var gået.

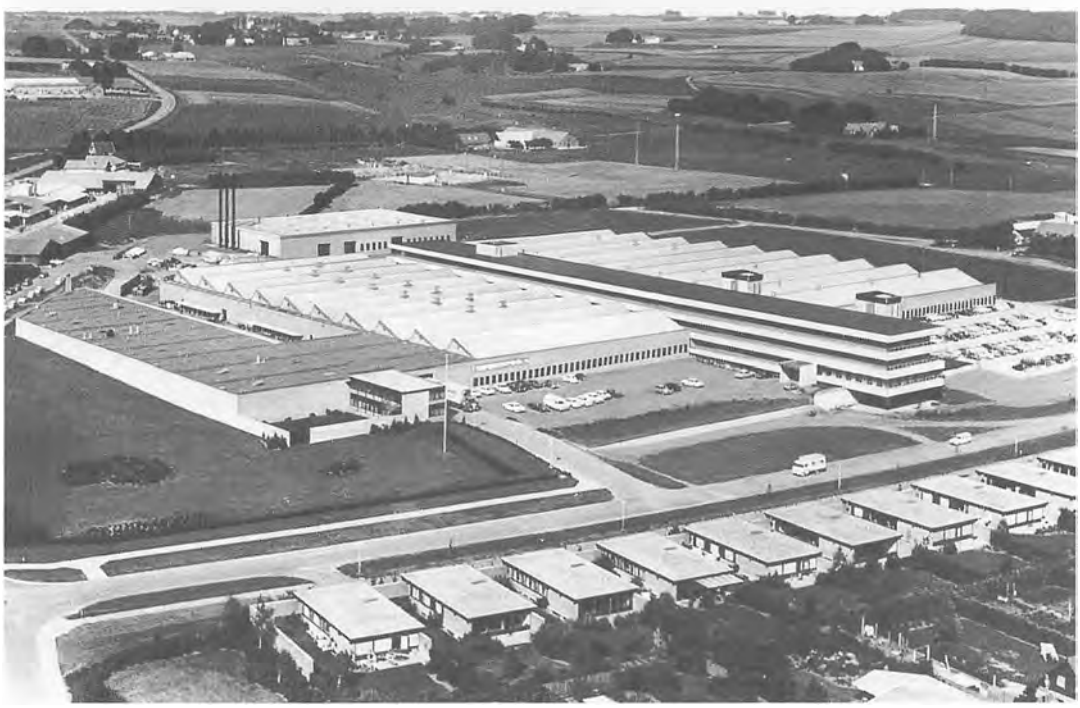

Grundfos Nord havde nået en anseelig størrelse, da Poul Due Jensen i 1971 forlagde residensen til Tyskland. Nu skulle der skabes en lignende vækst på fabrikken i Wahlstedt.

En by i Tyskland

Tre dage før Poul Due Jensen offentliggjorde sin beslutning om at blive udlandsdansker, havde han fået de tyske myndigheders tilladelse til at slå sig ned i Wahlstedt, og her fik han nu bopæl i de følgende fem-seks år.

Han gik i eksil, og dog havde hans tilværelse intet tilfælles med en flygtnings. Dels kunne han frit tage sin bil og besøge Bjerringbro, dels var han ikke fremmed i Wahlstedt - hverken i sine egne eller byens øjne. Fra første færd havde han fundet sig hjemme i den lille holstenske by, som havde modtaget ham med hjertelighed og vist sin velvilje over for hans virksomhed ved en hurtig og effektiv behandling af selskabets etablering.

Både i kommune, amt og regering havde han mødt en positiv holdning til erhvervslivet og truffet mennesker, han var på bølgelængde med - Bürgermeister Horstmax Tietz, Ministerialrat Dr. Harald Seehusen og Wahlstedts senere Bürgervorsteher, sparekassebestyrer Rudolf Kehlen, som var blevet aktionær og bestyrelsesmedlem i det tyske Grundfos-selskab, hvorved lovens krav om mindst en tysk aktionær var opfyldt.

Det var folk, han havde fået tillid til, endda uden at kunne tale med dem, for han havde ikke nævneværdigt kendskab til fremmede sprog. Ved officielle lejligheder medbragte han sin egen tolk, den farverige ældre Bjerringbro-lærerinde Martha Thomsen, som med sit myndige væsen ikke veg tilbage for at vise ham til rette i kunsten at omgås andre nationaliteter (i en sådan grad, at mange tyskere fejlagtigt opfattede hende som hans egen lærerinde fra skoletiden). Da han flyttede til Tyskland, var sprogproblemerne imidlertid forbi. I de forløbne år havde han tilbragt megen tid i Wahlstedt og lært at begå sig på tysk, og han kom efterhånden til at tale sproget ubesværet.

Men allervigtigst var det nok, at han havde fået et så nært forhold til byen, at han i 1969 som den første udlænding var blevet udnævnt til æresborger.

Et brohoved

Hans personlige succes i Wahlstedt var dog kun en biting. Det vigtigste var det tyske Grundfos-selskab; men også det kunne nu se tilbage på elleve fremgangsrige år.

Ganske vist var Grundfos Pumpenfabrik GmbH i 1971 med sine 220 medarbejdere og 5.000 m² fabriksareal endnu ikke det kæmpeprojekt, han i sin tid havde præsenteret for de tyske

Poul Due Jensen havde været ivrig efter at komme i gang med byggeriet i Wahlstedt; men både bystyret, de amtskommunale myndigheder i Kreis Segeberg og den slesvig-holstenske regering havde været imødekommende, - og det var ikke deres skyld, at grundstensnedlæggelsen i 1960 (billedet) foregik i silende regn. Han kunne kun opfatte de tyske myndigheder som anderledes erhvervsvenlige end de danske.

myndigheder; men selskabet havde indfriet målsætningen om at skaffe Grundfos fodfæste i den stærke industri-nation Tyskland, og det var blevet et brohoved i EF, som Danmark først blev medlem af i 1972.

I det regnskabsår, som sluttede den 30. april 1971, havde det tyske selskab således nået en omsætning på over 60 millioner danske kroner, mere end halvt så meget som det danske selskab.

Helt uproblematisk havde det ikke været at nå så langt. Et år efter starten havde man måttet afbryde samarbejdet med den tidligere forhandler, som var selskabets første administrerende direktør. To år senere forlod hans afløser jobbet, og først med udnævnelsen af den hidtidige salgschef, Ib Olle Hansson, til posten fik virksomheden en leder for en længere årrække.

Ganske naturligt havde de første års resultat været beskedent, hvilket betød, at Poul Due Jensen var temmelig tavs omkring selskabet. Tålmodighed var ikke hans stærke side, og selv om han accepterede, at det tog tid for et nyt selskab at skabe overskud, kunne han ikke betragte det som en succes, før det skete, og det var kun succeser, man talte højt om.

Succesen var imidlertid kommet, og Grundfos-pumperne vandt frem på det tyske marked gennem et net af salgs- og serviceafdelinger i de enkelte forbundslande. Ja, ikke nok med det, de spredte sig ind i nabolandene. Det tyske selskab betjente ikke alene sit hjemmemarked, men også Østeuropa, og det var blevet springbræt for etableringen af nye selskaber i fællesmarkedslandene og i Østrig med I.O.Hansson som Poul Due Jensens nærmeste medarbejder i de enkelte projekter.

Den øverste chef kommer til

Alt i alt gik det så godt for det tyske selskab, at Poul Due Jensen ikke havde grund til flytte til Wahlstedt for at blande sig i den daglige ledelse. Han understregede da også, at dette ikke var

hans hensigt, og han holdt ord. Han var formand for selskabets bestyrelse og ville nok holdes orienteret om beslutningerne; men som leder af en voksende koncern havde han indset, at han ikke kunne følge med i alle detaljer, og at den daglige drift måtte overlades til direktion og funktionschefer.

Det betød ikke, at han ikke fulgte med i, hvad der foregik, eller kommenterede det - især i produktionen, som han nu i den mindre fabrik igen fik tættere ind på livet, og medarbejderne i Wahlstedt oplevede nu hans utrolige overblik. Det skete mere end én gang, at en værkstedsfunktionær blev ringet op en søndag, når Poul Due Jensen under en rundgang i fabrikken havde fundet et eller andet, som krævede en forklaring, eller at han gav sit besyv med omkring produktionsmetoder og effektivitet, lige som han ikke undlod at engagere sig i de mange byggeaktiviteter.

Det væsentligste var dog, at han nu næsten daglig var tilstede på Wahlstedt-fabrikken. Det gav direkte kontakt til den øverste chef og fremskyndede de overordnede beslutninger. Og frem for alt satte det skub i væksten.

Gennem 1960'erne aflagde Poul Due Jensen hyppigt besøg på den nye virksomhed i Wahlstedt. Her ses han (t.v.) i 1962 foran kontorbygningen i selskab med det tyske selskabs daværende direktør, Erik Christensen.

Ved sin ankomst havde han iværksat opførelsen af en fabrikshal til de aktiviteter, han personligt ville beskæftige sig med, og året efter fremlagde han nye planer: Pumpeproduktionen skulle udvides, og i løbet af fem år skulle antallet af medarbejdere stige til 800. Helt så hurtig gik det ikke; men alligevel bragte de følgende år en forrygende byggeaktivitet og større investeringer end nogensinde før. Det skulle være alvor med ideen om at fremstille pumperne der, hvor de blev solgt. Grundfos GmbH skulle have en produktion, som stod mål med selskabets salg.

Det tekniske interesserede Poul Due Jensen mest; men hans tilstedeværelse i Wahlstedt fik også betydning for salget - og

Det medførte ingen ændring i den daglige ledelse af det tyske selskab, da Poul Due Jensen tog fast ophold i Wahlstedt, og alligevel blev hans tilstedeværelse mærkbar for den administrerende direktør, I.O. Hansson (t.h.). Den daglige kontakt til "der Präsident" fremskyndede beslutningsprocessen og satte for alvor gang i selskabets vækst.

for hans syn på det. Hans møder med tyske kunder var vigtige, dels fordi han her - og ved deltagelse i salgsmøder - fik indblik i kundernes krav og meninger, dels fordi mange kunder fandt det væsentligt at træffe "der Präsident" (en titel, det tog ham tid at vænne sig til). Væsentligt var hans syn på service. Det var afgørende for ham, at hans kunder ikke oplevede problemer med hans produkter, og hvis det alligevel skete, havde kundernes problemer første prioritet - så længe de vel at mærke skyldtes, at produktet ikke havde levet op til det lovede.

Til gengæld stillede han sig ikke uden videre positivt til et kundekrav om ændringer af et produkt. »Man skal altid have råd til at sige nej til sin største kunde!« var hans filosofi, og han kunne selv over for store kunder erklære, at Grundfos levede ganske udmærket uden dem. - Men bagefter gik han som regel i tænkeboks for at finde en løsning, som tilfredsstillede dem.

En synlig leder

Poul Due Jensens år i Wahlstedt skabte en vækst, som fik alles øjne til at rette sig mod det tyske selskab og gav det den position, det stadig indtager som det største Grundfos-selskab uden for Danmarks grænser. Men det var ikke den eneste grund til, at han gjorde et uudsletteligt indtryk på sine tyske medarbejdere.

I Bjerringbro havde man nok betragtet ham som en usædvanlig personlighed; men set med tyske øjne faldt han helt uden for rammerne for en virksomhedsleder. Det var chokerende, at chefen for en international industrikoncern, en mand med langt over tusind medarbejdere i sit brød, kunne opføre sig som han.

At han fór i flint over at se aftenholdet drikke øl i arbejdstiden og gjorde det klart, at det ikke måtte gentage sig, var en opførsel, man kunne forstå. Men at koncernchefen selv gik

rundt og baksede med maskiner eller påtog sig rollen som truckfører, når ingen andre turde køre en dyr maskine gennem en smal døråbning, var usædvanligt. Man undrede sig over en chef, som tilbragte en hel aften med at lave servicearbejde sammen med en værkfører, og som en lørdag kunne stille sig ved en af fabrikkens maskiner og lave komponenter, for derefter at invitere en menig medarbejder med hjem til en hyggesludder over en stille bajer. Og så sagde han oven i købet du til folk.

Samtidig kunne man spørge ham til råds om alt mellem himmel og jord - lige fra praktiske problemer i arbejde og maskinkonstruktion til overordnede strategier. Man kunne ikke lade være med at beundre ham og holde af ham.

Usædvanligt var det også, at han næst efter værkførerne, blev den leder, de menige medarbejdere kendte bedst. Den administrerende direktør havde med sit engagement i salgsaktiviteter og nye selskaber ingen mulighed for daglig kontakt med folk i produktionen, og Poul Due Jensen blev derfor "den synlige ledelse".

Det var ham, man kunne møde i sit daglige arbejde, og det var ham, der kom til personalefesterne, ikke for at se på i tilbagetrukken majestæt, men for selv at kaste sig ud festlighederne, danse og more sig. Som i Bjerringbro, skabte han i løbet af få år en dyb og inderlig følelse af samhørighed og loyalitet blandt medarbejderne i Grundfos Pumpenfabrik GmbH.

For medarbejderne i Wahlstedt kom det til at stå som noget uforglemmeligt, at den øverste chef færdedes blandt dem ude i fabrikken og deltog i det praktiske arbejde.

Karrusellen

I mange henseender mindede Poul Due Jensens tid i Wahlstedt om hans første år som selvstændig. Selvfølgelig var han leder af en stor international virksomhed; men han var så meget på afstand af det, at han ikke mere blev trukket med ind i alle beslutninger, men kunne nøjes med at involvere sig i det over-

I Wahlstedt fik Poul Due Jensen ro til at genoptage sine eksperimenter med nye produktionsmaskiner, og i den maskinafdeling, han nu etablerede, fik hans kreativitet atter frit spil.
Det førte til en revolutionerende konstruktion, "karrusellen", som fik afgørende betydning for masseproduktionen af Grundfos cirkulationspumper.

ordnede. Og i sin dagligdag var han tilbage i en mindre, overskuelig organisation og havde tid til selv at gå ind i det praktiske arbejde.

Det var noget, han længe havde savnet, for uanset hvor meget han glædede sig over Grundfos' vækst, havde det sjoveste været den tid, hvor han selv var med til at omsætte sine ideer til praksis. Det tætte praktiske samarbejde var grundlaget for succesen, og hvad var da mere naturligt end at genoptage det og lade andre tage sig af den kedelige administration.

Selvfølgelig havde han hele tiden været dybt involveret i udviklingen af nye produkter, selv om han efterhånden havde fået en stor stab af dygtige ingeniører til at tage sig af detaljerne. Men så længe han havde gode folk til at lede den del af arbejdet, var der ingen grund til, at han selv gik dybere ned i det, end han allerede var. Han havde helt andre planer.

Et af hans grundlæggende principper havde været i videst muligt omfang at gøre tingene selv, også når det gjaldt fremstilling af produktionsudstyr. Det havde givet spændende resultater, og ikke mindst havde det været én stor kreativ proces fuld af leg og eksperimenter. Den ville han fortsætte i Wahlstedt. Han ville opbygge sin egen lille værktøjs- og maskinafdeling, hvor han kunne fordybe sig i nye konstruktioner, som kunne masseproducere pumper, og han vidste, hvad han skulle begynde med.

I 1960'erne var han begyndt at konstruere en maskine, i hvilken de emner, der skulle bearbejdes, blev monteret i en slags karrusel, som førte dem forbi forskellige bore- og fræseværktøjer. Det havde taget tid, for gang på gang var projektet blevet skubbet til side til fordel for andet hastende arbejde, og da maskinen stod færdig, var den ikke brugbar. Nu skulle projektet imidlertid føres til succes i Wahlstedt under hans personlige ledelse.

Ideen om at fordybe sig i konstruktionsarbejde måtte på forhånd synes som en smuk, men urealistisk drøm; men han gjorde den til virkelighed. Han tog sig tid til at konstruere, eksperimentere, diskutere og lege - kort sagt alt, hvad der hørte til en kreativ proces, og der blev investeret betydelige summer i afdelingen. Efter et år hentede han sin tidligere leder af den danske maskinafdeling, Arne Johansen, til Tyskland som sin nærmeste medarbejder i projektet. Det førte til et stormfuldt, men ikke desto mindre varigt samarbejde om realiseringen af hans ideer, og en skønne dag nåede han ad krogede veje - og adskillige skuffelser - frem til resultatet, en enestående konstruktion, som blev kendt under kælenavnet "karrusellen".

For sit indre øje så han en flåde på mange hundrede karruseller i alle dele af koncernen. Han startede en veritabel produktion af karruseller i Wahlstedt og en produktion af de tilhørende styringer i Bjerringbro med hans faste medspiller på elektroniksiden, Berthel Andersen, som ankermand, mens han selv fortsatte med videreudvikling og forbedringer af konstruktionen.

Ikke mindst for masseproduktionen af cirkulationspumper kom karrusellerne til at spille en vigtig rolle, hvorimod de kun i beskedent omfang viste sig anvendelige i andre dele af produktionen. Drømmen om de 300-400 karruseller gik derfor

Den første "karrusel" (herover) fik talrige efterfølgere. I årenes løb kom der naturligvis nye konstruktionsdetaljer til; men princippet var fortsat Poul Due Jensens.

Trods alt var Poul Due Jensen ikke flyttet længere væk, end at han kunne nå til Bjerringbro pr. bil, og der gik sjældent mere end et par uger imellem hans besøg her.
(Foto: Klaus Møller)

aldrig i opfyldelse; men konstruktionsprincippet viste sig særdeles levedygtigt, og rundt omkring i Grundfos-koncernen kan man den dag i dag finde rækker af karruseller, i nogle tilfælde i en moderniseret udgave, men alle bygget på Poul Due Jensens ideer.

Vækst trods alt

De mange aktiviteter i Wahlstedt betød ikke, at Poul Due Jensen lod resten af Grundfos sejle sin egen sø, og virksomheden i Bjerringbro forblev hovedhjørnestenen i det hele. Den var nervecenteret i udviklingen af nye produkter, det var her, størstedelen af produktionen fandt sted, og det var herfra, man styrede kontakten til hovedparten af verdensmarkedet. Han havde da også ved sin afrejse fra landet bebudet, at han nok ville tilbringe tre uger ad gangen i Wahlstedt og derpå en uge i Bjerringbro.

I praksis gik der sjældent mere end fjorten dage mellem hans besøg i Danmark, selv om han tilbragte det meste af sin tid uden for landets grænser. Herudover førte han en intensiv telefonkontakt med sine medarbejdere i Bjerringbro om de forsøg og konstruktioner, der gerne skulle ligge klar, når han kom til Bjerringbro - detaljer, som det før telefaxens tidsalder kunne være ganske krævende at forklare via telefonnettet.

Ved hans fratrædelse som daglig leder havde Herluf Nedergaard fået overdraget posten som administrerende direktør for det danske selskab og udgjorde nu sammen med Laurits Trønninge Nielsen og Henning Jørgensen, som i mellemtiden var udnævnt til henholdsvis salgs- og økonomidirektør, selskabets direktion. Det var folk, han gennem mange års samarbejde havde lært at stole på, folk som supplerede ham selv - og hinanden - godt, folk han følte sig tryg ved at overlade sin virksomhed til.

Hans samarbejde med dem blev imidlertid et samarbejde mellem bestyrelsesformand og direktion med vægt på det overordnede og mindre tid til at diskutere småting, og han måtte undvære Herluf Nedergaards rolige og velovervejede prægning af produktudviklingsarbejdet. Til gengæld kunne han så trække på den stab af dygtige unge udviklingsingeniører, som var kommet til.

Samtidig havde han brug for hjælpere i opbygningen af den internationale organisation, som i perioden 1971-76 ud over selskaberne i Tyskland, England og Holland også kom til at omfatte Grundfos-selskaber i både Østrig, Frankrig, USA og Belgien. Til den ende samlede han et team af næste generations ledere, en "støvsugerbande" af vicedirektørerne Jørgen Madsen, Arne Krogh Kristensen samt Niels Due Jensen, der i 1974 vendte hjem til virksomheden efter et par års ansættelse i Danfoss.

Helt som planlagt fik både disse tre, den etablerede direktion og hele den øvrige danske organisation lov at stå på egne ben i det daglige; men de fik ikke lov til at slappe af, for det var, som om Poul Due Jensen under sine besøg nåede at sætte endnu mere i sving end nogensinde før, og det danske Grundfos-selskab sov på ingen måde tornerosesøvn. Ikke alene skete der op gennem 70'erne en videreudvikling af de eksisterende produk-

Poul Due Jensens ophold i Wahlstedt betød langtfra, at Grundfos' vækst i 1970'erne udelukkende foregik i det tyske selskab. Den 4. juli 1972 kunne det engelske Grundfos Pumps Ltd. således indvie sit nye hovedsæde i Leighton Buzzard, hvor Inger og Poul Due Jensen blev modtaget af selskabets administrerende direktør, Peter Hooper (t.v.). (Foto: John Kyle)

ter; men der blev også sendt flere helt nye pumpetyper pa markedet. Dertil kom den produktion af motorer til cirkulationspumperne, som var kommet i gang i januar 1971, og som allerede i 1974 udvidet med fremstilling af normmotorer og året efter med dykmotorer.

Det endte således med, at han måtte tage sine ord om, at Grundfos' udvikling i Danmark ville stoppe i 1974, i sig igen. Ganske vist kom der perioder med stilstand; men allerede i 1976 begyndte man opførelsen af et nyt fabriksafsnit, og året efter, i 1977, var antallet af medarbejdere på Bjerringbro-fabrikkerne nået 1.600 - en fordobling siden den dag, da han havde forladt byen.

Grundfos A/S i Bjerringbro forblev nervecenteret i koncernen, og Poul Due Jensen satte et kyndigt trekløver af sine mest erfarne medarbejdere til at lede selskabet i hans fravær: F.v. salgsdirektør L. Trønninge Nielsen, adm. dir. Herluf Nedergaard og (t.h. for Poul Due Jensen) økonomidirektør Henning Jørgensen. Længst til højre i billedet en af det unge lederteam, "Støvsugerbanden", Arne Krogh Kristensen.

Privatliv under nye former

Selv om Poul Due Jensen således stadig engagerede sig i aktiviteterne i Bjerringbro, var der grænser for omfanget. Han var flyttet ud af Danmark og måtte tilbringe mere end halvdelen af sin tid på sin nye hjemadresse. Han havde selv sat et hegn op, som hindrede ham i at bruge mere end højst nødvendigt af sin tid på Bjerringbro-fabrikkerne. Det gav ham mulighed for at fordybe sig i karruselprojektet, for han havde fået noget, han ikke havde haft i mange år - tid. Der var pludselig aftener og weekender, hvor ingen hindrede ham i at bevæge sig ind i sin egen verden med sine tanker og ideer.

Det var næsten som at være tilbage i barndommens "hule" på loftet i Gullev, selv om rammerne var anderledes. I 1968 havde han fået sit eget værelse i fabrikkens gæstehus. Det havde været hans tilholdssted under de hyppige besøg i Wahlstedt, og da han flyttede til byen, blev gæstehuset udvidet og

Også udadtil blev Poul Due Jensen Grundfos' synlige ledelse i Wahlstedt og deltog i byens forskellige arrangementer og fester. Her ses han som æresmedlem af Wahlstedter Schützengilde ved Volks- und Schützenfest i 1966 omgivet af to af sine nærmeste kontakter, Bürgervorsteher Rudolf Kehlen (t.v.) og Bürgermeister Horstmax Tietz (t.h.).

indrettet til permanent bolig for ham. På et tidspunkt flyttede også Inger Due Jensen til Wahlstedt; men det blev kun midlertidigt. Hendes verden var og blev Bjerringbro, hvor hun havde sine venner, sin familie og sine gøremål, og størstedelen af sin tid som udlandsdansker kom Poul Due Jensen derfor til at tilbringe alene.

Han var dog alt for meget selskabsmenneske til helt at isolere sig, og så tit det lod sig gøre, tilbragte han sine aftener i andres selskab. Bjerringbro-medarbejdere, som havde ærinde i Wahlstedt, kunne være næsten sikre på en aften sammen med Poul Due Jensen, og de ledende tyske medarbejdere var - lige som datteren Ingermarie og svigersønnen Thorkild i de første år - ligeledes hyppige gæster. Helt kunne det vel ikke undgås, at der ved sådanne lejligheder blev snakket virksomhed - selv om han forsøgte at håndhæve det princip, at der ikke måtte tales om Grundfos efter klokken 20; men det væsentligste var afslapning og hygge - og især kortspil.

Også under Tysklandsopholdet blev jagten Poul Due Jensens kæreste fritidsbeskæftigelse, og han fik lejlighed til at jage vildt, som var ukendt på hans fødegn. Her har han således nedlagt et vildsvin under en jagt på Lüneburger Heide i 1970'erne.

Hans vigtigste fritidsaktivitet blev imidlertid også her jagten. Allerede da han første gang så det areal, byen ville tilbyde ham, havde han været betaget af den store skov, som grænsede op til området. Som dengang forholdsvis nybagt jæger havde synet af fem rådyr i skovtykningen bragt ham i ekstase, og myten ville siden hen vide, at jagtmulighederne havde været udslagsgivende for beslutningen om at placere fabrikken i Wahlstedt.

Det lykkedes ham senere at erhverve dette skovområde, hvormed han fik et jagtterræn på hele 165 hektar, og han fik indrettet slagterum i kælderen under gæstehuset til alt det vildt, han nu skulle nedlægge. Der var blot den hage ved det, at han ikke kunne gå på jagt i sin egen skov, fordi jagtretten efter tysk skik var udlejet for en periode på tolv år. Også det kom der en ordning på - og så stødte han på netop det problem,

som havde fået ham til at forlade Danmark: Staten blandede sig i hans private anliggender. Denne gang drejede det sig endda ikke om hans virksomhed, men om hans personlige ret til at skyde de dyr, der befandt sig i hans egen skov. Ikke fordi han hørte til dem, der skød på alt, hvad der bevægede sig; men han havde svært ved at affinde sig med en jagtlovgivning, som satte snævrere grænser for ham, end han kendte det fra Danmark.

Ich bin ein Wahlstedter

I alt væsentligt - hvilket i Poul Due Jensens øjne ubetinget var Grundfos - havde han imidlertid ikke grund til at være utilfreds med de tyske myndigheder. Og også i forhold til lokalbefolkningen fandt han sig godt til rette. Der blev vel aldrig nogen større selskabelig omgang med tyskere uden for virksomheden; men over for byen blev han Grundfos' synlige ledelse. Længe før han flyttede dertil, var han fast deltager i de lokale skyttefester, "Königsball" og andre festligheder. Han blev udnævnt til æresmedlem af "Wahlstedter Schützengilde", han støttede sports- og ungdomsarbejdet i byen, og da man hviskede ham i øret, at byens nye skole manglede et flygel, gav han pengene til anskaffelsen.

Det var da også hans menneskelige egenskaber, der blev fremhævet, da han i 1969 blev udnævnt til Wahlstedts tolvte æresborger, symboliseret ved byens æresring, som nu for første gang skulle bæres af en udlænding. Samtidig understregede man hans europæiske sindelag, for nok var han dansker af statsborgerskab og overbevisning; men han havde fra de første møder arbejdet for kontakter, som ikke bare gjaldt det forretningsmæssige, men også et bredere samarbejde mellem de to kommuner Wahlstedt og Bjerringbro. I et land, som endnu i 1960 blev betragtet med nogen skepsis af sine naboer, måtte en sådan åbenhed gøre indtryk.

Selvfølgelig undlod man ikke fra byens side samtidig at udtrykke tilfredshed og beundring for den virksomhed, han havde bygget op, og det var måske det, der glædede ham allermest. Han følte sig i alle henseender godt behandlet af alle i Wahlstedt. Men der kom tider, hvor venskabet blev sat på en alvorlig prøve.

Det begyndte med hans - eller rettere sagt Grundfos' skov, som han havde fået den idé at indhegne. Det skete vel ikke uden tanke på jagten; men det var ikke hans hensigt at lukke skoven for andre. Han havde planer om en slags vildtreservat, hvor skolebørn og andre interesserede kunne komme dyrelivet på tæt hold og lære at holde af naturen, sådan som han selv gjorde det.

Der rejste sig et ramaskrig, for ikke alene var en privat naturpark i strid med tysk lovgivning; men der kunne vel også kun være én grund til planen: Poul Due Jensen ville have

skoven for sig selv og lukke vildtet inde for at udrydde det. Og han svarede igen med bitre ord. Han følte sig misforstået, følte, at de utaknemmelige tyskere med loven i hånd ville hindre ham i at gøre noget, som skulle være til gavn for både dyr og mennesker.

Den alvorligste konflikt kom imidlertid i forbindelse med det fjernvarmeværk, byen oprettede efter forbillede fra Bjerringbro. For at gøre driften rentabel indførte man tilslutningspligt for industrien; men Poul Due Jensen havde andre planer. Han ville have sin egen varmecentral, som kunne fyres med affaldstræ fra skoven, hvilket bystyret til gengæld ikke ville tillade.

Grundfos Pumpenfabrik GmbH i Wahlstedt, som den så ud i midten af 1970'erne, et par år efter, at Poul Due Jensen var flyttet til byen.

Det blev til en strid med heftige reaktioner fra Poul Due Jensens side. Hans stolthed, æresringen, blev leveret tilbage, og han erklærede, at han ikke ville have mere med skytteforeningen at gøre. Han samlede byrådet og præsenterede dem for konsekvensen af at nægte ham en kedelcentral: Den nyetablerede motorproduktion på Wahlstedt-fabrikken ville blive flyttet til England, og den planlagte lærlingeafdeling ville blive skrinlagt!

Det var næsten, som om den episode gav mindelser om en ikke så fjern fortid, og givet er det, at grunden var lidt af den samme - myndighederne ville blande sig i hans interne forhold.

Med tiden kom der dog en løsning på konflikten. Grundfos fik lov til at bygge sin kedelcentral, og efter nogen tid indrøm-

Som den første udlænding nogensinde udnævntes Poul Due Jensen den 12. september 1969 til æresborger i Wahlstedt og modtog som tegn herpå byens tolvte æresring. Den overrækkes ham her af en anden æresborger, Manon Bornhold, som året før havde modtaget ringen efter sin deltagelse i De Olympiske Lege. Yderst t.v. Bürgervorsteher Rudolf Kehlen og yderst t.h. Bürgermeister Horstmax Tietz. (Foto: Bjerringbro Avis)

mede Poul Due Jensen, at han nok havde handlet lidt overilet, da han sendte æresringen retur, og indvilgede i at modtage den igen.

Dermed var tingene bragt på rette plads, og han kunne gentage slutreplikken fra sin takketale ved overrækkelsen af æresringen i 1969: »John F. Kennedy sagde i Berlin: Ich bin ein Berliner. Her i Wahlstedt siger jeg: Poul Due Jensen ist auch ein Wahlstedter!«

"She turned lemons into lemonade"

For Poul Due Jensen blev Wahlstedt i mange henseender et nyt hjem; men alligevel var der adskilligt, som fik ham til fortsat at betragte Bjerringbro som det sted, hvor han virkelig hørte til. Hvor sur han end kunne blive på "systemet", var det dog i Danmark, han havde oplevet sine største sejre, og uanset sit internationale sindelag bevarede han en god del nationalitetsfølelse. Desuden var der den meget væsentlige omstændighed, at hans kone aldrig blev i stand til at dele hans begejstring for den lille by i Tyskland, som for hende trods alt var og blev et fremmed sted.

I villaen Østergade 41 var det Inger Due Jensen, som stod for styret. Her skabte hun en verden af tryghed, varme og forsoning, som fik alle til at overgive sig. Det var en verden uden for rampelyset, og dette billede fra 1971 af Inger og Poul Due Jensen med hunden Trold er det eneste pressefoto derfra.
(Foto: Klaus Møller)

Inger Due Jensen havde støttet sin mand på utallige punkter, og hun accepterede også hans beslutning om at forlade Danmark. Hun forsøgte endda af et ærligt hjerte at følge ham i udlændigheden efter nogen tid, overlod huset på Østergade til datteren Birthe og flyttede selv til Wahlstedt. Men i praksis blev hendes ophold dér aldrig længere end det absolut nødvendige.

I et vist omfang havde hun nok mulighed for større samvær med sin mand i Wahlstedt end i Bjerringbro, hvad enten det nu var på en søndagsudflugt i Holstensk Schweiz eller i forbindelse med børn og børnebørns besøg. Men i det daglige havde Poul Due Jensen rigeligt at gøre med sit arbejde, og hvad havde hun så at tage sig til?

Han havde blandt andet ladet indrette et hobbyrum, hvor hun kunne lave stoftryk, og han opfordrede hende ofte til at forkæle sig selv; men hverken hobbyværkstedet eller indkøbsturene til Lübeck eller Hamburg kunne udfylde hendes tilværelse.

Bedst befandt Inger Due Jensen sig med sin familie og sine venner omkring sig, og hun holdt af at sætte en god middag på bordet for dem - eller for sin mands forretningsforbindelser.
Her er børn, svigerbørn og børnebørn samt vennerne Jenny og Gotfred Zink samlet til en sådan hyggemiddag i 1974.

Der var ikke noget nyt i, at han fordybede sig i sit arbejde eller i udadvendte aktiviteter, og det var således ikke, fordi hun i Tyskland savnede samværet med ham mere, end hun havde gjort det i Danmark. Men derhjemme havde hun haft en familie og den daglige husførelse at passe, og frem for alt havde hun haft gode og nære venner. Her var hun derimod omgivet af fremmede.

Hun havde ikke noget imod at stifte nye bekendtskaber; men det skulle ske på hendes egne præmisser. Og netop det var vanskeligt i Wahlstedt, som kun havde kendt hende som den succesrige industrimands hustru og behandlede hende med den respekt, der således tilkom hende. Her havde man fra starten placeret hende på samfundets top og forventede, at hun søgte omgang med ligestillede, som hun på sin side ikke syntes, at hun havde noget som helst tilfælles med.

I pagt med sig selv

Der var nemlig den væsentlige forskel på Inger og Poul Due Jensen, at mens han i mange henseender udviklede sig med sin virksomhed, forblev hun i høj grad den samme livet igennem. Hun var upåvirket af al fremgang og velstand, og befandt sig bedst i den gode borgerlige tilværelse omkring en mindre virksomhed. Og mens han kun i enkelte tilfælde sluttede nære og livslange venskaber, havde hun adskillige, som hun havde bevaret uændret helt fra de tidligste ungdomsår. Hun nærede absolut intet ønske om at bytte dem med en mere glamourøs og overfladisk selskabelighed.

Unægtelig havde hendes barndom og ungdom også været anderledes end hans. Frem for alt var hun vokset op i et trygt og godt hjem med gode sociale kår og faste normer og havde givetvis ikke hans behov for at søge nye veje. Hun hørte desuden til det mindretal, som havde været så heldige at få en realeksamen, og var god til fremmedsprog (mens hun på det nærmeste opgav at lære matematik). Og hvis ikke en meningitis i hendes tidlige ungdom havde skaffet hende en langvarig rekonvalescens på halsen, ville hun også have kunnet få en uddannelse uden de samme kampe, som han havde været igennem.

Men først og fremmest var hun beskeden og tilbageholdende, hvilket dog ikke hindrede hende i at få venner eller engagere sig i de forskellige ungdomsaktiviteter - så langt kræfterne (og Anna Bachs omsorg for hendes helbred) tillod det. Hun var aktiv i den kristelige "UA" og i KFUK og var blandt de unge piger, som i 1934 oprettede en Bjerringbro-afdeling af KFUK-spejderne.

Det blev da også det kristelige arbejde, som prægede hendes udadrettede aktiviteter som voksen. Ikke at hun var særligt udadvendt, endsige "missionerende" i sin kristendom, som for hende var et strengt personligt anliggende. Men hun deltog i en lang årrække i bibelkredse, senere i arbejdet omkring "Unge Hjem", hvis højskole hun også besøgte, og blev endelig aktiv i foreningsarbejdet omkring "Dansk Sømandskirke i fremmede havne".

Hendes tilknytning til religion og kirke var langt mere rodfæstet end Poul Due Jensens, og hun forlod dybest set aldrig sin indremissionske grundholdning. Måske var det svært for hende at vænne sig til de ændringer, som med tiden skete i familiens livsstil; men hun lærte at acceptere såvel dans som kortspil, (selv om det aldrig lykkedes hende at indse det fornøjelige ved sidstnævnte), ja, hun kom endda på sine ældre dage til at sætte stor pris på en enkelt snaps til natmaden.

Kort sagt var Inger Due Jensen et menneske, som i alt væsentligt levede i en tryg harmoni med sig selv og sine omgivel-

Trods al materiel fremgang forblev Inger Due Jensen livet igennem det samme ukunstlede og hjertevarme menneske, og hun bevarede evnen til at glæde sig, når nogen viste hende eller hendes familie opmærksomhed. I sådan en situation er hun fanget på dette billede fra Grundfos' 25 års jubilæum - en oplevelse, hun endnu mange år efter mindedes som en af de største i sit liv.

Sjældent trådte Inger Due Jensen frem i forreste række, og næsten alle fotos fra officielle begivenheder viser da også Poul Due Jensen som forgrundsfiguren, mens hun som oftest har haft held til helt at undgå fotograferne. Dette billede fra Grundfos' juleafslutning 1972 viser situationen fra den modsatte side, og røber samtidig, at Inger Due Jensen ingenlunde var utilfreds med at overlade sin mand de udadvendte aktiviteter.

ser og ikke mindst med en ubrydelig trofasthed over for den kreds af veninder fra ungdomstiden, som hun supplerede med ægtefæller til sin mands medarbejdere og andre senere tilkomne bekendtskaber.

En sund modvægt

Ingen, der oplevede Inger og Poul Due Jensen sammen, kunne være i tvivl om, at det var to vidt forskellige temperamenter, der her havde fundet sammen. Han udstrålede selvsikkerhed, mens hun udstrålede ydmyghed. Det havde været let for både ungdomsvenner og familie at se, hvem der ville komme til at bestemme farten i det ægteskab, og sådan var det tydeligvis også blevet.

Egentlige skænderier mellem de to forekom så vidt vides aldrig, i hvert fald ikke i hverken børnenes eller andres påhør. Alligevel var Inger Due Jensen langtfra den undertrykte kvinde, som mange forestillede sig. Vel var hun ikke den, der tog styret; men hun lagde ofte en dæmper på sin mands temperament, og syntes hun, at han blev urimelig i sine krav til en medarbejder eller ligefrem begyndte at blande sig i nogens måde at disponere sin tilværelse på, kunne der lyde et stille, men særdeles bestemt »Det tror jeg, vi skal lade ham selv afgøre, Poul!«

Med denne stærke følelse af ret og rimelighed og respekt for andres enemærker kombineret med en naturlig værdighed og - i ordets allerfineste forstand - enkelhed blev hun således en sund modvægt til den himmelstormer, hun havde giftet sig med. Hun blev den, der trak ham ned på gulvet, hvis han - som naturligt er for et succesrigt menneske - begyndte at føle sig alt for almægtig.

Hun var der bare

Kunne Inger Due Jensen irettesætte sin mand i al stilhed, lå der fra hendes side næppe nogen kritik i det, for der er ingen tvivl om, at hun i det væsentlige så op til ham og respekterede ham. Snarere var hendes irettesættelser tænkt som en del af den støtte, hun så det som sin livsopgave at give ham.

Hans interesse for teknik kunne hun ikke dele, og tanken om at deltage aktivt i virksomhedens daglige arbejde lå hende fjernt. Til gengæld kunne hun sørge for, at hans "bagland" var i orden, og give ham den støtte, det nu engang er at vide, at alt omkring familie og husførelse fungerer.

Det kom igen til at betyde, at hun blev den, der i det daglige tog sig af børnene, hjalp dem med skolearbejdet i dansk og fremmedsprog, da den tid kom, og i øvrigt simpelthen "altid bare var der", når man havde brug for en mor. Hun havde nok sine principper i opdragelsen, regler, der skulle overholdes; men hun stillede ingen urimelige krav til sine børn eller pålagde dem store pligter. Hendes opdragelse af dem foregik med det enkle middel, der hedder kærlighed - øst ud med begge hænder. Hun glattede ud, forsonede og skabte en egen tryg stemning, som ikke kun hendes nærmeste familie fik lov at nyde godt af.

Det skete nemlig ikke så sjældent, at Poul Due Jensen havde gæster med hjem til et måltid - i det mindste i de år, hvor hovedparten af virksomhedens aktiviteter så at sige foregik lige uden for hjemmets dør. Det kunne være en forretningsforbindelse, som blev inviteret til middag; men lige så ofte var det en medarbejder, måske tilrejsende fra et af de udenlandske selskaber, som blev inviteret ind til en kop kaffe eller en bid frokost. Og lige så lidt som Inger Due Jensen brød sig om at

Frem for alt var Inger Due Jensen den mor, der »bare altid var der« og tog del i sine børns sorger og glæder - som her ved Estrids konfirmation den 18. september 1960.

træde frem ved officielle lejligheder, lige så glad var hun, når der i anledning af et besøg i hendes eget hjem skulle gøres lidt ekstra ud af måltiderne - uanset, at det ofte skete med kort varsel.

Her, på hendes side af døren mellem fabrik og privatbolig, var hun på hjemmebane, og hun nød at få lov at kræse for sine gæster og sin familie. For adskillige, som fik lov at opleve det, kom netop disse øjeblikke ved et veldækket bord i spisestuen eller en kop kaffe med wienerbrød ved køkkenbordet til at stå som en oase midt i en hektisk dag.

Her var Inger værtinden, her var det hende, der bestemte, og her kunne gæsterne opleve, hvordan Poul Due Jensen lige som de selv måtte overgive sig til den ro, der strømmede fra hende, og bøje sig for hendes krav om, at man nu lagde de faglige drøftelser på hylden for en stund og tillod sig selv at være mennesker.

Inger Due Jensen holdt af at rejse; men hun betragtede det som en luksus, som hun først i sine senere år tillod sig at forkæle sig selv med.

Man kunne ikke lade være med at holde af et menneske, der udstrålede så megen godhed og mildhed.

At gøre noget for sig selv

Inger Due Jensens verden var Bjerringbro og hendes liv i allerhøjeste grad centreret om hjem, mand og børn, en tilværelse, der ikke på nogen måde var usædvanlig for hendes generation af kvinder.

Selvfølgelig kan man betegne en sådan tilværelse som selvopofrelse, og alligevel vil intet være mere misvisende, for ganske vist viede hun hele sit liv til sin families og da ikke mindst sin mands ve og vel; men hun følte det næppe som noget offer, og hun forsøgte ikke på nogen måde at gøre sig selv til martyr. Det var ikke alene den tilværelse, hun var opdraget til, og som hun havde set sin egen mor leve. Det var tydeligvis også det, der for hende gav livet det rette indhold, og hun nærede intet

I årene efter sin mands død begyndte Inger Due Jensen at male, og sommerhuset i Fjellerup blev et af de steder, hvor hun hentede inspiration og motiver.
Fra hendes hånd stammer således dette maleri af kystområdet øst for "Dueslaget".

brændende ønske om engang at få tid til at kaste sig over andre interesser. Ja, faktisk var der vel kun en eneste ting udover familien, som hun for alvor interesserede sig for - nemlig vennerne og mennesker i det hele taget.

I sin tidligste ungdom havde hun beskæftiget sig med vævning, som hun havde lært på højskolen i Haslev, og da børnene begyndte at vokse til og flyve fra reden, fik hun også igen en væv; men det blev ikke til så meget, så længe hun kunne vælge at beskæftige sig med mennesker i stedet, skrive en festsang til en eller anden familiebegivenhed eller på anden måde glæde andre.

Først da hun efter Poul Due Jensens død fik problemer med at udfylde sin tid, fandt hun en fritidsinteresse, som kunne holde hende fangen i længere tid. Hun begyndte at male, tog

Inger og Poul Due Jensen ved en festlig sammenkomst på Frisholt i slutningen af 1960'erne.

Børnebørnene Annette og Poul indtog en væsentlig plads i Inger Due Jensens liv. Her er hun fotograferet sammen med dem på sin 70 års fødselsdag, den 24. november 1985.

undervisning i det og indrettede et tidligere børneværelse til atelier. Men hun talte sjældent om det, og viste aldrig resultaterne frem, medmindre hun blev kraftigt opfordret til det.

Det var vel også først i sine allerseneste år, at hun kunne finde på at bruge penge på sig selv, og selv da gjorde hun det kun nødigt, medmindre hun samtidig kunne gøre andre en glæde, for eksempel ved at tage dem med på rejser, som var en af de ting, hun virkelig nød, men som for hende lige så gerne kunne gå til Fyn som til et mere fjerntliggende mål. Hendes gamle kærlighed til Fjellerup blev nu dyrket igen, og hun bragte venner med sig derud i sommerferier og weekender.

Det faldt hende simpelthen aldrig rigtigt naturligt at forkæle sig selv med noget af den velstand, hun besad, hvorimod hun hjertensgerne delte ud af den til velgørende formål - eller brugte den til at købe gaver til venner og familie.

Ikke mindst det sidste var noget, hun nød i allerhøjeste grad, og hun kunne ligefrem bringe gæster i forlegenhed, hvis de havde udtrykt beundring for en smuk krystalvase i hendes hjem og pludselig så hende bære den ud i køkkenet, tømme den for blomster, vaske den af og overrække den som gave.

I grunden var denne glæde ved at give måske et af de få virkelige fælles karaktertræk mellem hende og hendes mand.

Nogen at bekymre sig for

En dyb og ægte interesse for sine medmennesker var en af de ting, som karakteriserede Inger Due Jensen, og der er derfor ingen tvivl om, at hun støttede sin mand i hans aktiviteter på det sociale område, det være sig ved etableringen af det beskyttede værksted, fritidscenteret eller andet. Der er imidlertid heller ingen tvivl om, at det trods alt var Poul Due Jensen, der var drivkraften i den slags aktiviteter, for for hendes vedkom-

Grundfos-medarbejdernes ve og vel var et anliggende, som Inger Due Jensen tog meget personligt. Det gjaldt i glade stunder som indvielsen af »Hobbygården« i 1974, hvorfra billedet er hentet. (Inger Due Jensen hilser her på fire af »hobby-udvalgets« medlemmer, f.v. Inger Andersen, Inger Sørensen, Ejner I. Jensen og Børge Lysdahl).
Men hun levede i lige så høj grad med i de enkelte medarbejderes personlige glæder og sorger.

Inger Duc Jensen med sin mor, Anna Bach, og sin ældste datter, Birthe Duc Jensen, under et ophold i Fjellerup i 1978.

mende var næstekærligheden i langt højere grad rettet mod det enkelte individ end mod grupper.

Der var dog den ene undtagelse, som hed medarbejderstaben på Grundfos. Selv da hun ikke længere havde den daglige kontakt med virksomheden gennem sin mand, kunne hun græde, hvis hun hørte, at man havde været nødt til at afskedige en gruppe medarbejdere - uanset om hun kendte dem personligt eller ej. Og givetvis var det, hun så for sig, den tragedie, en afskedigelse skabte i de enkelte familier.

For den sags skyld var det nok for hende at vide, at der var mennesker, som ikke havde det godt. Selv det at se et skuespil i fjernsynet, hvor folk ikke behandlede hinanden ordentligt, kunne gøre hende dybt ulykkelig. (I øvrigt var netop TV det eneste, som nogensinde fik hende til at reagere offentligt og henvende sig direkte til generaldirektøren efter en udsendelse, som havde overskredet hendes normer for retfærdig og anstændig opførsel; men det er en helt anden historie).

Få ting kunne påvirke hende så stærkt som andre menneskers ulykke. Hun fulgte med i, hvordan det gik alle dem, hun på nogen måde kendte i byen, på savværket eller på Grundfos, og fandt hun nogen, som på en eller anden måde trængte til støtte, var hun den første til at give den. Det var næsten, som om hun trivedes allerbedst, når hun havde nogen at bekymre sig for.

Selvsagt ofrede hun megen tid på sin mor, som levede helt frem til 1979 og dermed opnåede den betragtelige alder af 92 år. Og lige så oplagt var det, at hun tog sig af sin scleroseramte søster Anna Margrethe, ikke mindst efter svogeren Vagn Ottosens tidlige død, og at hun følte det som sin pligt at drage omsorg for sine nevøer og niecer og for sin vennekreds.

Men lige så stort og ægte var hendes engagement over for mennesker, som stod hende langt fjernere. Det gjaldt vel ikke helt fremmede; men blot det, at hun ved nogle få lejligheder

havde talt med et menneske, måske en Grundfos-medarbejder, var nok til, at hun lukkede ham eller hende ind i den kreds, hun følte omsorg for. Hørte hun så, at vedkommende var kommet ud for en ulykkelig hændelse, reagerede hun omgående - med en venlig forespørgsel til den, der havde sygdom i familien eller en blomst og et personligt brev til den, der havde mistet en af sine nærmeste. Og hun gjorde det med en oprigtighed, som måtte gøre hende meget, meget afholdt.

Mor for en virksomhed

Netop denne altfavnende medmenneskelighed betød, at hun, som årene gik, fik en stærkere tilknytning til sin mands virksomhed - eller rettere sagt til dens medarbejdere, end hvad man kunne have forestillet sig for en kvinde, der så sjældent trådte frem i rampelyset.

Det faldt næppe nogensinde Inger Due Jensen naturligt at påtage sig pligter af mere officiel karakter på Grundfos, og efter sin mands død gjoirde hun det kun ved ganske særlige lejligheder for på den måde at knytte forbindelsen til virksomhedens grundlægger.
Således var hun f.eks. værtinde, da Amtmandsforeningen besøgte fabrikkerne i Bjerringbro i sommeren 1985.

Der var arbejdsdrenge, som livet igennem huskede, at de altid havde fået et æble eller en 25-øre, hvis de var blevet sendt i byen for hende. Der var ledende medarbejdere, som ikke glemte, at hun havde taget godt imod deres børn, og der var medarbejdere i de udenlandske selskaber, som glædede sig, når hun gennem sin mand og senere sin søn sendte dem små hilsener. Og mens Poul Due Jensen var respekteret og beundret af sine medarbejdere, var Inger Due Jensen elsket næsten som en mor for alle.

Allertydeligst kom det til udtryk, når hun i sine senere år deltog i større arrangementer i virksomheden og ved nogle lejligheder besteg talerstolen. Det var tydeligt for enhver, at hun ikke befandt sig godt ved det, og at hun kun gjorde det for på en eller anden måde at knytte forbindelsen tilbage til virksomhedens grundlægger. Men lige så tydeligt var det, at de

Den, der blot én gang oplevede den fortættede stemning, når Inger Due Jensen gik på talerstolen ved Grundfos' juleafslutning, forstod, at der herskede et ganske specielt og gensidigt forhold mellem hende og medarbejderne. Billedet stammer fra juleafslutningen 1987. T.v. fællestillidsrepræsentant Else-Marie Larsen.

tilstedeværende medarbejdere mødte hende med en varme og en sympati, som var så tyk, at man næsten kunne skære i den.

Inger Due Jensen kom således til at spille en afgørende rolle for den samhørighed mellem virksomhed og mennesker, som hendes mand havde arbejdet for, og hun videreførte på sin egen måde hans værk. Men der er ingen tvivl om, at hendes betydning for værkets tilblivelse var mindst lige så stor, selv om hun aldrig havde interesseret sig særligt for hverken virksomhedens drift eller de rent tekniske problemer, som optog hendes mand så stærkt.

Det er da også meget muligt, at Poul Due Jensen kunne have fundet sig en livsledsagerske, som i højere grad delte hans interesser; men han kunne næppe have fundet en, der ville have støttet ham bedre, (selv om hun næppe selv ville have vedkendt sig sin betydning).

Inger Due Jensen blev den, der hjalp ham med at bevare det menneskelige islæt under sin himmelflugt, den der i det stille

Inger Due Jensen var et selvskrevet medlem af Grundfos jubilarklub og deltog i dens aktiviteter, her udflugten til Københavns-afdelingen i 1988.

Grundfos var ikke den eneste virksomhed, som kom til at præge Inger Due Jensens liv, og hun måtte i lige så høj grad føle sig knyttet til System B8, det tidligere Bjerringbro Savværk. Ikke blot var hun datter af en af dets grundlæggere, Martin Bach; men i tidens løb var hun også blevet hovedaktionær i selskabet. Kort før sin død opnåede hun da også den glæde at deltage i System B8's 75 års jubilæum, hvorfra dette billede stammer.
Bag hende ses selskabets bestyrelsesformand, Thorkild Møller Nielsen, administrerende direktør, Peter Højlund, og direktør Finn Laursen.
(Foto: Jens Anker Tvedebrink)

holdt sammen på det hele, hindrede misstemninger i at gro fast og kort sagt sørgede for, at alle fik det bedst mulige ud af tilværelsen. - Eller som en amerikansk ven betegnede det med de ord, der danner overskriften over dette kapitel: Hun var den, som forvandlede sure citroner til limonade.

En slutsten

Det var en stor udfordring at tage kampen op med den amerikanske pumpeindustri på dens egen bane, og Poul Due Jensen strålede af begejstring og kampiver, da han den 12. marts 1977 foretog den officielle indvielse af det amerikanske selskab, Grundfos Pumps Corporation.

Blandt de nye Grundfos-selskaber, som dukkede op i 1970'erne, var der et, som måtte være enhver europæisk industrimands ønskedrøm - et salgs- og produktionsselskab i USA.

I over hundrede år var de store teknologiske landvindinger kommet fra den anden side af Atlanten, og ikke mindst i tiden efter 2. verdenskrig var avancerede amerikanske industriprodukter strømmet ind over et Europa, hvis industri ikke havde haft mulighed for at udvikle sig i krigsårene. Efterhånden syntes det næsten utænkeligt, at strømmen også kunne gå den anden vej, og det var de færreste, der turde give sig i kast med den kolossale udfordring at få det til at ske.

Poul Due Jensen tøvede da også længe med at vove sig ind på det nordamerikanske marked, og mens Grundfos allerede i 50'erne begyndte at eksportere pumper til Syd- og Mellemamerika, nåede man helt op i 1960'erne, før de første pumper blev solgt til USA, og det varede længe, før eksporten fik et nævneværdigt omfang.

Under sin Amerika-rejse i 1963 besøgte Poul Due Jensen også Einar Cook i Clovis og hjembragte dette foto af den første USA-virksomhed, som havde købt Grundfos-pumper.

Det begyndte nærmest ved en tilfældighed, da der den 20. juni 1961 pludselig stod en amerikaner i fabrikken og forhørte sig om dens produkter. Han hed Einar Cook og kom fra den lille by Clovis nord for Fresno i Californien, hvor han dels var farmer, dels drev en mindre virksomhed med produktion og salg af landbrugsmaskiner. Som søn af danske forældre talte han dansk - endda uden nævneværdig amerikansk accent, men med en umiskendelig arv af forældrenes dialekter, og Poul Due Jensen havde således mulighed for at knytte personlig kontakt til ham.

Besøget endte med, at Einar Cook bestilte to borerørspumper til sin egen farm, hvor de viste sig at fungere bedre end nogen anden pumpe, han hidtil havde prøvet. (Faktisk fungerer de stadig upåklageligt i 1992). Allerede året efter vendte han da også tilbage til Bjerringbro for at udbygge kontakten og snakke om mulighederne for en løbende eksport til de californiske farmere.

Selvsagt var Poul Due Jensen interesseret i at få gang i eksporten; men han besluttede sig til selv at se på sagerne, og i januar 1963 drog han med sin eksportchef, Henry Hansen, ud på en månedlang rejse til Amerika.

Det var i øvrigt ikke uden stolthed, han gik om bord på Amerika-damperen m/s "Bergensfjord", som netop havde fået installeret ferskvands-generatorer, for pumperne dertil hed Grundfoss!

Rejsen blev en stor oplevelse for ham. Han besøgte Einar Cook i Clovis, rejste rundt i USA og Mellemamerika og fik så mange nye indtryk, at han efter sin hjemkomst samlede alle sine medarbejdere for at fortælle om alt det, han havde oplevet, og de nye, store muligheder, han havde set. Det blev en aften, som for mange unge medarbejdere blev stående skarpt i erindringen, for han smittede dem med sin begejstring og fik sågar nogle af dem til at drømme om selv at komme af sted.

Sydamerika havde i nogen tid været et marked i vækst, og han begyndte efter rejsen at overveje at etablere et Grundfos-selskab dér; men han havde også set, at der var et marked for pumper i USA, og da især i Californien, hvor de var en forudsætning for farmernes dyrkning af vin og frugt. Da de nye rustfrie SP-dykpumper blev lanceret i 1965, gav han derfor Einar Cook forhandlingen af dem for Californien.

Nogen større succes blev der dog ikke ud af det, for salgsarbejdet var kun en bibeskæftigelse for Einar Cook, og i sidste halvdel af 60'erne nåede han vel i alt op på at sælge en god snes Grundfos-pumper til lokale farmere.

Poul Due Jensen var næppe tilfreds med det resultat, som slet ikke passede til hans normale tempo. Han kunne efterhånden også godt tænke sig at sende succesen fra de europæiske markeder, cirkulationspumperne, til USA, og han var begyndt at drømme om at etablere et amerikansk Grundfos-selskab. Han iværksatte derfor en regulær undersøgelse af det amerikanske pumpemarked og sendte blandt andet i november 1971 sin søn Niels til USA på nogle måneders studieophold, hvor han med udgangspunkt i Californien dels besøgte forskellige maskinproducenter rundt omkring i staterne, dels undersøgte det californiske pumpemarked med henblik på vandforsyning.

Einar Cook fik et kvalitetsprodukt, da han installerede sin første Grundfos-pumpe i 1961, for 30 år senere kunne han stadig fremvise den i fuldt funktionsdygtig stand. Til sin død i januar 1992 bevarede han da også en dyb loyalitet mod Grundfos.

Endnu et jordkøb - og hvad der fulgte

Ubestrideligt bød Californien på gode muligheder for salg af vandforsyningspumper; men det betød ikke nødvendigvis, at det ville være det bedste sted at etablere et amerikansk Grundfos-selskab. Hvis der skulle sælges pumper i alle stater, talte meget for at vælge en mere central beliggenhed, så meget mere

Der opstod et personligt venskab mellem Poul Due Jensen og Einar Cook, som her er fotograferet sammen med Gotfred Zink, tydeligvis efter en jagttur.
Det var dog ikke jagten, der skabte venskabet, for selv om Einar Cook var en habil skytte, delte han ikke de to andres glødende jagtinteresse.

som det store marked for cirkulationspumper lå på USA's østkyst.

Det endte dog med, at Poul Due Jensen besluttede at etablere selskabet der, hvor han allerede havde kontakterne, og i efteråret 1973 begyndte han at se sig om efter et passende stykke jord i Clovis. Denne gang førte det til erhvervelsen af 47 acres tidligere boysenbær-plantage.

I juli 1976 besøgte Poul Due Jensen Clovis for at se, hvordan opførelsen af den nye fabrik skred frem. Han ankom i Grundfos' egen Lear-jet og blev modtaget med alle symboler på, at han var accepteret i byen, deriblandt en ægte Stetson-hat, som han bar med stolthed.
Her ses han efter modtagelsen sammen med Ingermarie Møller Nielsen, Inger Due Jensen og Jerry Cook.

I oktober samme år stiftede han Grundfos Pumps Corporation; men der var stadig lang vej endnu, før der lå en fabrik på den store grund. Da Einar Cooks søn, Jerry, det følgende efterår blev ansat som administrerende direktør for selskabet, måtte han således rydde et gæsteværelse i sit hus til kontor og gå i gang med at opbygge et salg herfra, og først da man i foråret 1976 tog det første spadestik til fabrikken, flyttede kontoret ind i en campingvogn i et hjørne af byggepladsen.

Sammenlignet med de europæiske Grundfos-selskaber havde det taget lang tid at starte Grundfos Pumps Corporation; men projektet var også større end noget tidligere, for Poul Due Jensen havde planer om, at det amerikanske selskab i løbet af bare ti år skulle nå en størrelse på mindst 1.000 medarbejdere og snart derefter blive større end moderselskabet i Bjerringbro. Det havde han åbent fortalt bystyret i Clovis, og rygtet havde

spredt sig i en sådan grad, at folk ligefrem stod i kø for at få arbejde på den nye fabrik, så snart byggeriet var sat i gang.

Nu da det hele rigtig begyndte at tage form, var han fuld af optimisme. De amerikanske myndigheder havde taget godt imod ham, og han skulle i gang med den største udfordring, han kunne forestille sig - at kæmpe med den amerikanske industri, som han nærede stor respekt for, på dens egen hjemmebane.

Hans besøg i Clovis i juli 1976 fik da også næsten karakter af et triumftog. Han ankom i sin egen Lear-jet sammen med sin kone, sin yngste datter og sin svigerson, blev modtaget i lufthavnen af byens borgmester og pressen (foruden naturligvis Cook-familien) og fik overrakt byens nøgler og en ægte Stetson-hat, som han bar med stolthed.

Historien gentager sig

Det varede ikke længe efter hjemkomsten til Europa, før han besluttede at gentage succesen fra Wahlstedt. Den nye fabrik skulle have al den støtte, han kunne give den, og denne gang skulle det ske fra starten. Han ville flytte til Clovis og hjælpe med at sætte fart i opbygningen af selskabet.

Allerede i løbet af efteråret tog han ophold i et af gæsteværelserne i fabrikkens administrationsbygning - til stor begejstring for den lille medarbejderskare, som så, at han mente det alvorligt, når han talte om at følge med i fabrikkens vækst.

Han fik da også hurtigt et image, som mindede meget om det, han havde erhvervet i Tyskland. Det vil sige - der var én afgørende forskel, for ingen af de amerikanske medarbejdere havde nogen sinde set ham hidse sig op. Tværtimod oplevede de en venlig og imødekommende mand, som sjældent sagde ret mange ord. Det sidste kunne skyldes, at hans engelske ordforråd var yderst begrænset; men omvendt var han dog tydeligvis i stand til at forstå meget af, hvad der blev sagt og fange de mindste detaljer i holdninger og ansigtsudtryk.

Som deres kolleger i Wahlstedt måtte medarbejderne i Clovis undre sig over, at "the big boss", hvis komme de havde imødeset med nogen ængstelse, ikke var den utilnærmelige og ulasteligt klædte internationale forretningsmand, og det kom til at stå som noget uforglemmeligt, at han, koncernchefen, gik omkring i fabrikken i sin kittel og hjalp dem med at installere maskiner - for slet ikke at tale om hans begejstring, da den første "karrusel" ankom fra Danmark, og han kunne gå i gang med at vise dem, hvordan den skulle stilles op og betjenes.

Et vendepunkt

Karrusellen stod i øvrigt bogstaveligt talt i centrum, da dagen for den officielle indvielse af Grundfos Pumps Corporation oprandt den 12. marts 1977. Den var symbolet på Grundfos'

I modtagelseskomiteen var også Clovis' borgmester, som overrakte Poul Due Jensen byens nøgle.

I almindelighed havde Poul Due Jensen ikke tålmodighed til turistudflugter, og han var et af de få mennesker, som kunne afslutte sit eneste besøg i »Disney-land« på mindre end en time.
Til de få undtagelser hørte et besøg i den amerikanske kongres og naturoplevelser som f.eks. i Yosemite, hvorfra dette billede er hentet. F.v. Grundfos' revisor gennem mange år, Arne Kjærsgaard Nielsen, Einar Cook og Poul Due Jensen.

teknologi, og intet var mere naturligt end at lade åbningshøjtideligheden foregå i fabrikshallen omkring den.

Festens virkelige midtpunkt var dog Poul Due Jensen, som strålede af berettiget stolthed over det, der her var nået, og begejstring over det, fremtiden skulle bringe. Det var tydeligt, at han betragtede det amerikanske selskab som en vigtig hjørnesten og så frem til den fortsatte udfordring, det ville blive at føre Grundfos frem til succes på det amerikanske marked.

Han stod på sin hidtidige løbebanes ubestridte højdepunkt, men var stadig klar til at nå nye højder, for selv om han var tæt på de 65 år og så småt begyndte at nærme sig den almindelige pensionsalder, var det langtfra hans hensigt at skære ned på sine aktiviteter. Tværtimod var han fuld af nye planer, ideer og gå-på-mod.

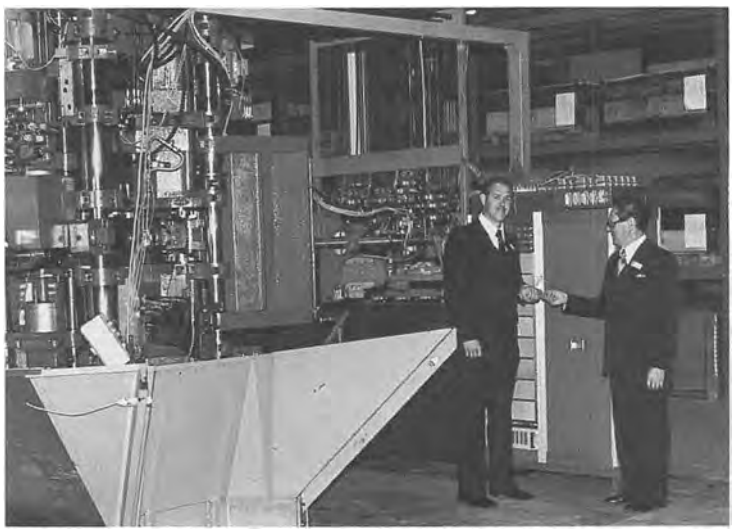

Poul Due Jensen havde selv deltaget i opstillingen af Grundfos Pumps Corporations første »karrusel«. Dermed kom den til at symbolisere hans personlige engagement i det nye selskab, og han øgede symbolikken, da han ved virksomhedens officielle indvielse overrakte Jerry Cook nøglen til maskinen.

Få dage efter indvielsen måtte han imidlertid ændre sine fremtidsplaner. Han lod sig indlægge på hospitalet og måtte kort tid senere vende hjem - ikke til Wahlstedt, men til Danmark, til hans egen by, hans familie og det land, han trods alt betragtede som sit tilhørssted.

Der fulgte en streng tid både for ham selv og for hans omgivelser, for selv om han udadtil slog det hele hen som noget forholdsvis harmløst, som blot skulle overstås, stod det snart klart, at han havde nået det vendepunkt, hvor han måtte se livets afslutning i øjnene.

En imponerende præstation

For en mand af Poul Due Jensens energi og livslyst måtte det føles næsten naturstridigt at lade sine aktiviteter standse af sygdom. Livet igennem havde han kun set fremad og lagt planer langt ud i fremtiden. Nu stod han pludselig i en situation, hvor han vidste, at han ikke selv ville se sine vidtrækkende visioner gå i opfyldelse.

Et udsnit af Grundfos Pumps Corporations bygninger i Clovis, som de ser ud i dag.

Han havde stadig så meget at give, så meget han skulle nå, at han langtfra kunne føle sig færdig med livet, og trods den fremskridende sygdom blev tiden efter hans tilbagevenden til Danmark i mange henseender en imponerede kraftpræstation.

I hans situation ville de fleste formodentlig bruge tiden til afslappende fornøjelser. Så vidt kræfterne slog til, vedblev han da også at dyrke sin jagtinteresse, lige som han forsøgte at genoptage sin interesse for at sejle og anskaffede sig en ny, stor motorbåd.

Som så ofte før blev det imidlertid Grundfos, som optog størstedelen af hans tanker og handlinger. Poul Due Jensen satte sig det mål for den tid, han havde tilbage, at følge sin virksomhed til det sidste og give så mange af sine ideer og tanker fra sig som overhovedet muligt, og denne opgave hjalp ham mere end noget andet gennem den vanskelige tid.

I ukuelig optimisme havde Poul Due Jensen planlagt at fejre sin 65 års fødselsdag med en fest for familie, venner og nære medarbejdere; men endnu en hospitalsindlæggelse kom i vejen for hans planer.
Det var derfor først den 3. juni, at de danske Grundfos-medarbejdere, repræsenteret ved adm. dir. Herluf Nedergaard og fællestillidsrepræsentant Karen Jacobsen, kunne overrække ham deres fødselsdagsgave, et persisk tæppe.

Indimellem prøvede han at deltage i det praktiske arbejde; men sygdommen tvang ham for det meste til at holde sig hjemme. Her kunne han så til gengæld fra sin sygeseng diskutere maskinbygning og produktudvikling med sine nærmeste medarbejdere. Han modtog deres besøg i soveværelset i villaen på Østergade eller førte telefonsamtaler med dem, fulgte med i alt, hvad der foregik, og betroede dem videreførelsen af forskellige projekter.

Selv nu, da hans egen situation måtte synes at overskygge alt andet, og hvor ingen kunne forvente, at han tænkte på andet end nuet, var det fremtiden, hans tanker kredsede om, og det lykkedes ham at videregive tanker og ideer, som kom til at præge hans værk længe efter. Det amerikanske Grundfos-selskab blev således nok det sidste store projekt, som han egen-

For den evigt travle Poul Due Jensen blev sygdommen en påmindelse om, at han nu havde nået den alder, hvor man har ret til at forkæle sig selv og slappe af, og han anskaffede sig en stor ny motorbåd, »Relax«, som skulle bruges, når han igen blev rask.

hændigt førte ud i livet; men alligevel blev det ingen slutsten i ordets egentlige betydning, kun en milepæl i en fortsat udvikling.

Midt i denne udvikling døde Poul Due Jensen tidligt om morgenen torsdag den 17. november 1977.

Et eftermæle

Poul Due Jensens død blev mødt med alle de traditionelle reaktioner ved en stor erhvervsleders bortgang. Medarbejderne i de forskellige Grundfos-fabrikker indstillede arbejdet ved meddelelsen om dødsfaldet, og da hans båre dagen efter blev ført til kirkegårdskapellet i Bjerringbro, tog de opstilling langs ruten forbi fabrikkerne for at tage afsked med en usædvanlig personlighed. Hans begravelse mandag den 21. november blev da også en højtidelighed, som var en statsmand værdig.

Kun et par uger før sin død samlede Poul Due Jensen en lille håndfuld jagtkammerater til en sidste jagt i skovene ved Ormstrup. Selv måtte han lade sig nøje med en stille post ved Ormstrup Sø; men han fik lejlighed til at tage en smuk afsked med en af sine største glæder.

Disse mere officielle tilkendegivelser var ganske forventelige; men de bundede langt dybere end almindelig skik og brug, for Poul Due Jensens død udløste stærke følelser, ikke kun hos familie og nære venner, men også hos en meget stor del af medarbejderne på Grundfos.

Hans død kom ikke uventet; men alligevel måtte det virke helt uforståeligt, at en mand, der besad en sådan livskraft, og som havde været det altoverskyggende midtpunkt i mange menneskers tilværelse, ikke var mere. Der blev ganske åbenlyst grædt i oprigtig sorg, og selv mange år senere kan mindet om Poul Due Jensen bringe tårerne frem i øjnene på mange af hans medarbejdere.

Han havde været en vanskelig chef i visse henseender, krævende, temperamentsfuld og til tider lidt urimelig. Det var noget, de færreste ville nægte. Men samtidig havde han også haft nogle udefinerlige egenskaber, som havde fået de fleste til at følge ham gennem ild og vand, og som nu fik dem til at føle

Et af de stærkeste beviser på Poul Due Jensens stærke engagement i sine medarbejderes velfærd kom, da han fra sygesengen iværksatte opførelsen af et nyt Grundfos Fritidscenter.
Indvielsen af første etape fandt sted på hans fødselsdag, den 19. maj 1978, og blev foretaget af Inger Due Jensen - her sammen med Henning Jørgensen, Niels Due Jensen, Karen Jacobsen og Herluf Nedergaard.

det smertelige tab ved at have mistet noget enestående og uerstatteligt.

Han var en mand, der prægede sine omgivelser for livstid, og som på en eller anden forunderlig måde havde formået at skabe en enhed mellem sig selv, sin virksomhed og sine medarbejdere, en enhed, som blev stående længe efter hans død.

Karisma

Det er et ubestrideligt faktum, at succes gør det lettere for et menneske at få andre til at følge sig, og Poul Due Jensen havde succes i livet; men det var ikke hele sandheden om forholdet mellem ham og hans medarbejdere. Nok så afgørende for, at et stort antal mennesker fulgte ham gennem tykt og tyndt, var hans evne til at skabe en fællesskabsfølelse og den tillid, han viste sine medarbejdere.

Imidlertid er der næppe tvivl om, at det allermest enestående træk var hans visioner - og især hans evne til at begejstre andre for dem. Mens udenforstående til tider rystede på hovedet af hans planer, formåede han at få de mennesker, der virkelig betød noget, hans medarbejdere, til at tro på, at det alt sammen sagtens kunne lade sig gøre, - og kaste sig ud i kampen for at få tingene til at lykkes.

Vel var det ikke alle, der kunne dele hans utrolige begejstring for tekniske detaljer, og nogle måtte måske føle det frustrerende, at ethvert direktionsmøde i løbet af få minutter kom til at dreje sig om teknik, når Poul Due Jensen trak en eller anden lille del op af lommen for at vise, hvad man nu havde lavet i udviklingsafdelingerne. Men den begejstring, der strålede fra ham i den slags situationer, kunne ikke undgå at rive hans omgivelser med - på fuldstændig samme måde som synet af et barn, der pakker julegaver ud.

Det vigtigste i denne forbindelse var dog hverken, hvad Poul Due Jensen gjorde eller sagde. Hans styrke i forholdet til sine

medmennesker lå skjult i noget, som var meget mere ubevidst end ord og handlinger - nemlig i hans kolossale personlige udstråling.

Tydeligst kom det måske frem i hans forhold til de udenlandske medarbejdere og forretningsforbindelser, som hverken talte dansk eller tysk, og som han derfor kun i yderst beskedent omfang var i stand til at tale med. Mange af dem havde aldrig ført en egentlig samtale med ham eller hørt ham rise eller rose i ord, og alligevel havde de nøjagtigt det samme forhold til ham som de mennesker, han kunne kommunikere direkte med. De oplevede en mand, som simpelthen strålede til alle sider - strålede af menneskelighed, livsglæde, begejstring, målbevidsthed og vilje til at engagere sig i sine medmennesker og få dem til at gøre en stor indsats for det, der interesserede ham.

Poul Due Jensen havde ganske enkelt karisma i en sådan grad, at ord i virkeligheden var ganske overflødige. Hans blotte tilstedeværelse var i mange tilfælde fuldt tilstrækkelig til at skabe al den kontakt, der skulle til, og overbevise hans omgi-

(Foto: Kaj Grosen)

velser om det rigtige i hans ideer og gøre dem dybt engagerede i gennemførelsen.

Og mens hans visioner og tekniske genialitet var den ubestridelige baggrund for det, han skabte, var det denne karisma, som gjorde ham til et enestående menneske og en uforlignelig leder og dermed satte ham i stand til at føre sine geniale ideer ud i livet.

Arven efter Poul Due Jensen

Tre generationer. F.v. Poul Due Jensen jr., Inger Due Jensen og Niels Due Jensen.
(Foto: Bjerringbro Avis, 1988)

Ingen virksomhed kan være upåvirket af, at den mand, der har skabt den og ledet den i en lang årrække, dør, og da slet ikke, hvis han har været en idérig og stærk leder. Både hos medarbejdere og kunder rejser der sig en lang række spørgsmål, som skaber uro og i værste fald lammer organisationen, fordi de i virkeligheden alle sammen drejer sig om virksomhedens overlevelse som arbejdsplads og samarbejdspartner. Vil værket dø med manden, der skabte det, og vil hans holdninger og ideer være så stærke, at de kan stå alene? Hvor længe vil mindet om ham blive stående, og hvor længe vil det vare, før den større eller mindre kapital, han har efterladt sig, er væk?

I Poul Due Jensens tilfælde var ingen i tvivl om, at mindet om mennesket ville leve længe - i det mindste hos dem, der

havde kendt ham personligt, og hvis holdninger han havde sat sit stærke præg på. Men det skulle vise sig, at han også i andre henseender havde skabt noget særdeles levedygtigt.

Selv om døden kom hurtigere, end han selv havde ventet det, havde han nemlig været forudseende nok til i god tid at planlægge det generationsskifte, der før eller siden måtte komme, og sikre sin virksomheds fortsatte bestående.

Frihed til vækst

Han kunne selvfølgelig ikke skabe nogen sikkerhed for, at virksomheden ikke engang i fremtiden ville sygne hen under mangel på ideer eller fejlagtige dispositioner; men han kunne i det mindste sikre, at ingen offentlige eller private økonomiske interesser lagde hindringer i vejen for dens fortsatte eksistens og vækst. Og det var netop, hvad han gjorde, da han i 1975 foretog en usædvanlig omlægning af virksomhedens ejerstruktur.

Det skete gennem en kompliceret og temmelig langstrakt proces, hvis første trin havde til formål at sikre en voksende international koncern mod indgreb fra et enkelt lands offentlige myndigheder, nærmere betegnet mod den danske statsmagt.

Hele Grundfos-koncernen var dansk, fordi de udenlandske selskaber, som var blevet oprettet siden 1960, alle ejedes af det danske selskab Grundfos A/S. Dermed var de i mange henseender underlagt de begrænsninger, den danske stat måtte finde på at sætte for deres aktiviteter - og her var det hverken den famøse Rhodesia-sag eller det danske skatteniveau, der vejede tungest.

Det, der virkelig gjorde det vanskeligt at være et dansk moderselskab i en international koncern, var de snævre rammer, Nationalbanken på den tid lagde for økonomiske transak-

En væsentlig del af hemmeligheden bag Poul Due Jensens succes var hans stærke sociale engagement. Også denne del af arven efter ham blev imidlertid videreført og gav sig blandt andet udslag i en fortsat udbygning af det fritidscenter, han havde sat i værk.
I dag rummer Grundfos Uddannelses- og Fritidscenter ikke alene en lang række hobbyværksteder, men også en sportshal, udendørs boldbaner, moderne uddannelsesfaciliteter samt Grundfosmuseet.

Poul Due Jensens evne til at engagere sine medarbejdere i Grundfos satte sig tydelige spor, og da virksomheden i 1985 fejrede sit 40 års jubilæum, kunne man samle adskillige medarbejdere med over 25 års firmaanciennitet og en enkelt, som havde gjort alle 40 år med. De ses herover sammen med Inger og Niels Due Jensen

tioner. Der skulle f.eks. søges om tilladelse til at oprette et nyt datterselskab, og det blev fra Nationalbankens side bestemt, hvor stor en dividende, der skulle hentes hjem til Danmark. Dermed blev det begrænset, hvor meget af udbyttet der kunne geninvesteres i nye maskiner og bygninger til det pågældende selskab - for slet ikke at tale om, at det næsten var udelukket at anvende et overskud til etablering af nye udenlandske selskaber.

Dertil kom, at en socialdemokratisk regering i foråret 1973 fremsatte lovforslag om indførelse af økonomisk demokrati, oven i købet i en form, som ikke ville give den enkelte større del i overskuddet eller større indflydelse på sin egen arbejdsplads, men derimod samle udbyttet i centrale fonde, som på langt sigt kunne sætte sig på aktiemajoriteten i alle danske virksomheder.

Sådanne centrale fonde ville gennem ejerskab i det danske Grundfos-selskab også kunne bestemme over koncernens internationale udvikling, og Poul Due Jensen frygtede, at snæversyn ville sætte en stopper for Grundfos' ekspansion uden for Danmarks grænser. Han kunne naturligvis ikke gøre noget imod en lovbestemt nationalisering af det danske selskab, men han ville hindre den i at få betydning for selskaber i andre lande. Det kunne ske, hvis han flyttede ejerskabet af koncernen ud af landet.

Det var nærliggende at etablere et holding-selskab for koncernen i Schweiz, hvorved de udenlandske Grundfos-selskaber ville være uden for de danske ØD-fondes rækkevidde. Nok så vigtigt ville det sikre frihed til at investere i de enkelte selskaber og ikke hindre etableringen af nye. I september 1973 etableredes derfor et nyt selskab, Grundfos Holding AG, med hjemsted i Schweiz. Samme år solgtes det danske Grundfos-

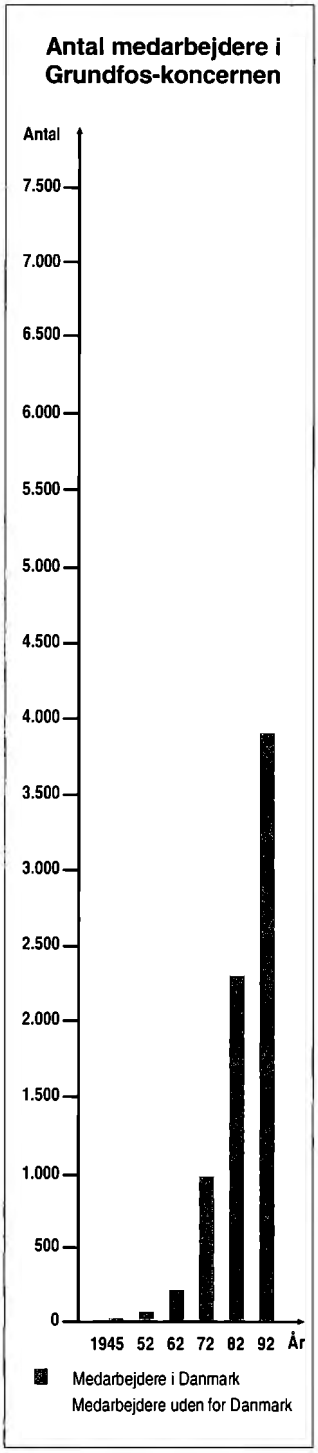

Den usædvanlige ejerstruktur sikrede Grundfos' fremtid og skabte basis for en fortsat vækst.

selskabs aktier i de øvrige selskaber til Grundfos Holding, og året efter solgte Poul Due Jensen sine aktier i det danske selskab til holding-selskabet.

Situationen var dermed den, at Poul Due Jensen var eneaktionær i det schweiziske Grundfos Holding AG, som igen var eneaktionær i alle Grundfos-selskaber bortset fra det danske, (hvor andelen kun var 58%, fordi han dels havde givet aktier til en række medarbejdere og til tillidsrepræsentanterne, dels på et tidligt tidspunkt havde foræret sine børn aktier). Dermed var der ikke ændret væsentligt ved hans ejerskab til Grundfos; men han kunne nu frit investere og lade sin virksomhed vokse over hele verden, uden at den danske stat kunne blande sig i det.

En genial konstruktion

Historien var imidlertid ikke forbi, for endnu stod det mest geniale træk tilbage - det, der skulle sikre Poul Due Jensens livsværk mod at blive spredt.

Den 19. maj 1975 oprettedes en selvejende institution ved navn "Poul Due Jensens Fond" med hjemsted i Bjerringbro. Af fundatsen fremgik, at den havde til formål at sikre og udbygge det økonomiske grundlag for Grundfos-koncernen, og at dette skulle ske ved overtagelse af aktierne i Grundfos Holding AG. Og kort før sin død delvis solgte og delvis forærede Poul Due Jensen så sine aktier i Grundfos Holding AG til Fonden.

Han havde således igen gjort Grundfos til en danskejet koncern; men samtidig havde han fraskrevet sig ejerskabet af den for sig selv og sine efterkommere, idet fundatsen bestemte, at hverken fondens formue eller indtægter (d.v.s. udbyttet af dens aktier i Grundfos-selskaberne) nogensinde ville kunne tilbageføres til stifteren, hans ægtefælle eller hans børn.

Det var ikke, fordi han nærede mistillid til sine børn; men han var realistisk nok til at vide, at der selv i den bedste familie før eller siden kunne opstå stridigheder, som gik imod virksomhedens interesser, og at kommende generationer kunne føle sig fristet til at sælge ud af aktierne. Han havde set mere end ét eksempel på, at noget sådant splittede en ellers sund virksomhed, og det måtte ikke ske for Grundfos. Hans livsværk skulle leve videre, uanset om han familie var involveret eller ej.

Hvad angik Grundfos' videre skæbne, kunne de, hvis de havde evner og interesser for det, gøre deres indflydelse gældende via aktieposterne i det danske selskab og deres pladser i Fondens bestyrelse. Ifølge Fondens fundats kan op til halvdelen af dens bestyrelse være medlemmer af familien Due Jensen, mens resten skal være betroede medarbejdere i Grundfos-koncernen samt et medlem udpeget af Industrirådet. Det er imidlertid kun en mulighed og ikke en nødvendighed, at familien

er repræsenteret, og der er således taget højde for den situation, at Poul Due Jensens efterkommere helt skulle falde fra.

Det var en genial konstruktion, der hermed kom på plads, for med Grundfos Holding og Poul Due Jensens Fond var der skabt en koncern, som var helt på danske hænder, men i videst muligt omfang sikret mod ændringer i dansk lovgivning og forsøg på opkøb fra konkurrenternes side. Yderligere betød ejerforholdet en styrkelse af koncernens selvfinansiering. Den eneste betydningsfulde aktionær var nu Fonden, som kun kunne bruge sit aktieudbytte til ét formål, nemlig geninvestering i Grundfos-koncernen. Det betød i praksis, at hele koncernens indtjening - efter at skatten var betalt - blev pløjet tilbage i virksomheden til dens fortsatte ekspansion, hvilket igen gjorde Grundfos selvfinansierende i usædvanlig grad.

For en ung mand på 34 år var det en stor opgave at overtage posten som leder af en international koncern; men efter samråd med sin far - og til stor glæde for ham - valgte Niels Due Jensen at påtage sig ansvaret.

Næste generation træder til

Etableringen af Poul Due Jensens Fond løste spørgsmålet om Grundfos-koncernens økonomiske sikring; men der skulle også mennesker til at videreføre dens praktiske ledelse. Deri lå en krævende opgave, for Poul Due Jensen havde efterladt sig en koncern på ni selskaber foruden holding-selskabet. Tilsammen beskæftigede de rundt regnet 2.800 medarbejdere, og de havde netop rundet en årsomsætning på 1 milliard danske kroner.

Den daglige ledelse af de otte udenlandske selskaber i Tyskland, England, Holland, Østrig, Frankrig, USA og Belgien havde Poul Due Jensen aldrig været direkte involveret i, og den blev da heller ikke påvirket af hans død. Direktørerne var yngre end han selv, og et generationsskifte var ikke nært forestående.

Men heller ikke i det danske Grundfos A/S var organisatoriske ændringer påkrævet. Hans tid som udlandsdansker hav-

de haft den tilsigtede virkning. Organisationen havde lært at stå på egne ben, og de tre erfarne medarbejdere, han i 1971 havde overdraget direktionen til, Herluf Nedergaard, Henning Jørgensen og Laurids Trønninge Nielsen, førte det store selskab sikkert videre. Først i begyndelsen af 1980'erne overlod de ledelsen til yngre kræfter, men fortsatte dog alle deres virke i selskabet.

Det var således primært i den overordnede ledelse af koncernen, at Poul Due Jensens død førte til et generationsskifte; men også på det punkt havde han gjort et godt stykke forarbejde, da han nedsatte sin "støvsugerbande" af yngre ledere. Som hans

Med sin "støvsugerbande" af unge ledere havde Poul Due Jensen forberedt den organisatoriske side af generationsskiftet, og ved hans død stod en ny koncerndirektion klar til at føre hans værk videre.
Også her havde han skabt noget levedygtigt, for Jørgen Madsen (t.v.), Arne Krogh Kristensen (m.f.) og Niels Due Jensen (t.h.) er den dag i dag grundstammen i Grundfos-koncernens øverste ledelse - som de var det, da dette billede blev taget i tiåret for Poul Due Jensens død.
(Foto: JM-foto)

nærmeste medarbejdere i koncernspørgsmål var de blevet trænet i at lede koncernen, og trekløveret Niels Due Jensen, Jørgen Madsen og Arne Krogh Kristensen var i realiteten allerede inden hans død etableret som koncerndirektion, selv om et selvstændigt managementselskab først blev oprettet tre år senere, i 1980.

Dermed var det også blevet klart, at Poul Due Jensens søn, Niels, en dag ville kunne overtage posten som chef for Grundfos-koncernen, når han selv efter planen fratrådte sine formandsposter i selskaber og fond ved sin 75 års fødselsdag. Nu kom det hele imidlertid tidligere end beregnet, og Niels Due Jensen var kun 34 år gammel, da han skulle træffe beslutningen, om han ville påtage sig opgaven her og nu eller vente endnu nogle år.

Efter samråd med sin far valgte han det første og indtrådte efter Poul Due Jensens død i hans poster som formand for de enkelte selskabers bestyrelse og for Poul Due Jensens Fond, et valg, som blev gjort lettere af, at der i alle selskaber sad dygtige og erfarne ledere til at varetage den daglige drift.

Også i bestyrelsen for Bjerringbro Savværk overtog Niels Due Jensen sin fars plads, dog kun som menigt medlem, mens hans svoger, Thorkild Møller Nielsen overtog formandsposten. Her blev generationsskiftet i øvrigt tredobbelt, da et andet af Martin Bachs børnebørn, Peter Højlund, i 1978 tiltrådte posten som salgs- og marketingdirektør for seks år senere at overtage posten som administrerende direktør.

Et værk vokser videre

I alle henseender kunne Grundfos' udvikling altså gå upåvirket videre; men alligevel blev fremtiden givetvis imødeset med spænding både i og uden for koncernen. Trods alt var det et åbent spørgsmål, om ledelsen på de forskellige niveauer ville kunne klare sig uden at have Poul Due Jensen i baghånden, og om hans børn og medarbejdere kunne samarbejde om at videreføre hans ideer i fondsbestyrelsen - for slet ikke at tale om, hvordan Grundfos skulle komme videre uden hans konstruktionsevner.

Men mest af alt måtte man spørge sig selv, om noget menneske var i stand til at udfylde pladsen efter så stærk og dynamisk en lederskikkelse. Ville den unge mand, som personificerede generationsskiftet ved at overtage posten som koncernchef, mon kunne leve op til de store krav, eller ville det i det lange løb vise sig, at hans eneste kvalifikation var, at han var født til posten?

Årene, der fulgte, skulle gøre enhver tvivl grundigt til skamme, for det, Poul Due Jensen havde sat i gang, var i høj grad i stand til at fortsætte under den nye ledelse. Det gjaldt økonomi, ideer, organisation, kreativitet og personer, og det gjaldt de menneskelige holdninger, selv om de sidstnævnte i sagens natur måtte blive vanskelige at overføre til de medarbejdere og ledere, som aldrig personligt havde kendt Poul Due Jensen.

Selvfølgelig gik der nogen tid, før man havde sundet sig efter hans død og fundet tilbage til den rigtige rytme; men ikke engang det var nok til at standse udviklingen for blot et kort øjeblik. Da man godt to år efter Poul Due Jensens død gik ind i et nyt årti, var Grundfos-koncernen således vokset med to nye salgsselskaber i Sverige og Schweiz, medarbejderstaben var forøget med ikke mindre end 1.000 personer, og i Bjerringbro begyndte man opførelsen af en helt ny fabrik for cirkulationspumper.

Fem år senere, i 40-året for Poul Due Jensens beslutning om at producere pumper, rundede den samlede årsomsætning to

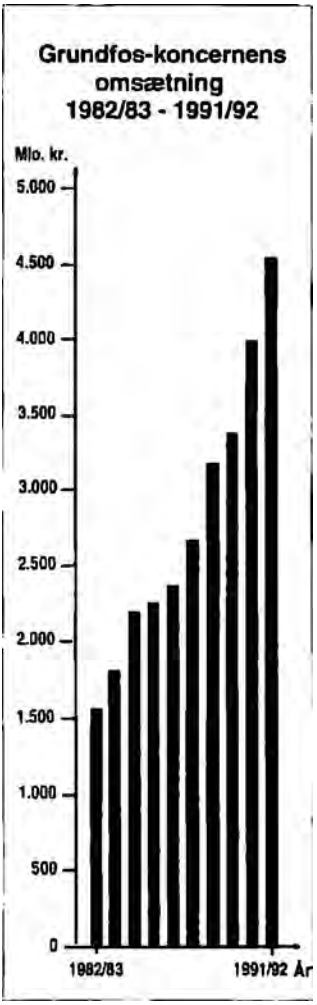

Det kolossale spring fra Bjerringbro Pressestøberis årsomsætning på 83.000 kr. i 1944 til de 4,537 milliarder, som Grundfos-koncernen nåede i regnskabsåret 1991/92, lader sig kun vanskeligt illustrere grafisk. (Væksten svarer til en 55.000-dobling). Oversigten over det seneste tiår giver imidlertid et ganske godt indtryk af, at den forrygende udvikling, Poul Due Jensen havde sat i gang, ikke fik lov at gå i stå efter hans død.

milliarder kroner, og antallet af selskaber var nået op på 15 med tilsammen 5.000 ansatte.

Udviklingen stod således langtfra stille, og mange af Poul Due Jensens visioner gik i opfyldelse, selv om der vel også var ting, der ikke helt udviklede sig, som han havde forudset - i det mindste ikke inden for de tidsrammer, han i sin legendariske utålmodighed efter at realisere sine planer havde sat. Det var en kendt sandhed, at han som regel fik ret i sine forudsigelser, men at tidshorisonten ofte burde justeres. Sådan havde det været med hans allerførste idé om trykstøbning, som først blev realiseret, da Grundfos fik sit eget trykstøberi i 1976. Og tilsvarende gik det med hans vision om, at fabrikken i Wahlstedt ville beskæftige 800 mand i 1977, - selv om tidsforskydningen her var betydeligt mindre, for tallet blev rundet i 1980.

Heller ikke hans visioner om den hastige udvikling af det amerikanske Grundfos-selskab holdt stik. Selskabet blev med tiden en af de tre største amerikanske pumpeproducenter - og den, der voksede hurtigst, men først i 90'erne kom der så meget skub i udbygningen af fabriksareal og medarbejdertal, at visionerne var inden for rækkevidde. Om opbygningen af produktionen på det amerikanske kontinent så ville være gået stærkere, hvis Poul Due Jensen havde fået lov at gøre alvor af sin plan om at følge selskabet på nærmeste hold, er en ganske anden snak.

Naturligvis skete der også i 1980'erne ting, som lå uden for, hvad han havde forestillet sig, for der var begivenheder, som han ikke kunne forudse. Det gjaldt udviklingen af verdensmarkedet, hvor krige lukkede gamle, veletablerede markeder, mens politiske omvæltninger åbnede nye. Og det gjaldt på teknologiens område, hvor der dukkede teknikker og materialer op, som var totalt ukendte i 1977. Men givet er det, at han ville have været yderst fornøjet med summen af den udvikling, der skete.

Den kreative arv

På forhånd måtte man forvente, at tabet af Poul Due Jensen som konstruktør og idéskaber ville være det, der på længere sigt ramte virksomheden allerhårdest. Hans ideer havde været grundlaget for virksomhedens opståen, og han havde aldrig et øjeblik sluppet udviklingen af nye produkter og nye maskiner.

Også her havde han imidlertid startet noget levedygtigt, ja, faktisk var der flere af hans tidlige konstruktioner - f.eks. de første flertrins centrifugalpumper, CP'erne, som det syntes umuligt at slå ihjel, fordi kunderne blev ved med at kræve dem, selv efter at nye, mere tidssvarende pumpetyper kom frem.

Det betød langtfra, at der ikke var behov for udvikling af helt nye produkter og en stadig videreudvikling af de gamle; men det gav en solid basis at arbejde videre på, og den stab af dygtige konstruktører, Poul Due Jensen i tidens løb havde

samlet om sig, fortsatte nu udviklingsarbejdet under Niels Due Jensens ledelse.

Det førte dels til en række produkter, som kompletterede de eksisterende pumpeserier inden for vandforsyning, varme og industri, men også til helt nye pumpetyper til f.eks. spildevandspumpning eller miljøopgaver. Dertil kom så, at Grundfos i løbet af 80'erne gik ind på helt nye områder som f.eks. produktion af elektronisk tilbehør til pumper, ganske som Poul

To gange opnåede Poul Due Jensen at se et af sine produkter belønnet med ID-prisen, nemlig i 1967, da han modtog prisen for SP-pumperne, og igen i 1976, da Grundfos normmotorer blev præmieret for fremragende industriel formgivning.
Året efter hans død tilfaldt prisen så for tredje gang en af hans konstruktioner, jetpumpen JP4, som var sendt på markedet i 1976.
Også hans sans for godt design blev imidlertid videreført, og i 1984 kunne Niels Due Jensen således hjemføre endnu en ID-pris til Grundfos, denne gang for en ny pumpetype, kælderpumpen Grundfos KP.

Due Jensen engang havde forudsagt, at det ville ske. (Han havde dog næppe forestillet sig, at hele den mose, hvor han havde startet sine aktiviteter, ville blive optaget af elektronikproduktion).

Mens udviklingen af nye produkter således fortsatte med uformindsket styrke, var der en anden af Poul Due Jensens kæpheste, som ikke fulgte med - udviklingen af nye maskiner. Man fremstillede fortsat maskiner både i Wahlstedt og Bjerringbro, og der blev også udviklet nye; men de særdeles rundhåndede investeringer, som Poul Due Jensen havde postet i

Helt i Poul Due Jensens ånd er der sket en løbende videreudvikling af hans konstruktioner. Det gælder ikke mindst det område, hvor Grundfos nu i en årrække har indtaget en plads som verdens førende producent - cirkulationspumperne.
Billedet af den første Grundfos cirkulationspumpe, VP 32, og dens efterfølger fra 1980'erne, UPS 15, fortæller lidt om denne udvikling.

projekterne, blev skåret ned. Efterhånden var der kommet et så righoldigt udvalg af avanceret udstyr på markedet, at det så ud, som om det ikke længere kunne betale sig at producere maskinerne selv.

Alligevel kunne ingen rigtigt frigøre sig fra den tanke, at en af de grundlæggende ideer, som havde givet koncernen dens position, netop havde været, at Grundfos skulle gøre tingene selv, fordi man kunne gøre dem anderledes og bedre. Og de mange maskiner rundt omkring i fabrikkerne talte deres tydelige sprog om, at tanken havde været rigtig. Hen mod slutningen af 80'erne blev der derfor foretaget den største investering i hele koncernens historie, da man ved fabrikkerne i Bjerring-

Den 2. september 1988 tog man hul på et nyt kapitel i Grundfos' historie, da grundstenen blev lagt til et teknologicenter.
Det nye bygningsværk skulle bringe nyt liv til Poul Due Jensens idé om, at Grundfos selv skulle fremstille sit produktionsudstyr, og det var derfor naturligt, at Inger Due Jensen nedlagde én af grundstenene med ønsket om, at de tanker og ideer, der tidligere havde ført virksomheden til succes, måtte leve videre i de nye omgivelser.

bro opførte et teknologicenter med det ene formål at forske i nye materialer og produktionsmetoder og udvikle og fremstille sine egne maskiner.

Og dermed havde Poul Due Jensens ideer om maskinkonstruktion fået fornyet kraft.

Status

Det turde være en næsten håbløs opgave at opgøre arven efter en mand femten år efter hans død. Man kan naturligvis konstatere, hvorvidt arven er vokset eller svundet ind; men man må på forhånd opgive at bedømme, hvorvidt dette ville have været anderledes, hvis han selv havde forvaltet den, og om han nu ville have været tilfreds med sine efterfølgeres behandling af den.

Givetvis ville meget være gjort på en anden måde, hvis Poul Due Jensen selv havde stået for styret i tiden efter 1977; men

Grundfos Teknologicenter er i dag hjertet i koncernens forskning i nye materialer og ny teknologi og leverer avanceret produktionsudstyr til Grundfos-fabrikker over hele verden.
Her og i et nyt udviklingscenter, som opføres ved siden af, vil Poul Due Jensens ideer leve videre.

det er svært at se, hvordan han kunne have nået bedre resultater end de efterkommere og medarbejdere, der førte hans værk videre.

Grundfos-koncernen anno 1992 er en virksomhed på ikke mindre end 34 selskaber fordelt i alle verdensdele. Den er arbejdsplads for rundt regnet 7.500 mennesker, og med en årlig omsætning på over 4,5 milliarder danske kroner er den en af verdens førende pumpeproducenter og har længe været verdens største producent af cirkulationspumper med en årlig produktion på mere end 6 mio. enheder pr. år. Tager man i betragtning, at det hele er nået på mindre end halvtreds år, og at det blev startet af en mand, der ikke ejede stort mere end to tomme hænder, må man betegne det som et yderst tilfredsstillende resultat af en livsindsats. Men når dertil kommer, at både antallet af selskaber og årsomsætningen er firdoblet i løbet af de femten år, der er gået siden grundlæggerens død, er det simpelthen forrygende flot.

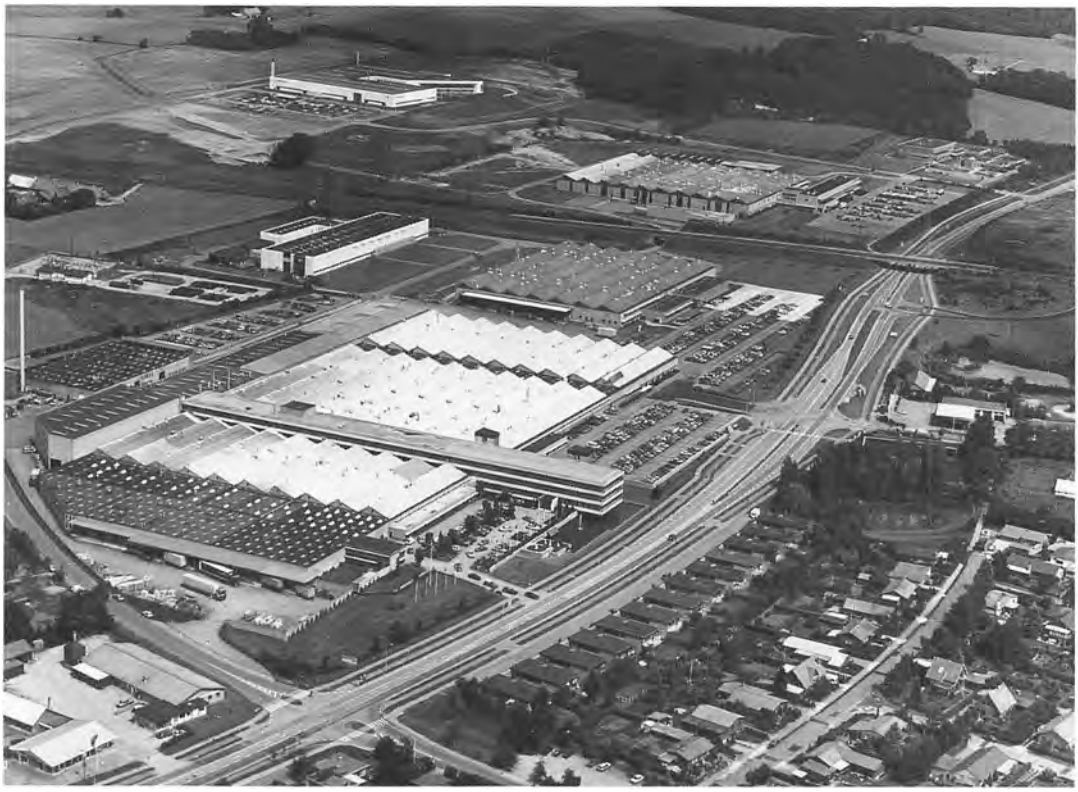

Grundfos A/S, Bjerringbro, i 80-året for Poul Due Jensens fødsel.

Hvad Poul Due Jensen skabte i sin korte levetid, var i allerhøjeste grad imponerende. Fra at være en forældreløs og ubemidlet ung mand nåede han frem til en position som leder af en international koncern takket være en enestående kreativitet og en lige så enestående evne til at finde de rigtige medarbejdere, skabe en god arbejdsplads for dem og få dem til at samarbejde - endda i årtier efter hans død.

Og den virkelige storhed viste sig først for alvor i, at hans værk ikke alene var i stand til at leve videre, men også at udvikle sig og blomstre efter hans død.

Poul Due Jensens liv og værk

1963 Poul Due Jensen foretager sin første rejse til USA og Mellem-Amerika.
Den 14. november ændres virksomhedens navn til "Grundfoss - Bjerringbro Pumpefabrik A/S"

1964 Der oprettes et engelsk Grundfoss-selskab.
Cirkulationspumperne (som nu bærer typebetegnelsen UP) får guldmedalje på Leipziger-messen.
Pumpe nr. 250.000 produceres.

1965 Dybfoss dybvandsstempelpumper afløses af en helt ny serie af dykpumper i rustfrit stål, Grundfoss SP.

1967 Poul Due Jensen modtager den danske ID-pris som anerkendelse af SP-pumpernes design.

1968 Den 22. juni skifter det danske selskab navn til GRUNDFOS A/S, og det ene "s" i produkternes og de udenlandske selskabers navne fjernes.
Stempelpumperne udgår af produktionen.
Poul Due Jensen optages i Akademiet for de Tekniske Videnskaber.

1969 Som den første udlænding udnævnes Poul Due Jensen til æresborger i Wahlstedt.

1970 Den 1. maj fejrer Grundfos sit 25 års jubilæum. Samtidig stiftes "Jubilæumsfonden for Grundfos A/S".
Der oprettes et Grundfos-selskab i Holland. I Bjerringbro etablerer Grundfos egen produktion af motorer til cirkulationspumper.
Ved årets udgang runder årsproduktionen 500.000 pumper.
Poul Due Jensen udtræder af skolekommission og skolenævn.

1971 Der oprettes et Grundfos-selskab i Østrig.
En ny generation af centrifugalpumper, CR, introduceres.
Efter i et åbent brev at have kritiseret Bjerringbro kommune, Viborg Amt og den danske stat for erhvervsfjendtlighed forlader Poul Due Jensen Danmark og tager fast ophold i Wahlstedt.

1972 Der oprettes et Grundfos-selskab i Frankrig.
Grundfos introducerer elektrisk regulérbare cirkulationspumper.

1973 Grundfos Holding AG etableres med hjemsted i Schweiz.
Grundfos får sit andet engelske selskab.
I USA stiftes et Grundfos-selskab, og der købes jord til ēn ny, stor fabrik i Clovis, Californien.

1974 Poul Due Jensen overtager posten som bestyrelsesformand i Bjerringbro Savværk A/S den 26. februar.
Grundfos starter egen produktion af normmotorer.
Den 18. maj indvies Grundfos Hobbygård i Bjerringbro.

1975 Grundfos starter egen produktion af dykmotorer.
Den 19. maj oprettes Poul Due Jensens Fond, som får hjemsted i Bjerringbro. Poul Due Jensen overdrager sit ejerskab i Grundfos-selskaberne til fonden, som dermed bliver den egentlige ejer af hele Grundfos-koncernen.

1976 Der oprettes et Grundfos-selskab i Belgien.
En ny pumpetype, Grundfos JP4, sættes i produktion.
Grundfos normmotorer får ID-prisen.
Poul Due Jensen tager ophold i Clovis for at følge opbygningen af det amerikanske selskab.

Poul Due Jensens liv og værk

1977 Sidst i marts vender Poul Due Jensen tilbage til Danmark.
Den 17. maj iværksættes opførelsen af Grundfos Fritidscenter i Bjerringbro.
Poul Due Jensen dør den 17. november.
Niels Due Jensen overtager hans post som koncernchef og formand for Grundfos-selskabernes bestyrelser.

1978 Ved regnskabsafslutningen i april passerer koncernens årsomsætning 1 milliard danske kroner.
Grundfos lancerer en ny serie "tørløber-cirkulationspumper", UMT/UPT.
JP4-pumperne får ID-prisen.

1979 Ved årets begyndelse tæller Grundfos-koncernen 9 selskaber med tilsammen 2.996 medarbejdere, heraf 1.786 i Danmark.
Der etableres Grundfos-selskaber i Sverige og i Schweiz.

1980 Grundfos-koncernen får et egentligt management-selskab, Grundfos International A/S. Der oprettes Grundfos-selskab i Australien.

1981 Grundfos introducerer en ny serie af ettrins centrifugalpumper med typebetegnelsen LM/LP.

1982 Der etableres et Grundfos-selskab i Spanien.
Antallet af medarbejdere passerer 4.000, heraf 2.500 i Danmark.

1983 Grundfos lancerer et soldrevet pumpeanlæg.
Der oprettes et Grundfos-selskab i Nigeria.

1984 Med kælderpumpen Grundfos KP bevæger Grundfos sig ind på et nyt område - spildevandspumpning.
Der etableres Grundfos-selskaber i Irland og Singapore.

1985 Grundfos-koncernen tæller nu 15 selskaber med i alt 5.000 medarbejdere. Omsætningen runder 2 mia. kroner. KP-pumpen får ID-prisen.
I forbindelse med Grundfos' 40 års jubilæum opkaldes en vej i Bjerringbro efter Poul Due Jensen.

1986 Grundfos Fritidscenter i Bjerringbro udvides med uddannelsesfaciliteter og sportshal.
Der etableres Grundfos-selskaber i Hong Kong og Saudi Arabien.

1987 Grundfos starter egen produktion af elektronik. Der etableres Grundfos-selskab i Japan (i joint venture med Gad[illegible]s-koncernen)

1988 Grundfos opretter sit andet fra[illegible]e pumpefabrik Loewe, opretter et selskab i Italien sam[illegible]

1989 Inger Due Jensen dør den 11. m[illegible]
Der oprettes to nye Grundfos-s[illegible]e forenede Arabiske Emirater.
Koncernens omsætning passere[illegible]

1990 Grundfos indvier sit teknologice[illegible]
Der oprettes Grundfos-selskaber [illegible]og Indonesien.

1991 Den ældste af Grundfos-fabrikke[illegible]til elektronik-fabrik.

1992 Grundfos etablerer selskab i Finland.
Koncernen tæller nu 34 selskaber med tilsammen 7.514 ansatte. Årsomsætningen passererer 4,5 milliarder kr.

et
GRUNI